

Nota van beantwoording

Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag

Provincie Zuid-Holland + overige bevoegde gezagen.

Vastgesteld door Provinciale Staten, 13 oktober 2021

Inhoud

1. INLEIDING	4
2. ONTVANKELIJKHEID	6
3. ZIENSWIJZEN, SAMENVATTING EN BEANTWOORDING	8
3.1 Inleiding.....	8
3.2 Samenvatting en beantwoording van de zienswijzen	8
3.3 Conclusie	98
4. VERVOLGPROCEDURE	101
5. AFKORTINGEN EN BEGRIPPENLIJST	102

1. Inleiding

Inleiding

Provinciale Staten van Zuid-Holland hebben (PS) op 18 december 2019 onder andere besloten om ten behoeve van het project Leiding door het Midden een provinciaal inpassingsplan (PIP) op te stellen en de provinciale coördinatie-regeling uit artikel 3.33 Wet ruimtelijke ordening (Wro) toe te passen. Dit project is een voornemen van LdM C.V.¹ en maakt onderdeel uit van een groter project dat de naam WarmtelinQ heeft gekregen. Het project WarmtelinQ Vlaardingen – Den Haag omvat de aanleg van een (grotendeels) ondergrondse warmtetransportleiding (aanvoer- en retourleiding) met bijbehorende bouwwerken in de gemeenten Vlaardingen, Schiedam, Midden-Delfland, Delft, Rijswijk en Den Haag, inclusief de eventueel benodigde mitigerende en compenserende maatregelen. De provincie, de overige bevoegde gezagen en de initiatiefnemer hebben gezamenlijk besloten dat voor het project een gecombineerde plan- en project-m.e.r.-procedure wordt doorlopen. Hiervoor is een Combi-MER opgesteld.

Procedure

Ter voorbereiding van het Combi-MER is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgesteld. In deze notitie zijn de verschillende alternatieven voor deze warmtetransportleiding nader toegelicht en is beschreven welke milieueffecten op welke wijze en met welk detailniveau in het Combi-MER onderzocht worden. Op 18 december 2019 hebben PS de NRD vastgesteld en is deze voor eenieder van 17 januari t/m 27 februari 2020 ter inzage gelegd. Tevens zijn de adviseurs en de bestuursorganen die bij de besluitvorming over het inpassingsplan en de overige besluiten betrokken zijn, geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Er zijn zes zienswijzen en twee adviezen ingekomen die er toe hebben geleid dat de reikwijdte en het detailniveau aangepast is. Deze aanpassingen zijn door Gedeputeerde Staten (GS) op 26 mei 2020 vastgesteld in het Advies over de reikwijdte en het detailniveau (ARD) van het op te stellen Combi-MER. Het ARD is aanvullend op de NRD en vormde daarmee het kader voor het uit te voeren milieuonderzoek (MER) voor het provinciaal inpassingsplan en de benodigde vergunningen.

Het voorontwerp van het PIP is op 16 juli 2020 toegestuurd aan de vooroverlegpartners in het kader van het wettelijk vooroverleg ex artikel 3.1.1. Besluit ruimtelijke ordening (Bro). De vooroverlegpartners zijn de bij het plan betrokken gemeenten, de diensten van het Rijk, het Hoogheemraadschap Delfland, de betrokken omgevingsdiensten en de veiligheidsregio's. Er zijn vier reacties ontvangen, namelijk van de gemeenten Den Haag en Schiedam, van Rijkswaterstaat en van de Veiligheidsregio's Haaglanden en Rotterdam – Rijnmond gezamenlijk. Gelet op de ontvangen vooroverlegreacties en het nadere overleg hieromtrent met de initiatiefnemer zijn de toelichting, planregels en verbeelding van het ontwerp-PIP aangepast.

Het ontwerp PIP en het bijbehorende MER voor het project Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag zijn door GS op 9 maart 2021 vastgesteld en vrijgegeven voor de tervisielegging, tezamen met de ontwerpbesluitingen van de overige bevoegde gezagen. Via kennisgevingen in de Staatscourant, het provinciaal blad en het waterschapsblad, maar ook via de provinciale website en de in de zes gemeenten verschijnende huis-aan-huisbladen is bekend gemaakt dat het ontwerp-PIP, de ontwerpbesluiten, het MER en de overige daarop betrekking hebbende stukken van 19 maart tot en met 29 april 2021 voor een ieder ter inzage zijn gelegd. Daartoe zijn alle stukken elektronisch beschikbaar gesteld op de provinciale projectwebsite. Het ontwerp-PIP kon ook worden geraadpleegd via www.ruimtelijkeplannen.nl of de provinciale planviewer www.ruimtelijkeplannen.zuid-holland.nl. Voorts zijn de inwoners van het gebied via (regionale) huis-aan-huisbladen op de hoogte gesteld van de terinzagelegging en dat tijdens deze periode iedereen een zienswijze kon indienen, zowel schriftelijk, mondeling als per e-mail.

---

¹ De aandelen van deze vennootschap zijn volledig in eigendom van Gasunie N.V. De Leiding door het Midden was voorheen een initiatief van Eneco en maakt sinds januari 2020 deel uit van WarmtelinQ (zie www.warmtelinq.nl).

In aanvulling hierop zijn in maart 2021 door WarmtelinQ drie online informatiebijeenkomsten gehouden waar het project is toegelicht en waar vragen konden worden gesteld. Tijdens deze avonden is onder meer ingegaan op het inpassingsplan voor het project en op specifieke delen van het tracé en de daar benodigde vergunningen.

In het kader van deze tervisielegging zijn in totaal 64 zienswijzen ontvangen. Daarnaast is de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) gevraagd om een toetsingsadvies te geven op de inhoud van het Combi-MER. In dat toetsingsadvies zal de Commissie m.e.r. beoordelen of het opgestelde MER voldoet aan de uitgangspunten voor de reikwijdte en het detailniveau, alvorens door Provinciale Staten en de andere bevoegde gezagen een besluit wordt genomen over de vaststelling van het PIP, het MER en de aangevraagde vergunningen.

In deze nota wordt ingegaan op de ingediende zienswijzen en op het verdere besluitvormingsproces rondom het inpassingsplan en de vergunningen. Hiervoor is reeds de gevolgde procedure beschreven. In hoofdstuk 2 wordt eerst ingegaan op de ontvankelijkheid van de ontvangen zienswijzen. De zienswijzen zijn in hoofdstuk 3 samengevat, beantwoord en voorzien van een conclusie ten behoeve van de besluitvorming door de bevoegde gezagen. In hoofdstuk 4 wordt kort ingegaan op de vervolgpcedure. Tot slot zijn in hoofdstuk 5 de gebruikte afkortingen verklaard.

2. Ontvankelijkheid

Het juridische kader voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van zienswijzen wordt met name bepaald door artikel 6:9 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Dit artikel luidt:

1. Een bezwaar- of beroepschrift is tijdig ingediend indien het voor het einde van de termijn is ontvangen.
2. Bij verzending per post is een bezwaar- of beroepschrift tijdig ingediend indien het voor het einde van de termijn ter post is bezorgd, mits het niet later dan een week na afloop van de termijn is ontvangen.

Voorts dienen zienswijzen te zijn voorzien van naam, adres en dagtekening en enig standpunt c.q. inhoudelijke onderbouwing. Het ontbreken hiervan kan aanleiding geven tot het niet-ontvankelijk verklaren van zienswijzen, mits de indiener de gelegenheid heeft gehad om dit verzuim binnen een bepaalde termijn te herstellen.

Beoordeling ontvankelijkheid

De zienswijzen Z01 tot en met Z63 zijn voor of op 29 april 2021 door de provincie ontvangen. Deze zienswijzen zijn derhalve tijdig ingediend en ontvankelijk op grond van artikel 6:9, lid 1 Awb. Zienswijze Z64 is ingediend via het digitale zienswijzeformulier en door de provincie op 11 mei 2021 ontvangen. Bij het indienen van digitale zienswijze is de indiener zelf verantwoordelijk voor een tijdige indiening en het optreden van eventuele technische problemen. Aangezien op 11 mei 2021 de termijn voor het indienen van zienswijzen reeds was verlopen, is deze zienswijze niet ontvankelijk.

Van de tijdig ontvangen zienswijzen (Z01 t/m Z63) waren er acht min of meer 'leeg'. Dit betreft de nummers Z07, Z09, Z23, Z31, Z34, Z37, Z54 en Z55. De indieners van deze zienswijzen hebben op het digitale zienswijzeformulier een of meer ontwerpbesluiten aangekruist waarop zagezegd wordt gereageerd maar in het opmerkingenveld niets ingevuld en geen bijlage meegestuurd waaruit een standpunt of inhoudelijke onderbouwing van de zienswijze kan worden afgeleid. Van indiener Z09 is nog tijdens de zienswijzentermijn een inhoudelijke aanvulling ontvangen. De indieners van de overige zienswijzen hebben via een aan hen persoonlijk gerichte e-mail de gelegenheid gehad om hun zienswijze tot en met 16 mei 2021 inhoudelijk aan te vullen, maar hiervan hebben zij geen gebruik gemaakt. Omdat deze zienswijzen geen standpunt van de indiener over het project bevatten, is het niet mogelijk om deze zienswijzen inhoudelijk te beantwoorden.

De zienswijzen Z26, Z36 en Z52 zijn weliswaar tijdig ontvangen, maar ingediend met een voorlopig (Z26) of pro forma karakter (Z36 en Z52). In de voorlopige zienswijze Z26 is aangegeven dat deze in de vergadering van de gemeenteraad van Delft op 11 mei 2021 zal worden bekrachtigd. De hiertoe aangenomen motie is op 17 mei 2021 ontvangen. Derhalve is deze zienswijze tijdig en bevoegd ingediend. De zienswijzen Z36 en Z52 zijn pro forma ingediend. In verband hiermee hebben de indieners een e-mail ontvangen waarin is aangegeven dat er tot en met dinsdag 25 mei 2021 de gelegenheid is om de zienswijzen inhoudelijk aan te vullen. De indieners van beide zienswijzen hebben hieraan binnen de gestelde termijn voldaan, zodat ook deze ontvankelijk zijn. Zienswijze Z52 is overigens later alsnog ingetrokken.

Verder hebben de meeste indieners op het digitale zienswijzenformulier of in hun brief aangegeven op welk ontwerpbesluit hun zienswijze betrekking had. In die gevallen is de eigen opgave gevolgd, behalve als de zienswijze duidelijk óók gericht was op andere – niet-aangekruiste – ontwerpbesluiten. In dat geval is voorgesteld om de zienswijze ook te betrekken bij die andere besluiten. Waar indiener zelf geen opgave deed, is de scope afgeleid uit de strekking van de zienswijze. Andersom zijn er ook zienswijzen waarbij de aangekruiste ontwerpbesluiten geen duidelijke relatie hebben met de inhoud van de zienswijze. Voorgesteld wordt om deze zienswijzen gedeeltelijk niet-ontvankelijk te verklaren, namelijk voor zover deze zienswijzen gericht zijn tegen niet-relevante ontwerpbesluiten. Bij de zienswijzen waar dit van toepassing is, is dat met een '!' aangegeven in de beantwoordingstabel en in de verzameltabel in paragraaf 3.3.

Conclusie

De zienswijzen met de nummers Z01 t/m Z63 zijn tijdig ingediend. Dat geldt niet voor zienswijze Z64. Deze is buiten de termijn ontvangen en daarom niet-ontvankelijk wegens niet-verschoonbare termijnoverschrijding. Voorts ontbreekt in de zienswijzen Z07, Z23, Z31, Z34, Z37, Z54 en Z55 een standpunt van de indiener c.q. inhoudelijke onderbouwing van de zienswijze, waardoor het niet mogelijk is om ze te beantwoorden. Om die reden wordt voorgesteld om deze zienswijzen in zijn geheel niet-ontvankelijk te verklaren. De indieners van de voorlopige en pro forma zienswijzen Z26, Z36 en Z52 hebben hun respectievelijke zienswijzen binnen de gestelde termijn definitief gemaakt c.q. aangevuld, zodat deze zienswijzen wel ontvankelijk zijn. Zienswijze Z52 is later alsnog door indiener ingetrokken.

Het voorgaande betekent dat de zienswijzen met de nummers Z07, Z23, Z31, Z34, Z37, Z54, Z55 en Z64 in zijn geheel niet-ontvankelijk zijn. De overige zienswijzen zijn ontvankelijk, zij het soms niet bij het besluit dat de indiener zelf heeft aangegeven. Alle ontvankelijke zienswijzen zijn in hoofdstuk 3 van deze nota inhoudelijk beantwoord. Tevens is beoordeeld in hoeverre deze zienswijzen aanleiding geven tot aanpassing van het definitieve inpassingsplan bij de besluitvorming door Provinciale Staten dan wel de definitieve beschikkingen in cluster 1 van de verschillende bevoegde gezagen. De conclusies hierover staan vermeld in paragraaf 3.3 en de indieners van alle zienswijzen zullen hiervan gelijktijdig op de hoogte worden gesteld.

3. Zienswijzen, samenvatting en beantwoording

3.1 Inleiding

In verband met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) zijn de persoonsgegevens van natuurlijke personen die een zienswijze hebben ingediend, in deze nota geanonimiseerd en voorzien van een uniek nummer. Dit nummer is doorgegeven aan de indieners, zodat zij de beantwoording van hun zienswijze uit de Nota kunnen herleiden. De reactienota met daarin de complete (geanonimiseerde) zienswijzen is opgenomen in een separaat document.

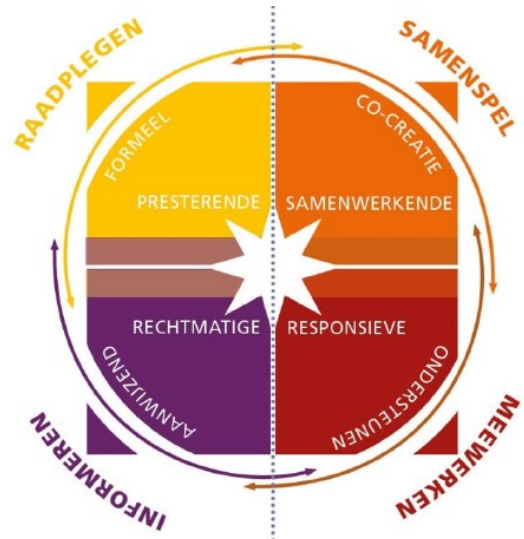
Van de 64 ontvangen zienswijzen zijn er 25 ingediend namens een bedrijf, organisatie of vereniging:

- C&K Recht (Z02)
- Bedrijvenvereniging Uitenhagestraat (Z03)
- Drie VvE's nabij Beatrixlaan Delft (Z05/Z12/Z14)
- Gemeenteraad en college B&W Den Haag (Z08)
- Bewonersorganisatie Transvaal Zuid (Z16)
- Bewonersgroep Haagse Beppies (Z17)
- Fietsersbond Vlaardingen (Z18)
- Vereniging Midden-Delfland (Z21)
- Gemeenteraad Delft (Z26)
- Heijmans/Stichting Staedion (Z29/Z30)
- Turks Islamitisch Culturele Stichting (Z32)
- Veiligheidsregio's Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond (Z35)
- LdM C.V. (Z36)
- CMAG (Z42)
- Bomenstichting Den Haag (Z44)
- Natuurlijk Delfland (Z47)
- Den Haag Fossielvrij (Z51)
- Gemeente Delft (Z52 – ingetrokken)
- Mevlana Restaurant & Pizzeria BV (Z58)
- Sekerli Holding BV (Z59)
- Energie Samen/Natuur- en Milieufederatie (Z60)
- Kebabci Den Haag (Z62)

3.2 Samenvatting en beantwoording van de zienswijzen

Leeswijzer

In onderstaande tabel zijn alle (ontvankelijke) zienswijzen samengevat en beantwoord. In de bovenste rij van elk nummer is aangegeven tegen welk besluit of welke besluiten de zienswijze volgens indiener is gericht. Daar waar de zienswijze inhoudelijk geen betrekking bleek te hebben op de aangekruiste ontwerpbesluiten, is dat in een afzonderlijke rij toegelicht en voorzien van een uitroepteken (!) Vervolgens zijn de zienswijzen (zodanig) samengevat en van een beantwoording voorzien. Deze beantwoording is gebaseerd op de volledige zienswijze (niet op de samenvatting). Tot slot is onder elke zienswijze in een conclusie aangegeven of er naar aanleiding van de zienswijze aanpassingen worden doorgevoerd in een of meer ontwerpbesluiten. In paragraaf 3.3 is een verzameltabel opgenomen.

<p>Z01</p>	<p>Particulier uit Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
<p>!</p>	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk <u>ook</u> betrekking op de besluitvorming over het PIP c.q. de besluiten van de overige bevoegde gezagen.</i></p> <p><i>In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Alle ontwerpbesluiten van alle bevoegde gezagen.</i>
	<p>Indiener vindt de toegepaste participatiemethoden binnen het Warmteling project te mager. Vanuit oogpunt van burgerbetrokkenheid en de beginselen van behoorlijk bestuur moeten binnen het project burgerfora en objectievere participatiemethoden worden toegepast, zoals beschreven in het rapport "Betrokken bij Klimaat"</p> <p><i>Participatie is een veelgebruikte term met veel verschillende definities. Bij de uitvoering van dit project hanteert de provincie haar participatievisie (https://www.zuid-holland.nl/actueel/participatie/) als uitgangspunt. In deze visie is beschreven wat passende participatievormen zijn bij verschillende typen processen. Hierbij wordt het participatiekompas gebruikt als hulpmiddel voor de keuze van de meest passende participatievorm bij een opgave. Het participatiekompas combineert vier vormen van overheidssturing (rechtmatige, presterende, samenwerkende en responsieve overheid) met verschillende vormen van participatie (informerende, raadplegende, samenwerkende en meewerkende).</i></p> <p>The diagram is a circular 'Participatiekompas' (Participation Compass) divided into four quadrants by a vertical dashed line. The quadrants are: top-left (yellow) 'FORMEEL PRESTERENDE', top-right (orange) 'CO-CREATIE SAMENWERKENDE', bottom-left (purple) 'RECHTMATIGE AANWIJZENDE', and bottom-right (red) 'RESPONSIEVE ONDERSTEUNENDE'. Surrounding the circle are four participatievormen: 'RAADPLEGEN' (top), 'SAMENSPLEN' (right), 'MEEWERKEN' (bottom), and 'INFORMEREN' (left). Arrows indicate a clockwise cycle between these forms.</p> <p><i>Het project omhelst thans het ruimtelijk mogelijk maken van een hoofdtransportleiding voor warmte met de hiervoor benodigde besluiten (vergunningen). Doel is om betrokkenen tijdig en open te informer over het project en hierover te raadplegen via inspraak. Op de website (https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/energie/warmteling-trace-vlaardingen-den-haag/) staat informatie over het project, maar ook over hoe het proces is ingericht, de mogelijkheden van inspraak, hoe men bezwaar kan maken en hoe aanspraak kan worden gemaakt op bijvoorbeeld planschadevergoedingen.</i></p> <p><i>De provincie heeft regelmatig kennisgevingen geplaatst over de genomen besluiten, de inspraak momenten en de vergunningaanvragen. Niet alleen via de formele kanalen van Staatscourant, Provinciaal Blad en Waterschapsblad, maar ook via de lokale huis aan huis bladen in de betrokken gemeenten. Zodoende is bijvoorbeeld in 2020 iedereen in de gelegenheid gesteld om van 17 januari 2020 tot en met 27 februari 2020 te reageren op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau waarin de kaders voor het uit te voeren milieuonderzoek werden bepaald. Ook over de ontwerpbesluiten zijn in de huis-aan-huisbladen en de formele kanalen kennisgevingen geplaatst waarop iedereen van 19 maart tot en met 29 april kon reageren. De digitale bijeenkomsten werden in de kennisgevingen aangekondigd. In aanvulling daarop zijn door WarmtelinQ BV brieven verzonden</i></p>

	<p>naar burgers langs het tracé om mogelijke belangstellenden nog eens extra te wijzen op de digitale informatiebijeenkomsten. Ook op de websites van de betrokken gemeenten is melding gemaakt van de besluiten en de digitale bijeenkomsten. Het liefst waren deze bijeenkomsten fysiek in de wijken en buurten zelf gehouden. De Covid-19 maatregelen noopten echter tot digitale bijeenkomsten. In deze digitale bijeenkomsten is naast een toelichting op het project ook gewezen op de tervisielegging van alle ontwerpbesluiten en de mogelijkheid om daarop te reageren. Door het indienen van een zienswijze op stukken die ter inzage liggen, heeft u uw inbreng gegeven op de in voorbereiding zijnde - en dus nog te nemen - besluiten. Uw zienswijze maakt dus deel uit van de participatiemogelijkheden die u zijn en worden geboden.</p> <p>Al met al zijn wij van mening dat de provincie en de overige bevoegde gezagen voldoende communiceren en voldoende ruimte geven aan inspraak op dit ingewikkelde project. Het proces daarvoor is gestart in december 2019 met het besluit van provinciale Staten om een provinciaal inpassingsplan op te stellen, een mer procedure te volgen en de provinciale coördinatieprocedure van toepassing te verklaren, maar dit staat uiteraard niet los van het meer omvattende proces voor de warmtetransitie in Zuid-Holland, dit in de tussentijd niet stil staat.</p> <p>In het rapport "Burgerbetrokkenheid bij Klimaatbeleid" uit maart 2021 wordt geconcludeerd dat er meer onderzoek nodig is naar de inzet van verschillende vormen van burgerbetrokkenheid en naar effectieve participatie en het formuleren van mogelijke verbeterpunten in de huidige betrokkenheid van burgers bij het klimaatbeleid. Het burgerforum heeft de potentie om burgers beter te betrekken bij het vormgeven en uitvoeren van klimaatbeleid in Nederland. Voorwaarde is wel dat aan bepaalde randvoorwaarden wordt voldaan. De provincie en de betrokken bevoegde gezagen volgen met belangstelling de reacties op dit rapport en eventuele vervolgonderzoeken om te zien in hoeverre de uitkomsten in het verdere vervolg van het project of bij andere initiatieven kunnen worden toegepast. In de tussentijd gaan de provincie en de overige bevoegde gezagen op de ingeslagen weg voort. Daarbij is ook een belangrijke rol weggelegd voor de initiatiefnemer. WarmtelinQ BV heeft samen met de gemeenten het voortouw in de communicatie naar de burgers over de inhoud van het project en de gevolgen daarvan voor omwonenden. Dit zal vooral belangrijk zijn in de uitvoeringsfase, wanneer overlast wordt ervaren door de aanleg werkzaamheden. Over de groene herinrichtingsplannen zal in gesprek worden gegaan met omwonenden en belangenorganisaties.</p> <p>De aanleg van de hoofdtransportleiding biedt mogelijkheden voor het aanleggen van nieuwe lokale distributienetten. Deze lokale warmtenetten zorgen voor aansluitingen van afnemers - dat kunnen coöperaties, burgerwoningen, bedrijven, kantoren zijn. De verschillende gemeenten werken momenteel uit waar en wanneer lokale warmtenetten wenselijk zijn. Eind 2021 hebben alle gemeenten een Warmtevisie opgesteld, die hier meer inzicht in zal kunnen bieden. De hoofdtransportleiding heeft dus nu nog geen directe impact op de warmtevoorziening voor inwoners van een gemeente. Dat komt pas als er een nieuw lokaal warmtenet wordt aangelegd of als de gemeente voor andere lokale oplossingen wil kiezen. Ook in dit gemeentelijke proces zal ruimte zijn voor samenspel met wijk- of burgerinitiatieven. Hierover zal te zijner tijd door de gemeenten worden gecommuniceerd.</p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z02	<p>R&K Recht, Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
!	<p>De zienswijze heeft inhoudelijk <u>ook</u> betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q. Combi-MER. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerpbesluiten Den Haag • Ontwerp-PIP/Combi-MER

Indiener kan zich niet verenigen met de ontwerpbeschikking van de gemeente Den Haag voor dit grootschalige project waarvoor ook 110 bomen moeten worden geveld. De zienswijze heeft betrekking op de volgende aspecten:

1. Uit de effectbeoordeling blijkt onder meer dat tijdens de aanlegfase op enkele locaties een geluidbelasting optreden van meer dan 80 dB(A) en op andere plekken een overschrijding van de voorkeursgrenswaarde van 60 dB(A) tijdens reguliere werktijden. Daarom vreest indiener extreme overlast van licht en geluid door in en uitrijdend verkeer en de opslag van materiaal en materieel, de aanvoer van leidingdelen en laswerkzaamheden;

De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit project is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase, wordt geaccepteerd. Bovenmatige overlast zal zoveel als mogelijk worden voorkomen. Ook zullen u en de andere bewoners vooraf duidelijk worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden. De aangehaalde waarde van 80 dB (A) betreft een maximumbelasting die zich op piekmomenten voordoet, maar dit betreft geenszins een langdurige emissie en belasting op nabij gelegen gevels.

2. Indiener vreest dat zijn onderneming onbereikbaar zal zijn voor rijdend verkeer omdat klanten veelal van buiten de wijk komen en de werkstroken en het bouwverkeer zelf leveren ook hinder op. Bovendien zal tijdens de werkzaamheden de parkeerdruk nog hoger worden;

Indien een ondernemer langs het tracé van de warmtetransportleiding minder omzet of inkomsten geniet door werkzaamheden, genomen besluiten of andere activiteiten van de gemeente, bijvoorbeeld omdat het bedrijf hierdoor minder goed of helemaal niet bereikbaar is, dan kunt u hiervoor nadeelcompensatie aanvragen. De schade moet hierbij boven het normale maatschappelijke risico of het normale ondernemersrisico uitkomen. Voor nadeelcompensatie geldt daarom een drempelbedrag van 8% van de gemiddelde omzet over de afgelopen 3 jaren. Pas boven dit bedrag heeft men mogelijk recht op een vergoeding van verlies aan omzet of inkomsten. Denkt men omzet-/inkomstenverlies te hebben door een project of werkzaamheden vanuit de gemeente ten aanzien van de warmtetransportleiding, dan moet men bij het verzoek tot nadeelcompensatie de relatie tussen de omzetzdaling/inkomstenverlies en de werkzaamheden of het project aantonen. Meer informatie voor ondernemers op het grondgebied van Den Haag kan gevonden worden op: <https://www.denhaag.nl/nl/meldingen/meldingen-schade/vergoeding-nadeelcompensatie-aanvragen.htm>.

3. Indiener wijst erop dat ook de Verkenning Mobiliteit Transvaal Schilderswijk-West impact heeft op de wijk en vraagt hoe beide plannen zich tot elkaar verhouden;

Beide projecten hangen niet met elkaar samen. De Verkenning Mobiliteit Transvaal Schilderswijk-West brengt in kaart wat de knelpunten zijn ten aanzien van de bestaande verkeerssituatie in de wijk voor alle verkeersgroepen. Doel is om hier te inventariseren waar en hoe deze situatie blijvend verbeterd kan worden en hoe dit een bijdrage kan leveren aan de leefbaarheid van de wijk. Het Warmtelinq project heeft daarentegen geen blijvende effecten voor het verkeer en beoogt deze ook niet. Het betreft het realiseren van een ondergrondse pijpleiding. Ten tijde van de bouwfase kan dit tijdelijk gevolgen hebben voor de situatie ter plaatse maar na het afronden van de werkzaamheden leidt dit niet tot permanente effecten op de verkeerssituatie.

4. In de ruimtelijke motivering staat niet duidelijk beschreven hoe de straten na de werkzaamheden worden heringericht;

Dit is juist. De inrichting na de werkzaamheden maakt geen onderdeel uit van de ruimtelijke onderbouwing en dat hoeft ook niet. De herinrichtingsplannen zijn separaat van de ruimtelijke onderbouwing onderdeel van de vergunning.

5. Ook wordt niet beschreven hoe de communicatie en participatie heeft plaatsgevonden. Er kunnen ook maatwerkvoorschriften worden vastgesteld om nadelige gevolgen van de plannen zoveel mogelijk te beperken, maar dat kan alleen in samenspraak met lokale partijen;

	<p><i>Zie Z01 voor de beantwoording inzake communicatie en participatie. In de uitvoeringsfase wordt concreter bekend waar, wanneer en hoe lang er werkzaamheden uitgevoerd gaan worden die effecten hebben op buurten en wijken. De aannemers zullen daartoe een BVC (Bereikbaarheid, Veiligheid en Communicatie)-plan moeten opstellen, waarin ook aandacht wordt geschonken aan bereikbaarheid en communicatie. De gemeente Den Haag moet haar goedkeuring geven aan het plan. Omdat dit aspect ten tijde van de uitvoering aan bod zal komen, zullen in de omgevingsvergunning geen 'maatwerkvoorschriften' worden opgenomen.</i></p> <p>6. Er wordt onvoldoende stil gestaan bij de nadelige effecten voor de omgeving. Indiener pleit voor een deugdelijke en afdwingbare compensatieregeling of in elk geval de bedrijven te compenseren voor de nadelige effecten van het plan en de omgeving daarover te informeren. Indiener verwacht minstens zelf gecompenseerd te worden voor de schade die wordt aangericht.</p> <p><i>Een project specifieke compensatieregeling is geen onderdeel van dit project. Een dergelijke regeling is niet vereist en het ontbreken daarvan is om die reden geen gebrek in een vergunning. Voor nadeelcompensatie verwijzen wij naar het antwoord onder 2 van deze zienswijze.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z03	<p>Bedrijvenvereniging Uitenhagestraat, Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q. Combi-MER. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag</i> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	<p>Indiener dient namens de bedrijvenvereniging Uitenhagestraat (ruim 30 ondernemingen) in de wijk Transvaal een zienswijze in. De vereniging heeft met verbazing kennis genomen van het feit dat de leiding onder andere onder de rijbaan van de Uitenhagestraat komt te liggen. Dit zal leiden tot veel overlast en veel of zelfs alle bedrijven op het terrein voor langere periode onbereikbaar maken. De schade door beperkingen in de toelevering en voor klanten is niet te overzien, terwijl klandise van levensbelang is voor bedrijven die al getroffen zijn door de huidige coronacrisis. De vereniging vraagt daarom om af te zien van de voorgenomen plannen en te onderzoeken of er geen betere alternatieven zijn, gelet op de bereikbaarheid van de bedrijven en het voorkomen van overlast.</p> <p><i>Ten behoeve van de besluitvorming over het leidingtracé is onder meer een milieueffectonderzoek (MER) uitgevoerd. Uiteindelijk is een keuze gemaakt op basis van informatie uit het Combi-MER (milieueffecten) en op basis van economische (kosten), technische (beschikbare techniek, uitvoeringstijd) en andere maatschappelijke overwegingen (draagvlak). Zie verder ook de beantwoording onder Z08, nummer 11. Zie voor de beantwoording van de aspecten overlast en nadeelcompensatie, de antwoorden bij Z02, nummers 1 en 2.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z04	Particulier uit Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Geen opgave
	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q. Combi-MER. Daarom is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	<p>Indiener vreest voor herhaling van financieel debacle in Rotterdam en plaatst vraagtekens bij de technische en financiële uitvoerbaarheid van een regionaal warmtetransportsysteem. Er is bij de inwoners van Den Haag onvoldoende draagvlak voor deze ontwikkeling en ook de gemeente is niet bereid om te investeren. Door de geringe animo staat de overlast niet in verhouding tot het aantal aansluitingen. Daarom kan beter worden gekozen voor een ringleiding om de stad waarvoor nieuwbouw makkelijker kan worden aangesloten en de aanleg minder overlast geeft.</p> <p><i>Het toekomstige Warmtetransportnet Zuid-Holland en levert een belangrijke bijdrage aan de energietransitie in de provincie Zuid-Holland. De provincie is er van overtuigd dat een regionaal warmtetransportsysteem de meest maatschappelijk betaalbare oplossing is. Warmtetransitie in de gebouwde omgeving is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De energietransitie kan alleen slagen als er wordt samengewerkt en dat geldt zeker voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Niet alleen het rijk en de provincie, maar ook de gemeenten, (toekomstige) afnemers, Gasunie, warmtebedrijven hebben daarin een rol, zelfs bewoners die op gas blijven of kiezen voor elektrificeren. De financiële en inhoudelijke verantwoordelijkheid staan daarbij niet los van elkaar, maar hoeven ook niet samen te vallen. Gemeenten zijn niet financieel verantwoordelijk. De provincie draagt naar vermogen bij, maar kan en moet ook niet de hele financiële verantwoording dragen. De samenwerking is er juist bij gebaat, dat allen ook een belang hebben bij het slagen van WarmtelinQ. Ook als er een ringleiding om de stad wordt gelegd, zal de warmte nog steeds via leidingen de stad in moeten worden gebracht. Ook dan gaat het om grotere afstanden waarvoor ook aanlegwerkzaamheden nodig. De overlast zal daardoor niet minder zijn.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z05	VVE Adama van Scheltemaplein 1-96 Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q. Combi-MER. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	<p>Indiener maakt namens de VvE bezwaar tegen ligging onder wegberm Pr. Beatrixlaan. Daardoor verdwijnt een groene buffer met bomen en bosschages, treedt er meer geluidsoverlast en blootstelling aan fijn stof en CO2 uitstoot op. Gewezen wordt op drie alternatieve tracés langs de Beatrixlaan: de grasstrook parallel grenzend aan het asfalt van de Beatrixlaan; direct onder het fietspad en een alternatief aan de andere zijde van de Beatrixlaan (de Buitenhof-zijde). En anders is een geluidswal en compenserend groen nodig.</p> <p><i>De geschetste ligging in de strook tussen de sloot langs het appartementencomplex en het fietspad is niet correct. Op deze locatie komt de leiding volledig onder de Pr. Beatrixlaan te liggen. Voor dit tracédeel worden ook géén bomen gekapt (volgens de Bomeneffectanalyse (BEA)). Wel</i></p>

moeten er een paar bomen worden gekapt bij het kruisen van de Hoventunnel (in verband met de expansielus aan de bovenzijde van onderstaande figuur).

Op grond van vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is het bevoegd gezag (college van B&W van Delft) gehouden om te beslissen op de aanvraag, zoals deze is ingediend. Hoewel een toename van geluidsbelasting en effecten op bijvoorbeeld bomen en planten niet kunnen worden uitgesloten, stellen wij ons op het standpunt dat wij na afweging van alle relevante feiten en omstandigheden en op basis van alle ingediende onderzoeken dien-aangaande tot verlening van het ontwerpbesluit konden overgaan.

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z06	Particulier uit Den Haag c.q bewonersorganisatie Transvaal, Den Haag
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op het ontwerp-PIP of Combi-MER. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag.</i>
	<p>Indiener dient als bewoner en voorzitter bewonersorganisatie zienswijze in. Hij maakt zich grote zorgen over impact van de werkzaamheden op de wijk Transvaal, waar al erg weinig groen is. De kap van zoveel bomen is onverantwoord en zorgt voor hittestress. Ook maakt hij zich zorgen over de gevolgen van het langdurig openbreken van wegen waardoor bewoners en bedrijven slecht bereikbaar zullen zijn en er vereenzaming en omzetverlies zal optreden. Daarom moeten de plannen worden herzien.</p> <p><i>Er zal inderdaad voor aanzienlijke tijd overlast zijn door openbreking van straten. Het belang van de warmtetransportleiding is dermate groot dat deze tijdelijke overlast aanvaardbaar is. Het is echter niet zo dat huizen daardoor onbereikbaar worden. Woningen zullen te allen tijde ontsloten blijven, zij het soms via tijdelijke omwegen. Zie ook Z02 nummer 1. Voor bedrijven die door de overlast onevenredige schade lijden, geldt dat zij een verzoek tot nadeelcompensatie kunnen indienen. Wij verwijzen hiervoor naar het antwoord op Z02 nummer 2. Voor een toelichting op het ontwerp tracékeuze wordt verwezen naar Z24 nummers 21 en 22.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z07	Particulier uit Den Haag
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z08	College van B&W en gemeenteraad Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Geen opgave
	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q het Combi-MER. Daarom is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER.</i>
	De zienswijze heeft betrekking op: <ol style="list-style-type: none"> 1. De mate waarin LdM voldoet aan de voorwaarden van Den Haag met het oog op de aansluiting van LdM op het Stedelijk Energieplan. Bij de gemeenteraad leven zorgen over de impact van LdM op de keuzevrijheid van consumenten, de ontwikkeling van lokale hernieuwbare warmte en de duurzaamheid. Daarom worden provincie en initiatiefnemer gevraagd om te borgen dat LdM niet zal leiden tot minder energiebesparing, lagere energielabels, hogere energierekening en tot gebruik voor nieuwbouw. <i>De huidige en toekomstige regelgeving rond warmte (onder meer de Warmtewet) zijn gericht op (consumenten)bescherming en betaalbaarheid van warmte. In de beoogde wetwijziging is voorzien in een regietaak van de gemeente bij de keuze tussen de verschillende opties voor de warmtevoorziening en bij de keuze voor een warmteleverancier. Er is niet voorzien in een deelnameplicht voor eindgebruikers. De toekomstige regelgeving is in die zin gericht op keuzevrijheid. Verder is regulering en toezicht op tarieven en kosten door de Autoriteit Consument en Markt in de regelgeving voorzien. Hoe de regelgeving op deze punten definitief vorm zal krijgen is aan de landelijke politiek en overheid.</i> 2. Voorts wordt gevraagd om aan te geven hoe zal worden omgegaan met enkele specifieke thema's: de mogelijke belemmeringen van het project voor de aanleg van lokale lage temperatuurnetten en de gevolgen voor bodemenergie en ondergrondse infra inclusief toekomstige lokale warmtenetten. <i>De lokale energietransitie staat niet haaks op het realiseren van een hoofdinfrastructuur voor warmte. De aanwezigheid van die hoofdinfrastructuur maakt juist dat in veel wijken later via een lokaal warmtenet een CO2-vrije en betaalbare optie kan worden toegevoegd aan het lokale keuzepalet. Die keuze wordt door de gemeente bepaald, veelal op basis van gemeentelijke warmtetransitievisies en wijkuitvoeringsplannen. De provincie (en anderen) zetten volop in op het realiseren van lokale warmtenetten, maar de komst van Warmtelinq vergroot de kansen voor de lokale netten. De provincie zet echter niet alleen in op het gebruik van lokale bronnen, omdat dat de warmtetransitie als geheel maatschappelijk duurder maakt. Voor de beantwoording van de relatie tussen Warmtelinq en lokale oplossingen wordt verwezen naar het antwoord op Z19 nummer 6.</i> 3. Ten aanzien van de twee locaties voor het Warmteoverdrachtstation (WOS) geeft het college aan dat er tussen Eneco, Uniper en Warmtelinq overeenstemming is en gekozen kan worden voor het WOS1 op de Uniper-locatie. Het college hecht eraan dat een definitief besluit wordt

genomen voordat het PIP wordt vastgesteld en dat daarbij andere locaties uit het PIP worden verwijderd.

In het ontwerp-PIP is zowel op de Uniper-locatie als op de Tripstraat (Heijmans locatie) ruimte geboden voor een WOS (WOS1 respectievelijk WOS2) in de verwachting dat voor de vaststelling van het inpassingsplan duidelijk zou zijn wat de definitieve locatie zou worden. De door indiener aangehaalde "overeenstemming" blijkt helaas niet zo eenduidig, want er is nog steeds geen definitief besluit genomen. Van zowel Heijmans als Staedion zijn zienswijzen op het inpassingsplan ontvangen waarin is gevraagd om de verbeelding voor het WOS2 op de Tripstraat en de aldaar geldende planregels zodanig aan te passen dat deze beter aansluiten bij het bouwplan inclusief WOS2 (zie Z29 en Z30). Voorts hebben ook WarmtelinQ en Eneco de provincie schriftelijk laten weten dat meer tijd nodig te hebben voor een definitieve locatie voor het WOS. Gelet op het belang van deze keuze, wil de provincie de betrokken partijen deze tijd gunnen, zonder dat dit de procedure voor het inpassingsplan ophoudt. Daarom blijven op de verbeelding beide opties opgenomen (rekening houdend met aanpassing van de verbeelding en planregels naar aanleiding van de zienswijzen van Heijmans en Staedion, zie hieromtrent de beantwoording onder Z29). In de planregels is vastgelegd dat slechts één WOS mag worden gerealiseerd. Op deze wijze wordt maar één WOS mogelijk gemaakt, maar wordt aan partijen tijd gegund om tot een keuze te komen en nadere afspraken te maken.

4. Het college meent dat artikel 6.1.b een knelpunt is voor de toekomstige nieuwbouwoptwikkeling in het Energiekwartier. De voorrangregeling in dit artikel belemmert de gemeentelijke afspraken met Staedion en Heijmans over de genoemde ontwikkeling.

Dit standpunt delen wij niet. Zie de beantwoording van Z29, nummers 1 en 3.

5. Het inpassingsplan maakt ter plaatse van de kruising Prinses Beatrixlaan en de Middachtenweg twee tracévarianten mogelijk: een persing en een open ontgraving. De provincie wordt verzocht om voor de vaststelling van het PIP een van beide varianten te kiezen. Tevens wordt opgemerkt dat de opgestelde ontwerpbeschikking omgevingsvergunning 'hout of opstand vellen' is gebaseerd op de variant persing. Indien alsnog wordt gekozen voor de variant 'open ontgraving' moet een nieuwe aanvraag worden ingediend.

Bij de vaststelling van het PIP is de verbeelding aangepast op het tracé voor de open ontgraving. Voor dit tracédeel heeft initiatiefnemer op 3 mei 2021 nieuwe vergunningaanvragen ingediend bij de gemeenten Den Haag en Rijswijk. Deze aanvragen hebben ook gevolg voor de definitieve beschikkingen van Den Haag en Rijswijk en de vergunning van het Hoogheemraadschap voor het resterende tracé.

6. Het T-stuk inclusief aftapleiding bij de Middachtenweg lijkt in het ontwerp-PIP op een verkeerde locatie te zijn liggen. Verzocht wordt om dit bij vaststelling van het PIP te herstellen.

Bij de vaststelling van het PIP is het gehele tracé nogmaals gecontroleerd. De situering van het betreffende T-stuk op de verbeelding is aangepast.

7. Omdat opwarming van de bodem door de warmtetransportbuis mogelijk negatieve consequenties kan hebben voor groen, bomen, biodiversiteit en het drinkwaternetwerk, wordt gevraagd om toezending van het Deltares-onderzoek over de warmte-uitstraling van de buizen, zodat dit kan worden betrokken bij de vergunningverlening.

Het betreffende onderzoek (warmteoverdracht agrarische percelen) is een onderzoek naar de temperatuurseffecten in de ondergrond van de warmteleiding in de gemeente Midden-Delfland en de daaraan gerelateerde gewasschade. Dit onderzoek is gebaseerd op warmtemetingen langs de Leiding over Noord van Eneco in Vlaardingen. Op basis van die metingen is eveneens onderzoek gedaan naar de situatie ter plaatse van het eco-aquaduct over de A4 en de effecten daarvan op het Natuur Netwerk Nederland (NNN). In verband met de zandige bodemsamenstelling wordt nog aanvullend onderzoek verricht naar de warmteoverdracht in de stedelijke omgeving van Den Haag. Zie verder de beantwoording onder Z44, nummer 10. De beschikbare onderzoeken zijn intussen toegezonden aan de leden van de ambtelijke

projectgroep, waarin uw gemeente ook is vertegenwoordigd. De resultaten van de onderzoeken zullen in de toelichting bij het PIP beknopt worden beschreven en tevens worden opgenomen in de bijlagen bij het vastgestelde PIP.

8. Groen(behoud) is voor Den Haag een zeer belangrijk thema. De Nota's Stadsbomen en Stadsnatuur benoemen belangrijke uitgangspunten voor het bereiken van gemeentelijke doelstellingen. Hoewel de warmtetransportleiding grotendeels onder wegen ligt, is aantasting van het groen door de expansielussen en de ruimte voor het uitvoeren van werkzaamheden onontkoombaar. Ook moeten er meer dan honderd bomen worden gekapt, o.a. in de ecologische zone en hoofdboomstructuur. Het college roept GS op om het PIP zodanig aan te passen dat zoveel mogelijk groen behouden kan blijven. Het college vraagt de provincie hoe gevolgen voor de ecologische zone en hoofdboomstructuur worden gecompenseerd en om in te gaan op acht specifieke wijzigingsvoorstellen voor de ligging/uitvoering op locaties bij de Midachtenweg, de De la Reyweg, wijkpark Transvaal, Delftselaan en de Tripstraat en op een andere situering van werkterreinen zodat het onnodig kappen van bomen kan worden voorkomen. In het verlengde hiervan attendeert het college op de beperkende voorwaarden rond de kap in het ontwerpbesluit.

De tracés zijn in het MER onderzocht en onderbouwd. Bij de keuze voor het tracé en de verdere engineering van de expansielussen is zorgvuldig gekeken naar de mogelijkheden voor het behoud van groen en het voorkomen van onnodig kappen. Vooruitlopend op het aanvragen van de kapvergunningen heeft de initiatiefnemer met de gemeenten en betrokken bomenstichtingen overleg gevoerd over het behoud van zoveel mogelijk bomen en groen en in om die reden zijn in het tracé ook boringen opgenomen om groenstroken of bomenlanen te ontzien. Compensatie vindt plaats via herplant en de herinrichtingsplannen, die verbonden zijn aan de vergunning voor het kappen van bomen, waarvoor het college van burgemeester en wethouders bevoegd gezag is. Het is de bedoeling dat op deze wijze na afloop van de werkzaamheden op en langs het gehele tracé meer groen aanwezig is dan nu, zij het soms in een andere vorm. De initiatiefnemer zal zich aan de vergunningvoorwaarden dienen te conformeren. De provincie is in casu niet het bevoegde gezag om concreet invulling te geven aan de wensen op het gebied van de groencompensatie en de groene herinrichting in Den Haag. Zie ook Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording van het onderwerp herinrichtingsplannen. De inrichting, het gebruik en het herstel van de werkstroken is tussen gemeenten en WarmteInQ afgestemd en vastgelegd in de gemeentelijke vergunning.

9. Het college vraagt de provincie om maatregelen te nemen om de uitstoot van stikstof tijdens de werkzaamheden te beperken, bijvoorbeeld door goede bouwlogistiek en elektrisch materieel en aan te geven hoe dit kan worden gecompenseerd.

Op 1 juli 2021 is de wet Stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) in werking getreden. Onderdeel hiervan is dat de tijdelijke gevolgen van de door de bouw c.q. aanleg veroorzaakte stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden bij de natuurvergunning en het inpassingsplan buiten beschouwing mogen worden gelaten. Daarbij wordt tevens de verplichting opgelegd tot het treffen van adequate maatregelen voor emissiereductie, bijvoorbeeld door de bij de bouw gebruikte machines en andere processen te vervangen door alternatieven die voor minder uitstoot van stikstofverbindingen zorgen. Na inwerkingtreding van de Omgevingswet zullen initiatiefnemers hiervoor informatie moeten aanleveren bij het bevoegd gezag.

10. Het college wil dat de sociale effecten van de aanleg wordt onderzocht en verzoekt daarom de commissie MER en de provincie om een sociaaleffectrapportage op te stellen c.q. toe te voegen aan het combi-MER. Ook moeten de maatregelen om overlast te beperken in kaart worden gebracht, moeten bewoners actief worden geïnformeerd en moeten zij overlast kunnen melden. Omdat de informatieavond in maart 2021 onvoldoende bereik had, wordt de provincie gevraagd om aan te geven hoe de doelgroepen worden bereikt en om een centraal informatiepunt voor alle direct belanghebbenden in te stellen. Ook wordt verzocht om in het kader van MVO aan te geven of dit project werkgelegenheid oplevert.

Gevraagd wordt of de provincie of de Commissie MER in dit kader een sociaaleffectrapportage willen maken. In zijn algemeenheid denken we dat het opstellen van een dergelijke rapportage in bepaalde gevallen meerwaarde kan hebben bij het in kaart brengen van de sociale

	<p><i>effecten van de realisatie van grootschalige (energie-)infrastructuur op een bepaald gebied. Maar wij menen wel dat de verantwoordelijkheid hiervoor primair bij de initiatiefnemer van het project hoort te liggen en niet bij de Commissie MER. De commissie heeft inzage gehad in de ontvangen zienswijzen en heeft deze betrokken bij haar advies. Desalniettemin heeft de commissie geen aanleiding gezien om in het advies in te gaan op bepaalde sociale effecten.</i></p> <p><i>De provincie meent dat het opstellen van een sociaaleffectrapportage bij de besluitvorming over dit inpassingsplan weinig tot geen meerwaarde heeft. Dat komt omdat sociale effecten, zoals gezondheidseffecten en sociale verdeeldheid, niet of slechts tijdelijk optreden door de realisatie van de warmtetransportleiding. Na de aanleg zijn er geen emissies die gezondheidseffecten kunnen veroorzaken of een barrièrewerking geven. De leiding wordt immers ondergronds aangelegd. Een sociaal effectanalyse zal derhalve geen effecten (meer) hebben op de tracékeuze. In de uitvoeringsfase wordt concreter bekend hoe lang, wanneer en waar er werkzaamheden gaan worden uitgevoerd die (sociale) effecten hebben op buurten en wijken. De aannemers zullen via een op te stellen plan wel extra aandacht schenken aan die sociale effecten in relatie tot bereikbaarheid en overlast. De gemeente zal goedkeuring moeten verlenen aan zo een plan in het kader van de vergunningverlening is dit namelijk een voorwaarde. Ook zal WarmtelinQ extra inzet plegen om de bewoners over het project te informeren. Ook kunnen bewoners ideeën en wensen aandragen voor uitwerking van de herinrichtingsplannen, zoals voor het Transvaalpark dat na de werkzaamheden zal worden hersteld en ingericht. Hierover kan contact worden opgenomen met WarmtelinQ (www.warmtelinq.nl) en/of de omgevingscoördinator.</i></p> <p>11. In de gemeenteraad leven zorgen over de tracékeuze en de overlast voor de bewoners. Provincie wordt gevraagd om de keuze tussen het tracé door de Kempstraat en wijkpark Transvaal en het alternatieve tracé via Schalk Burgerstraat nader te onderbouwen, omdat dit tracé veel bewoners en ondernemers zal raken.</p> <p><i>Ten behoeve van de besluitvorming over het leidingtracé is onder meer een milieueffectonderzoek (MER) opgesteld. De procedure hiervoor is begin 2020 gestart met het bepalen van de reikwijdte en het detailniveau. In de opgestelde Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en bijlage A is ingegaan op het vooronderzoek naar mogelijke tracés en het trechteringsproces. Deze NRD is van 17 januari 2020 tot en met 27 februari 2020 ter visie gelegd en er konden alternatieve tracés worden voorgesteld. In dat kader is ook een alternatief via de Schalk Burgerstraat onderzocht (zie hoofdstuk 15 van het MER). Daaruit bleek dat vanuit de milieuaspecten alleen vanuit de landschappelijke waarden van de bomen in De la Reyweg een voorkeur bestaat voor een VKA-variant, namelijk die via de Hoefkade. Vanuit de overige milieueffecten is er geen sterke aanleiding om één van de VKA-varianten nader uit te werken. Vanuit techniek en planning is wel een sterke voorkeur, namelijk behoud van het reguliere VKA. Vanuit kosten is de voorkeur afhankelijk van de variant. Via de Durbanstraat zijn de aanvullende kosten beperkt, maar wordt in verhouding veel overlast voor bewoners verwacht. Via de Hoefkade zijn de extra kosten hoog. Gezien de potentieel grote gevolgen voor techniek, kosten en planning en het beperkte verschil in milieueffecten, gaat de voorkeur uit naar de variant via de De La Reyweg. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar Z02, nummer 1 en voor het aspect omgevingsveiligheid naar de beantwoording van Z35.</i></p>
--	---

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op de onderzoeken naar warmteafdracht in de bodem en de omgevingsveiligheid bij calamiteiten en de rapportages zullen worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP. De planregeling voor het WOS in Den Haag wordt zodanig aangepast dat van de twee op de verbeelding aangeduide warmteoverdrachtstations er slechts één mag worden gerealiseerd. Tot slot is de verbeelding aangepast ter plaatse van het T-stuk en het gewijzigde tracé nabij de kruising Middachtenweg/Guntersteinweg. Deze tracéwijziging heeft overigens ook gevolgen voor de definitieve beschikkingen van de colleges van B&W van de gemeenten Den Haag en Rijswijk en voor de watervergunning van het Hoogheemraadschap Delfland.

Z09	Particulier uit Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Geen opgave
	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk betrekking op onderwerpen uit de vergunningen van de gemeente Den Haag. Daarom is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag.</i>
	Indiener maakt bezwaar omdat hij al zeer lange tijd problemen heeft met de toevoer van warm water in de woning, terwijl hij daarvoor niet voldoende wordt gecompenseerd. Ook anderen in de wijk hebben hier problemen mee. <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor het transport van warmte naar het warmtenet in uw wijk. Met deze warmte kunnen in de toekomst woningen in meerdere wijken worden verwarmd. De leiding is een gesloten systeem. Dat betekent dat het water waarmee de warmte wordt getransporteerd, in de leiding blijft en dat uw problemen met het warme water een andere oorzaak moeten hebben. De warmtetransportleiding of de werkzaamheden die nodig zijn voor de aanleg, hebben geen invloed op de toevoer van (warm) water in woningen. Wij adviseren u om hierover contact op te nemen met de eigenaar van uw woning.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z10	Particulier uit Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • MRDH (RET/HTM): Vergunning uitvoeren werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen.
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunning voor het uitvoeren van werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen. In verband hiermee is de zienswijze tegen dit ontwerpbesluit niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag..</i>
	Indiener geeft aan dat hij tegen de plannen is. Hij wil niet dat er troep onder de grond gaat lopen en vreest dat de werkzaamheden leiden tot extra drukte. <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor het transport van warmte naar de lokale warmtenetten in Den Haag, zodat daarmee de woningen kunnen worden verwarmd. De leiding is een gesloten systeem. Dat betekent dat het water waarmee de warmte wordt getransporteerd, in de leiding blijft en er worden ook geen gevaarlijke stoffen gebruikt. Enige overlast gedurende de aanlegfase valt niet te voorkomen, maar natuurlijk wordt wel geprobeerd om de overlast te beperken. Ook zullen bewoners en ondernemers vooraf goed worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden en de planning. Dat geldt ook voor de gevolgen van de aanleg voor de tram. Hoewel de overlast vervelend is, vormt deze geen grond voor het weigeren van de bij de HTM aangevraagde vergunning.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

<p>Z11</p>	<p>Particulier uit Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)
<p>!</p>	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunning voor het gebruiken van provinciale infrastructuur. In verband hiermee is de zienswijze tegen dit ontwerpbesluit niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag</i>
	<p>Indiener is erop tegen omdat de wijk er niets aan heeft en omdat de straten weer open komen te liggen waardoor de infrastructuur een puinhoop is.</p> <p><i>Voor de beantwoording inzake overlast wordt verwezen naar Z02, nummer 1. De warmtetransportleiding wordt in de toekomst van belang voor de verwarming van veel woningen in Den Haag. De kans is dus zeer aanwezig dat de leiding wel degelijk nut gaat hebben voor uw wijk in Den Haag. Wij wijzen er ten overvloede op dat direct nut geen criterium is voor de vergunningverlening.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

<p>Z12</p>	<p>VvE Aart van der Leeuwlaan 960 - 1150 te Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener maakt namens de VvE bezwaar tegen ligging onder wegberm Pr. Beatrixlaan. Daardoor verdwijnt een groene buffer met bomen en bosschages, treedt er meer geluidsoverlast en blootstelling aan fijn stof en CO2 uitstoot op. Als dit groen verdwijnt, zal dit leiden tot een grotere aantasting van het woon- en leefklimaat. De verplichte herplant van 174 bomen biedt onvoldoende soelaas, omdat het vele jaren zal duren voordat de groenstrook dezelfde dichtheid zal hebben. Gewezen wordt op drie alternatieve tracés langs de Beatrixlaan: de grasstrook parallel grenzend aan het asfalt van de Beatrixlaan; direct onder het fietspad en een alternatief aan de andere zijde van de Beatrixlaan (de Buitenhof-zijde). Anders is een geluidswal en compenserend groen nodig.</p> <p><i>De geschetste ligging in de strook tussen de sloot langs het appartementencomplex en het fietspad is niet correct. Op deze locatie komt de leiding een stukje in het fietspad, maar daar niet voorbij en voor dit tracédeel worden volgens de Bomeneffectanalyse (BEA) ook géén bomen gekapt. Zie onderstaande figuur.</i></p>

	<p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase wordt geaccepteerd. Onnodige aantasting van groen zal zoveel als mogelijk worden voorkomen. Voor de groengebieden in Delft is een concept herinrichtingsplan opgesteld dat voorziet in het terugplanten van 163 bomen en circa 9000 m2 bosplantsoen, waarvan circa 5.500 m2 met boomvormers en circa 3.500 m2 zonder boomvormers. De komende tijd vinden overleggen plaats tussen WarmtelinQ, gemeente Delft en natuurverenigingen om dat herinrichtingsplan nader uit te werken. De provincie adviseert u om in contact te treden met de gemeente en WarmtelinQ om daar uw wensen voor de herinrichting gezamenlijk verder uit te werken.</i></p> <p><i>Op grond van vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is het bevoegd gezag (college van B&W van Delft) gehouden om te beslissen op de aanvraag, zoals deze is ingediend. Hoewel een toename van geluidsbelasting en effecten op bijvoorbeeld bomen en planten niet kan worden uitgesloten, stelt de gemeente Delft zich op het standpunt dat het plan, na afweging van alle relevante feiten en omstandigheden en op basis van alle ingediende onderzoeken, in overeenstemming is met een goede ruimtelijke ordening en dat dienaangaande tot verlening van het ontwerpbesluit konden overgaan. Dat herplant een aantal jaren nodig zal hebben om hetzelfde effect aan groendichtheid te bereiken, doet naar ons oordeel hier evenmin aan af.</i></p>
--	---

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z13	Particulier uit Den Haag
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Ontwerp PIP
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op het ontwerp-PIP. In verband hiermee is de zienswijze tegen dit ontwerpbesluit niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag.</i>
	<p>Indiener is het oneens met aanleg van leidingen tot in hartje Den Haag. Hij stelt voor om bij de gemeentegrens een fabriek te bouwen in plaats van twee jaar lang opengebroken straten. Ook is er onder Hagenaars geen draagvlakmeting gedaan.</p> <p><i>Zie voor de beantwoording inzake het aspect overlast het antwoord op Z02, nummer 1. De warmte die in dit hoofdtransportnet wordt vervoerd is warmte afkomstig van fabrieken in die het nu als afvalwarmte lozen. Er hoeft voor die warmte dus geen fabriek te worden opgericht. Als dit hoofdtransportnet niet door de stad wordt gelegd, zal de warmte nog steeds via leidingen de stad in moeten worden gebracht. Ook dan zullen over grotere afstanden aanlegwerkzaamheden nodig zijn en is overlast onvermijdelijk. Voor de draagvlakmeting wordt verwezen naar het antwoord over participatie en communicatie onder Z01.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

<p>Z14</p>	<p>VVE Aart van der Leeuwlaan 16-206</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener maakt namens de VvE bezwaar tegen ligging onder wegberm Pr. Beatrixlaan. Daardoor verdwijnt een groene buffer met bomen en bosschages, treedt er meer geluidsoverlast en blootstelling aan fijn stof en CO2 uitstoot op. Als dit groen verdwijnt, zal dit leiden tot een grotere aantasting van het woon- en leefklimaat. De verplichte herplant van 174 bomen biedt onvoldoende soelaas, omdat het vele jaren zal duren voordat de groenstrook dezelfde dichtheid zal hebben. Gewezen wordt op drie alternatieve tracés langs de Beatrixlaan: de grasstrook parallel grenzend aan het asfalt van de Beatrixlaan; direct onder het fietspad en een alternatief aan de andere zijde van de Beatrixlaan (de Buitenhof-zijde). Anders is een geluidswal en compenserend groen nodig.</p> <p><i>De geschetste ligging in de groenstrook langs het appartementencomplex is feitelijk correct. Op deze locatie komt de leiding aan de rand van de Pr. Beatrixlaan te liggen en voor dit tracédeel moeten volgens de Bomeneffectanalyse (BEA) 20 bomen worden gekapt. Het betreft hier de buitenste rand bomen, aan de kant van de weg. Het overige deel van de groenstrook blijft overeind met uitzondering van de locatie van een T-stuk (zie onderstaande figuur).</i></p> <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase wordt geaccepteerd. Onnodige aantasting van groen zal zoveel als mogelijk worden voorkomen. Voor de groengebieden in Delft is een concept herinrichtingsplan opgesteld dat voorziet in het terugplanten van 163 bomen en circa 9000 m2 bosplantsoen, waarvan circa 5.500 m2 met boomvormers en circa 3.500 m2 zonder boomvormers. De komende tijd vinden overleggen plaats tussen WarmtelinQ, gemeente Delft en natuurverenigingen om dat herinrichtingsplan nader uit te werken. De provincie adviseert u om in contact te treden met de gemeente Delft en WarmtelinQ om daar uw wensen voor de herinrichting gezamenlijk verder uit te werken.</i></p> <p><i>Op grond van vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is het bevoegd gezag (college van B&W van de gemeente Delft) gehouden om te beslissen op de aanvraag, zoals deze is ingediend. Hoewel een toename van geluidsbelasting en effecten op bijvoorbeeld bomen en planten niet kan worden uitgesloten, stelt de gemeente Delft zich op het standpunt dat het plan, na afweging van alle relevante feiten en omstandigheden en op basis van alle ingediende onderzoeken, in overeenstemming is met een goede ruimtelijke ordening en dat dienaangaande tot verlening van het ontwerpbesluit konden overgaan. Dat herplant een aantal jaren nodig zal hebben om hetzelfde effect aan groendichtheid te bereiken, doet hier niets aan af.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z15	<p>Particulier uit Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
	<p>Indiener wil geen warmte pijpen door de wijk.</p> <p><i>Zie voor de beantwoording van het aspect overlast, het antwoord op Z02 nummer 1. De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase wordt geaccepteerd. Bovenmatige overlast zal zoveel als mogelijk worden voorkomen. Ook zullen u en de andere bewoners tijdig worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z16	<p>Particulier uit Den Haag c.q. bewonersorganisatie Transvaal Zuid, Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
	<p>Indiener dient als bewoner en voorzitter bewonersorganisatie zienswijze in. Hij maakt zich grote zorgen over de werkzaamheden op de wijk Transvaal en de impact na de aanleg. Gevraagd wordt: of de warmteopbrengst aan het einde van de leiding in Den Haag nog voldoende is; welke effecten de leiding inclusief expansielussen op de omgeving heeft, welke overlast is er qua aanleg en transport voor de woningen en bedrijven in Transvaal en wat zijn de uiteindelijke aansluit en afnamekosten voor bewoners?</p> <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten in Den Haag, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast tijdens de aanlegfase wordt geaccepteerd. Alle leidingen zijn zodanig geïsoleerd dat het warmteverlies zeer beperkt is. Door deze isolatie vindt maar over een kleine afstand en in beperkte mate warmte-afdracht aan de grond plaats). De effecten van de leiding op de omgeving zijn in het MER en andere onderzoeken nader onderzocht en beschreven. De expansielussen zijn bedoeld om risico's op lekkage door het uitzetten van metaal (thermische expansie) te voorkomen en de veiligheid te vergroten. Bovenmatige overlast zal zoveel mogelijk worden voorkomen. Ook zullen u en de andere bewoners vooraf duidelijk worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden. Zie voor het aspect overlast ook het antwoord onder Z02 nummer 1. Eventuele zorgen over de aansluit- en afnamekosten zijn begrijpelijk. De beprijzing van warmte voor de consument is afhankelijk van wat het Rijk hiervoor gaat regelen in de toekomstige Wet Collectieve Warmtevoorziening (Warmtewet 2.0). Zie hierover ook de beantwoording van Z24, nummer 15.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z17	<p>Particulier uit Den Haag c.q. bewonersgroep Haagse Beppies</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
	<p>Indiener dient als bewoner en oprichtster bewonersgroep Haagse Beppies een zienswijze in. Zij voorziet chaos door de werkzaamheden in de kwetsbare wijk Transvaal en maakt zich grote zorgen over de gevolgen van het langdurig openbreken van wegen voor de bewoners en ondernemers en de eenzaamheid van ouderen in de wijk.</p> <p><i>Zie voor de beantwoording van de aspecten overlast en nadeelcompensatie, de antwoorden bij Z02 nummers 1 en 2. Als de werkzaamheden leiden tot onevenredige schade bij bedrijven, dan kunnen ondernemers een verzoek tot nadeelcompensatie indienen. Dit heeft verder geen gevolgen voor de vergunningverlening. Wij merken op dat woningen niet onbereikbaar zullen worden en dus iedereen nog bezoek kan ontvangen. Voor overige sociale effecten wordt verwezen naar het antwoord op Z08 nummer 10.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z18	<p>Fietsersbond Vlaardingen</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Schiedam: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Schiedam: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Vlaardingen: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Vlaardingen: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
	<p>Indiener vindt dat in de officiële plandocumentatie nauwelijks wordt ingegaan op de gevolgen van de aanleg voor het fietsverkeer en voetgangers in Vlaardingen en Schiedam, terwijl deze ingrijpend zijn. Niet alleen wordt de Cricketweg e.o. gedurende de aanlegfase geheel afgesloten voor wandelaars en fietsers, maar twee kruisende fietspaden en vijf wandelverbindingen worden nog langer afgesloten, namelijk gedurende de aanleg van het tracédeel tot aan Delft. Hierdoor kan o.a. het groengebied op het dak van de A4 circa twee jaar niet meer vanuit Vlaardingen worden bereikt. Indiener vindt de afsluitingen disproportioneel, ook omdat cijfermatige onderbouwing hiervoor ontbreekt. Verzocht wordt om enkele kruisende fiets/wandelpassages mogelijk te maken en zijn bereid om hierover te overleggen.</p> <p><i>In overleg met de Fietsersbond, de betrokken gemeenten en WarmtelinQ BV zal de komende tijd worden gezien of de bereikbaarheid voor fietsers en wandelaars gedurende de aanlegfase kan worden verbeterd. Dit heeft echter geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten van de gemeenten Schiedam en Vlaardingen.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z19	<p>L. Kannevorff (particulier)</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen opgave
	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk betrekking op onderwerpen die geregeld worden in het PIP c.q het Combi-MER. Daarom is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>

Indiener verzoekt om zijn zienswijze te beantwoorden onder vermelding van zijn volledige naam.

Op uw uitdrukkelijk verzoek is uw naam niet geanonimiseerd.

Verder worden de volgende punten naar voren gebracht:

1. Indiener meent dat aansluiting van Den Haag op WarmtelinQ een verkeerde en onverantwoorde beslissing is. In het MER had ook een alternatief zonder aansluiting van Den Haag moeten worden onderzocht waarbij Den Haag tot circa 2030 restwarmte krijgt via de bestaande Uniper-centrale. De Haagse gemeenteraad kan dan bij vaststelling van de Transitievisie Warmte eind 2021 een afweging maken tussen restwarmte van een lokale gascentrale en restwarmte uit het HIC van Rotterdam met bijbehorende milieuschade, veel overlast en hogere warmtetarieven voor de inwoners.

Niet iedere suggestie voor een alternatief hoeft overgenomen te worden door de initiatiefnemer. Uitgangspunt in het MER is het project van de initiatiefnemer en de daarbij behorende doelstellingen. Geothermie is in het MER wel beschouwd, zij is opgenomen bij de bronnen voor collectieve warmte, in paragraaf 3.2.2 van het MER. Op grond van artikel 7.23, eerste lid, onder d, Wet milieubeheer (Wm) is de initiatiefnemer verplicht om een beschrijving te geven van de redelijke alternatieven. Redelijke alternatieven zijn die alternatieven waarmee het doel van de initiatiefnemer wordt bereikt tegen redelijke kosten en die wezenlijk andere milieueffecten zullen veroorzaken. Alternatieven die ongeveer dezelfde milieugevolgen veroorzaken hoeven niet allemaal beschreven te worden, want die geven geen nieuwe milieu-informatie. Een alternatief zonder aansluiting van Den Haag op WarmtelinQ zien wij in dit geval niet als een redelijk alternatief omdat dan door het gebrek aan herbenutting van restwarmte het tekort aan duurzame energie verder oploopt en de kosten toenemen. Zonder deze hoofdwarmtetransportleiding vervalt voor burgers in de regio de meest betaalbare optie om te verduurzamen.

2. WarmtelinQ is voor Gasunie eerder een risico dan een kans. Voor het realiseren van warmtetransport infrastructuur is een hoge mate van rechtszekerheid onontbeerlijk en de vertraging in de Wet collectieve warmtevoorziening zorgt voor een onzekere basis onder de investeringsbeslissing en de te hanteren tarieven. Uitsstel van de leiding vanuit Vondelingenplaat zorgt ervoor dat WarmtelinQ alleen kan worden gevoed met Eneco warmte vanuit AVR en vanuit Leiding over Noord. De positie van Gasunie als onafhankelijke warmtetransportbeheerder is in het geding zolang zij afhankelijk is van de warmteverbinding die door Eneco wordt beheerd.

De huidige en toekomstige regelgeving rond warmte (o.a. in de Wet Collectieve Warmtevoorziening) is gericht op (consumenten)bescherming en betaalbaarheid van warmte onder toezicht van de Autoriteit Consument en Markt (ACM). Gasunie wordt – vooruitlopend en in het kader van de te ontwikkelen regelgeving – inderdaad gepositioneerd als een onafhankelijke, non-discriminatoire opererende beheerder van het warmtetransportnet. Zowel het ministerie van EZK als de ACM zien hierop toe. Dit is juist een waarborg dat de afhankelijkheid die u beschrijft, niet zal optreden. De wijze waarop de onafhankelijkheid van Gasunie verder vorm krijgt, betreft geen onderwerp voor het PIP of het MER en valt daarom buiten de scope van deze procedure.

Alternatieven voor WarmtelinQ zijn onderzocht en zijn maatschappelijk duurder gebleken dan WarmtelinQ. En omdat de maatschappelijke rekening uiteindelijk sowieso ergens moet worden opgebracht, is het besluit tot aanleg daarmee zeker gerechtvaardigd. Niet handelen levert zeker méér maatschappelijke kosten op. Nu acteren verlaagt de kosten ten opzichte van pas handelen als echt alles is uitgedokterd. In de periode tussen aanlegbesluiten en ingebruikstelling kan de governance verder uitkristalliseren. Niet aanleggen van de warmtetransportleiding brengt de oplossing van de governance- en lastenverdelingspuzzel niet dichterbij, terwijl de transitiedoelen wel duurder en trager haalbaar worden met als resultaat dat de samenleving als geheel duurder uit is. Dat is niet de route die de provincie en andere bevoegde gezagen nu kiezen. De oplossing voor de governance en lastenverdelingspuzzel moet dan ook eerder worden gezocht in het stevig organiseren en gezamenlijk optrekken van burgers, bedrijven en gemeenten op weg naar een governancevorm die voor iedereen comfort biedt.

3. Volgens indiener is de businesscase van warmtetransportnetten momenteel veel moeizamer dan toen de eerste ideeën ontstonden, omdat de vraag naar warmte sterk is gedaald en zal

	<p>blijven dalen door betere isolatie en klimaatverandering, terwijl de aanleg van het systeem steeds complexer en duurder is geworden. De ontwikkeling van Leiding over Oost (LoO) door het Warmtebedrijf Rotterdam is uitgedraaid op een bestuurlijk en financieel fiasco en raads-enquête. Rotterdam wil nu inzetten op WarmtelinQ+, maar in de provinciale stukken ontbreekt deze variant op de kaart, terwijl de afgeblazen LoO nog steeds op de kaart staat. De Regionale Energiestrategie Rotterdam -De Haag, RES 1.0 noemt WarmtelinQ + wel en de warmtekaart op blz. 6 van de RES 1.0 geeft volgens indiener een actueel en goed beeld van de warmte situatie in de regio.</p> <p><i>De historie van eerdere pogingen om warmtenetten tot stand te brengen laat zien dat dit geen gemakkelijke materie is. Dit maakt duidelijk dat er regie nodig is om de warmtetransitie te realiseren en de ontwikkeling van WarmtelinQ is hiermee in lijn. Er is een groot verschil met de situatie van 10 en 20 jaar geleden. Er is nu een breed gevoelde en redelijk urgente noodzaak om aardgasarm, en op afzienbare termijn aardgasloos te worden. Het brede gebruik dat de inspreker terecht als voorwaarde voor een betaalbaar en optimaal presterend warmtenet signaleert, is nu voor het eerst serieus te organiseren. Daardoor is de businesscase voor warmte niet moeizamer, maar juist veel haalbaarder geworden dan twintig jaar geleden.</i></p> <p>4. Indiener stelt dat de restwarmte van WarmtelinQ weliswaar CO2-vrij is, maar niet duurzaam. De provincie gebruikt de misleidende term “duurzame warmte”. Ook Eneco gebruikte die term bij Leiding over Noord en de Reclame Code Commissie heeft dit in 2015 (na een klacht van indiener zienswijze) als misleidend beoordeeld. Duurzame warmte is warmte uit hernieuwbare bronnen en dat is hier niet het geval.</p> <p><i>Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Volgens Europa en het Rijk is restwarmte dus duurzame warmte en de provincie ziet geen redenen om van dat standpunt af te wijken. De warmte komt vrij bij productieprocessen en wordt benut voor de verwarming bij andere gebruikers. Hierdoor komt er geen extra CO2 vrij voor de opwekking (centraal of decentraal) van die elders te benutten warmte.</i></p> <p><i>In de nationale regelgeving (in wording) is er inderdaad niet voor gekozen om restwarmte die afkomstig is uit fossiele energie, het etiket ‘hernieuwbare energie’ te geven. Daarom worden in de oWCW (artikel 6.2 e.v.) Garanties van oorsprong (GvO’s) niet opengesteld voor restwarmte uit fossiele energie. Restwarmte uit fossiele energie is dus wél CO2-vrij, maar niet hernieuwbaar. Dat laatste is alleen het geval als de restwarmte afkomstig is uit hernieuwbare energie. Het begrip ‘duurzaam’ is dus breder dan alleen de hernieuwbare origine van de energie waaruit de restwarmte is ontstaan. Duurzaam gaat ook over circulariteit, over zuinig zijn met grondstoffen en met energie, etc. In die bredere betekenis is gebruik van restwarmte, ook van fossiele energie, inderdaad duurzaam, omdat het hergebruik van afval is. Zo is de term in het PIP en het MER ook bedoeld: het is duurzaam om restwarmte toe te passen en daarmee is het duurzame warmte (ondanks de fossiele herkomst). De keuze uit de oWCW om geen GvO’s te kunnen verkrijgen voor restwarmte van fossiele origine, maakt dit duidelijk. In het MER zijn de milieueffecten van het voornemen in beeld gebracht en is toegelicht waarom restwarmte een duurzame warmtebron is. Voor beperking van de uitstoot van de industriële sector is onder andere in juni 2019 een klimaatakkoord gesloten waarbij circulariteit een steeds grotere rol gaat spelen in de verduurzaming van de industrie en het beperken van emissies.</i></p> <p>5. Voor Den Haag Zuid West gaat WarmtelinQ uit van een hoge temperatuur, terwijl in Zuid West al een midden temperatuurnet ligt, dat wordt gevoed door de retourwarmte van de Haagse stadsverwarming en de geothermiebron Leyenburg. Dit net staat wel op de kaart van de RES 1.0, maar niet op de kaart van WarmtelinQ. Voor een haalbare en voor huurders betaalbare transitie van bestaande woningen in Zuid West gaat een corporatie als Staedion uit van middentemperatuur warmte (70-40 graden). Hoge temperatuur havenwarmte met hogere tarieven staat dus haaks op deze beoogde warmtetransitie. Niet Den Haag Zuid West maar Rotterdam Zuid zou met deze havenwarmte verwarmd moeten worden.</p> <p><i>Het gebruik van energie van iets ‘te hoge’ kwaliteit (hogere temperatuur) in een net dat een lagere temperatuur heeft, stuit niet op bezwaren. Er zijn twee redenen om in het transportnet een hogere temperatuur aan te houden dan in de distributienetten. Door een hogere aanvoertemperatuur wordt een grotere uitkoeling mogelijk, wat ervoor zorgt dat in dezelfde pijp meer</i></p>
--	--

	<p>warmte kan worden getransporteerd. Daarnaast kunnen de distributienetten verschillende operationele temperaturen hebben. Om niet (grootschalig) te hoeven naverwarmen is het verstandig om de warmte te transporteren op een temperatuur waarop de warmere distributienetten nog zonder naverwarming kunnen werken. Dit geldt niet universeel, maar wel in deze situatie, waarin restwarmtebronnen al de temperatuur hebben die nodig is om zo'n net te voeden. Om deze redenen is er een hogere transporttemperatuur dan (sommige, of zelfs alle) distributienetten nodig hebben. Die hogere temperatuur leidt juist tot lagere tarieven, enerzijds omdat de restwarmte om niet of tegen uitkoppelkosten beschikbaar (moet gaan) komen, anderzijds omdat er door de hoge temperatuur meer transport plaatsvindt en de leidingkosten aldus over meer GJ's warmte worden uitgesmeerd.</p> <p>6. Indiener meent dat het MER onvolledig is omdat lokale geothermie ten onrechte buiten beschouwing wordt gelaten. Ook gaat het MER niet in op WarmtelinQ +, zonder Den Haag, terwijl die aansluiting het duurste en meest complexe traject is, en ook het meest omstreden deel, zonder maatschappelijk draagvlak. Gasunie kan beter voor dat alternatief kiezen en het bespaarde geld inzetten op WarmtelinQ+, waar wel draagvlak voor is. Aansluiting van het bestaande warmtenet van Eneco op Ypenburg is daarbij een grote kans. Deze variant dient alnog te worden onderzocht.</p> <p><i>Geothermie is in het MER wel beschouwd, zij is opgenomen bij de bronnen voor collectieve warmte, in paragraaf 3.2.2 van het MER. Geothermie past in de ontwikkeling en is onderdeel van het totale systeem om een warmtetransitie te verwezenlijken. Lokale netten en deze warmtetransportleiding zijn complementair aan elkaar en versterken gezamenlijk een duurzame warmtetransitie. De warmtetransportleiding staat het ontwikkelen van lokale bronnen en warmtenetten dan ook niet in de weg, beide zijn nodig om te kunnen voorzien in de warmtevraag in de regio. Zie ook Z42 nummer 2 voor de beantwoording van het onderwerp WarmtelinQ in relatie tot lokale bronnen.</i></p> <p><i>Op grond van artikel 7.23, eerste lid, onder d, Wm is de initiatiefnemer verplicht om een beschrijving te geven van de redelijke alternatieven, waarmee het doel van de initiatiefnemer wordt bereikt. Zie ook punt 1. In het MER en de toelichting op het PIP zijn kaartjes opgenomen waarin staat aangegeven hoe de warmtetransportleiding deel gaat uitmaken van het regionaal warmtetransportnet in Zuid-Holland. Het idee is dat in het tracé bij Rijswijk een aftakking naar Leiden kan komen (WarmtelinQ+). Het tracé Vlaardingen Den Haag loopt daarop vooruit, maar is dus niet afhankelijk van de realisatie van een leiding naar Leiden. Omgekeerd heeft aanleg van het tracé Rijswijk -Leiden alleen zin als het tracé Vlaardingen-Den Haag wordt gerealiseerd. Daarom is het tracé van Rijswijk naar Leiden (langs Ypenburg) thans niet in deze procedure opgenomen. Over dit tracé zullen Provinciale Staten op een later moment een besluit nemen.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z20	<p>Particulier uit Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener vreest voor slechte toegankelijkheid van de dichtbevolkte wijk Transvaal en vindt het niet verantwoord om zoveel bomen te kappen en straten zo lang open te breken. Ook maakt zij zich zorgen over de veiligheid door de leiding met kokend water. Daarom wil zij geen leiding in de wijk.</p> <p><i>Zie voor de beantwoording van het aspect overlast in relatie tot het behoud van groen de antwoorden bij Z02, nummer 1 en Z08, nummer 8. Ten aanzien van de veiligheid wordt opgemerkt dat ten behoeve van het inpassingsplan onderzoek is verricht naar de omgevingsveiligheid (zie bijlage 22).</i></p>

	<p><i>Uit de berekeningen in dit rapport blijkt dat wordt voldaan aan de 10-6 contour voor het plaatsgebonden risico. Dat wil zeggen dat de kans op overlijden als gevolg van het falen van de warmte-transportleiding lager is dan 1 op de miljoen per jaar. Hoewel de risico's dus heel klein zijn, zal mede naar aanleiding van de zienswijze van de veiligheidsregio's Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond, nog aanvullend onderzoek worden gedaan naar de omgevingsveiligheid bij calamiteiten. Zie daarom ook de beantwoording van Z35. Op basis van het uitgevoerde onderzoek menen wij dat de toekomstige situatie zal voldoen aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op het onderzoek naar omgevingsveiligheid bij calamiteiten en de rapportage zal worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP. De zienswijze heeft geen gevolgen voor de vergunningen van de gemeente Den Haag.

Z21	Midden-Delfland Vereniging
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alle ontwerpbesluiten van alle bevoegde gezagen
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunningen in de gemeenten Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Rijswijk, Schiedam en Vlaardingen, noch op de vergunningen voor het wijzigen of gebruikmaken van waterstaatswerken, voor het onttrekken of infiltreren van water, voor werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen of voor het gebruiken van provinciale infrastructuur. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)</i>
	<p>Indiener onderschrijft het doel van het project WarmtelinQ en zou het mooi vinden als ook de kerken Schipluiden en Den Hoorn daar in de toekomst van zouden kunnen profiteren. Dat neemt niet weg dat er ook andere belangen moeten worden meegewogen en indiener meent dat de conceptstukken op onderstaande punten ernstig te kort schieten:</p> <p>1. Het MER is onvolledig omdat niet wordt ingegaan op de alternatieven die eerder door indiener zijn aangedragen in de NRD-fase (tracé-alternatief landtunnel A4 en uitvoeringsalternatief niet werken tijdens broedseizoen).</p> <p><i>Indiener heeft in een eerdere zienswijze op de NRD inderdaad onder andere verzocht om in het MER onderzoek te doen naar een uitvoeringsalternatief waarbij tijdens het broedseizoen niet wordt gewerkt. Conform het antwoord van de provincie op die zienswijze is dit alternatief wel degelijk in het MER beschreven, namelijk in paragraaf 12.6.2.</i></p> <p><i>Ten aanzien van het tracé-alternatief landtunnel A4 is het voor te stellen dat de beantwoording van de zienswijze op de NRD tot verwarring heeft geleid. De warmte-transportleiding kan vanwege technische redenen niet via het park over de A4 heen – bovenlangs dus – worden uitgevoerd. Elders de A4 passeren gaat evenmin. Vanwege de verdiepte ligging van de A4 met damwanden moeten de boringen extra diep worden en dat is technisch zeer moeilijk en Rijkswaterstaat is hier op tegen. In de beantwoording van de zienswijze op de NRD, lopen de belemmeringen voor beide opties: parkdak passage tussen Vlaardingen en Schiedam én boring onder de A4, tekstueel onbedoeld in elkaar over. Hieronder wordt dit verduidelijkt.</i></p> <p><i>De optie om de A4 via de landtunnel van de A4 te kruisen is in 2018 besproken met de gemeenten en overige bevoegde gezagen en met Rijkswaterstaat (RWS) en de aannemer, die de A4 heeft aangelegd. Uit dit overleg is gebleken dat aan deze optie diverse technische risico's zitten, zoals mogelijke zettingsproblemen bij de constructie. De leiding zou vanaf maai-veldniveau omhoog moeten worden gebracht tot het niveau van het tunneldak. De leiding kan vervolgens niet voldoende diep in de grond worden gelegd vanwege het aanwezige tunneldak, maar behoeft wel gronddekking. De leiding ligt dan als het ware verhoogd als een bult in het landschap. Deze extra aan te brengen grond zorgt voor extra draaglast op het tunneldak.</i></p>

Bovendien bevinden zich bij de monding van de tunnel dienstgebouwen met technische ruimtes en installaties, waardoor kruising hier niet mogelijk is. Direct daarnaast bevinden zich de sportvelden.

In de NRD is het trechteringsproces om te komen tot een tracé voor de warmtetransportleiding uitgebreid toegelicht. In de NRD is aangegeven dat in het Combi-MER twee alternatieven worden onderzocht: alternatief 1 en alternatief 2. Alternatief 1 is het voorlopige voorkeursalternatief. In het Combi-MER worden de effecten van het voorlopige voorkeursalternatief per deelgebied vergeleken met alternatief 2. Op basis van deze vergelijking wordt beschouwd in hoeverre bijstelling van het voorlopige voorkeursalternatief nodig is. De keuze van het voorlopige voorkeursalternatief wordt gemaakt op basis van informatie uit dit Combi-MER (milieueffecten) en op basis van economische (kosten), technische (beschikbare techniek, uitvoeringstijd) en andere maatschappelijke overwegingen (draagvlak). Het voorkeursalternatief is vervolgens ingepast en vastgelegd in het ruimtelijke besluit (PIP) en hiervoor zijn vergunningen aangevraagd. De effecten van het ingepaste voorkeursalternatief zijn beoordeeld inclusief de benodigde grondwateronttrekkingen in de aanlegfase en de realisatie van het pompstation.

Het tracé aan de westzijde was in eerste instantie het enige alternatief dat uit de ontwerpalternatieven naar voren kwam. Aan de westzijde wordt namelijk gebundeld met reeds aanwezige ondergrondse infrastructuur (o.a. DPO, Gasunie, NAM). Bij de nadere uitwerking in het VO bleek echter dat een sleufloze kruising van de A4 door RWS niet wenselijk werd geacht in verband met aanwezige diepwanden en bemalingssystemen langs de A4. Bovendien bevindt zich aan de westzijde een eendenkooi die onderdeel uitmaakt van Natuurnetwerk Nederland (NNN-gebied Krimpenerwaard), alternatief 2 loopt hier vlak langs. Het tracé aan de oostzijde ligt wat betreft deze punten gunstiger omdat een sleufloze kruising met de A4 voorkomen kan worden door de leiding over het eco-aquaduct 'de Zweth' te leggen. Alternatief 1 is daarom in overleg met de stakeholders gekozen tot Minst Belemmerend Alternatief, het voorkeursalternatief in dit deelgebied.

Uit het voorgaande blijkt dat RWS nauw betrokken is geweest bij de keuze van het tracé en bij de technische uitwerking van het leidingontwerp. Op basis daarvan heeft RWS een ontwerpbeschikking opgesteld voor een vergunning gebruik maken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20). Aangezien de zienswijze verder inhoudelijk niet gericht is op het toetsingskader van de waterstaatkundige belangen van Rijkswaterstaat, nl. het beschermen van rijkswaterstaatswerken en het verzekeren van het veilig en doelmatig gebruik van die werken, ziet RWS in de zienswijze geen aanleiding om die vergunning te weigeren.

2. De keuzes in het MER zijn onvoldoende c.q. zodanig beargumenteerd dat ecologische en cultuurhistorische argumenten altijd wegvallen tegen argumenten van economische en technische aard. Daarmee is de onderbouwing van de keuzes niet transparant en dus ondeugdelijk.

Ten aanzien van de onderbouwing voor de keuzes die gemaakt zijn: De m.e.r.-regelgeving schrijft daar het volgende over voor: "het MER bevat ten minste: (...) een beschrijving van de redelijke alternatieven (...) met opgave van de belangrijkste motieven voor de gekozen optie, in het licht van de milieueffecten van de activiteit (Wm art. 7.23). Het MER beschrijft de belangrijkste motieven en daarmee wordt aan de in de m.e.r.-regelgeving gestelde vereisten voldaan. Ten aanzien van het ontbreken van alternatieven: op grond van artikel 7.23, eerste lid, onder d, Wm, is de initiatiefnemer verplicht om een beschrijving te geven van de redelijke alternatieven. Redelijke alternatieven zijn die alternatieven waarmee het doel van de initiatiefnemer wordt bereikt tegen redelijke kosten en die wezenlijk andere milieueffecten zullen veroorzaken. Alternatieven die ongeveer dezelfde milieugevolgen veroorzaken hoeven niet allemaal beschreven te worden, want die geven geen nieuwe milieu-informatie.

3. Door de opzet en uitwerking van het beoordelingskader natuur blijven de effecten van het project op nestelende en/of foeragerende vogels en overige direct en op aanwezige bijzondere ziltminnende flora buiten beeld. Daardoor is de afweging onvolledig c.q. ondeugdelijk.

In het MER is veel breder gekeken naar de gevolgen voor de natuur dan alleen de bomenkap. Naast de gebiedsgerichte beoordeling is ingegaan op de effecten op vleermuizen en vogels met of zonder jaarrond beschermde nesten. Naast de algemene (bij ruimtelijke ontwikkelingen

	<p><i>vrijgestelde) soorten zijn geen andere beschermde soorten in het gebied aanwezig. In het MER zijn de effecten van bomenkap op vleermuizen en vogels beoordeeld en de effecten van verstoring en verwijderen van struikgewas en kort opgaand groen, zie pagina 183 t/m 185 van het MER.</i></p> <p>4. Doordat in het beoordelingskader geen plaats is geboden aan het aspect 'recreatie' en aan de rol die het gebied speelt als ontspanningsgebied, o.a. voor ontwijking van hittestress, zijn deze aspecten onvoldoende in de beoordeling betrokken, terwijl de aanleg grote gevolgen heeft op deze aspecten.</p> <p><i>Ten aanzien van beoordelingskader recreatie en ontspanningsgebied: Effecten op recreatie en ontspanningsgebied zullen het gevolg van zijn van de tijdelijke afsluitingen van wegen en fietspaden en geluidsoverlast. Bij de afsluiting van wegen en fietspaden wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de gebruikers, waaronder recreanten. De werkzaamheden verplaatsen zich gedurende de aanleg langs het tracé. Daardoor zijn er ook altijd locaties waar niet gewerkt wordt. Omdat effecten tijdelijk zijn en er de mogelijkheid is om op andere locaties te recreëren, zijn deze effecten niet in beeld gebracht.</i></p> <p>5. De stelling dat het transport van materieel tijdens de aanlegfase niet zou leiden tot verstoring door geluid of visuele verstoring behoeft nadere onderbouwing.</p> <p><i>In tabel 12-2 worden de activiteiten en potentiële effecten benoemd. Voor de werkzaamheden ter plekke is verstoring door geluid en visuele verstoring als mogelijk effect aangegeven, hieronder valt ook het (transport van) materieel op de werklocaties. Daar waar het transport van materieel naar de werklocaties plaats vindt via de openbare weg valt het weg in het normale verkeer en treedt er geen aanvullende verstoring op. Voor de werkzaamheden in Midden-Delfland wordt langs de A4 een speciale bouwweg aangelegd. Om de verstoring op de omgeving te beperken zal hier eenrichtingsverkeer worden ingesteld.</i></p> <p>6. Indiener meent dan ook dat het MER op belangrijke onderdelen onvolledig is en derhalve moet worden aangevuld alvorens het PIP kan worden vastgesteld en de andere besluiten in het kader van de PCR kunnen worden genomen.</p> <p><i>Uitvoeringsalternatieven zullen alleen verschil laten zien in effecten op natuur. Dat komt omdat bij de aanleg alleen verschil zit in de periode van aanleg. De periode waarin aangelegd wordt, is niet relevant voor de effecten op de andere aspecten. Bijvoorbeeld de effecten op archeologie zullen niet anders worden door een ander moment van uitvoering. Bij het aspect natuur is in paragraaf 12.6.2 ingegaan op het gevraagde uitvoeringsalternatief. Gelet op het voorgaande menen wij dat er in het kader van het inpassingsplan voldoende onderzoek heeft plaatsgevonden naar de gevolgen van de leiding en dat de toekomstige situatie zal voldoen aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z22	<p>Particulier uit Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden • MRDH (RET/HTM): Vergunning voor werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen.
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunning voor het uitvoeren van werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen. In verband hiermee is de zienswijze tegen dit ontwerpbesluit niet-ontvankelijk.</i></p> <p><i>In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag</i>

	<p>Indiener is bewoner van Transvaal en tegen de plannen. Daarom heeft hij liever niet dat ze door- gaan.</p> <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor het transport van warmte naar de lokale warm- tenetten in Den Haag, zodat daarmee de woningen in de toekomst duurzaam kunnen worden ver- warmd. Dit is een belangrijke stap in de verduurzaming van de warmtevoorziening. Enige overlast gedurende de aanlegfase valt niet te voorkomen, maar natuurlijk wordt wel geprobeerd om de over- last te beperken. Ook zullen bewoners en ondernemers vooraf goed worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden en de planning. Dat geldt ook voor de gevolgen van de aanleg voor de tram. HTM zal hinder ondervinden van de werkzaamheden, maar dat is geen wettelijke grond om een vergunning op grond van de Wet lokaal spoor te weigeren. HTM heeft geen bezwaren tegen de werkzaamheden voor het project.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z23	Particulier uit Den Haag
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z24	<p>Particulier uit Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning waterstaatswerken en bijbehorende zones • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning onttrekken grondwater / infiltreren van water • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470) • Rijkswaterstaat: Vergunning gebruiken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunningen voor het wijzigen of gebruik- maken van waterstaatswerken, voor het onttrekken of infiltreren van water, of voor het gebruiken van provinciale infrastructuur of (droge) waterstaatswerken. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk.</i></p> <p><i>In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Ontwerpbesluiten Delft.</i>
	<p>1. Indiener vindt dat het project pas moet starten als er te weinig restwarmte beschikbaar is voor de verduurzamen in plaats van andersom. Nu wordt de restwarmte onnodig verplaatst.</p> <p><i>Restwarmte kan niet worden voorkomen, maar het overschot eraan maakt benuttig elders juist haalbaar en verstandig. Zonder Warmtelinq zullen meer huizen op een duurdere of min- der efficiënte wijze worden verduurzaamd. Het overschot aan restwarmte in het havengebied is ook zodanig groot dat het niet aannemelijk is dat binnen afzienbare termijn tekorten zullen gaan optreden en dit initiatief op voorhand als niet haalbaar moet worden beschouwd (Zie In- tegraal Ontwerp Warmtetransport Zuid-Holland van Gasunie en het Collectief Warmte Sys- teem (CWS) in opdracht van de RES Rotterdam Den Haag). Ook als de industrie verduur- zaamt (conform de afspraken in het Klimaatakkoord) zal in deze sector voldoende restwarmte blijven vrijkomen.</i></p>

	<p>2. Het project is niet van duurzame oorsprong. De restwarmte moet volledig afkomstig zijn van een duurzame restbron om op korte termijn te stoppen met fossiele brandstoffen.</p> <p><i>Het feit dat de restwarmte deels afkomstig is uit fossiele brandstoffen, maakt het toepassen ervan nog niet onduurzaam. Restwarmte toepassen is een vorm van energie besparen, want door de restwarmte uit de industrie te gebruiken, hoef je geen nieuw geproduceerde energie te gebruiken. Dit hergebruik komt dus ook niet in de plaats van de verduurzaming van de industrie (door besparing en overschakeling op hernieuwbare energie), maar staat daarnaast.</i></p> <p>3. Bij gebruik van industriële restwarmte moet er op zijn minst een afspraak gemaakt worden dat vanaf 2030 geen restwarmte van fossiele oorsprong aan het Warmtelinq net mag worden toegevoegd.</p> <p><i>Zoals gezegd staat het hergebruik van restwarmte naast de verduurzamingsafspraken in de industrie voor het behalen van de gestelde CO2-reductiedoelstellingen in 2050. Vanuit die optiek zou het zonde zijn om restwarmte met een fossiele oorsprong na 2030 niet meer te mogen hergebruiken, als het reductiepad tot 2050 wel ruimte biedt voor het ontstaan voor fossiele restenergie. Zolang de restwarmte maar niet ontstaat omdat deze kan worden hergebruikt, brengt hergebruik van alle soorten restenergie – ongeacht herkomst – het behalen van de CO2 doelen dichterbij.</i></p> <p>4. Het project is niet transparant genoeg. Veel is nog onduidelijk. Het project moet beter uitgewerkt worden en toegelicht worden, voordat er een besluit kan worden genomen of het project doorgang kan krijgen.</p> <p><i>Het is spijtig dat indiener het project niet transparant en onduidelijk vind. In de toelichting op het provinciaal inpassingsplan en het MER is getracht een beeld te schetsen van het project en hoe dat dit past in het grotere geheel van de energietransitie. Mede vanwege die samenhang zijn de voorgenomen besluiten van de provincie, de gemeenten en de overige bevoegde gezagen gelijktijdig in procedure gebracht, zodat eenieder hierop kan reageren.</i></p> <p>5. Er is te weinig informatie voorziening geweest over wat het Warmtelinq project inhoudt op lokaal en gemeentelijk niveau naar de inwoners van de deelnemende gemeenten. Dit moet alsnog gedaan worden, voordat over het project kan worden besloten. Er is geen mogelijkheid tot participatie geweest. De besluiten liggen feitelijk al vast. Er moeten meer insprekavonden gehouden worden, zodat inwoners ook inspraak krijgen in het project.</p> <p><i>Zie Z01 voor beantwoording over de informatievoorziening, participatie en inspraak.</i></p> <p>6. Het project is te grootschalig opgezet. Het is beter om de restwarmte lokaal in te zetten, dan pas opschalen naar een groter afzetgebied in de omgeving van de bron en pas als laatste stap de restwarmte regionaal inzetten. Waarom moet de restwarmte gebruikt worden in de deelnemende gemeenten. Zeker als uit rekenmodellen blijkt dat deze genoeg (duurzame) restwarmte (kunnen) produceren. Waarom is niet gekozen om de restwarmte in regio Rotterdam in te zetten?</p> <p><i>De restwarmte uit het havengebied wordt ook lokaal in Rotterdam ingezet, maar zoals reeds gesteld onder 1, blijkt uit de rekenmodellen dat er dan nog steeds meer dan voldoende restwarmte beschikbaar is om deze elders toe te passen. Zie ook het Integraal Ontwerp Warmtetransport Zuid-Holland van Gasunie en het Collectief Warmte Systeem (CWS) in opdracht van de RES Rotterdam Den Haag.</i></p> <p>7. Het is niet duidelijk hoe het gekozen tracé bepaald is en wie daarbij inspraak hebben gehad. Op welke gronden en feiten is het tracé bepaald. Er is te weinig gekeken naar alternatieve tracés, bijvoorbeeld oostkant A4. Op basis van WOB graag inzage geven in deze besluitvorming. Inwoners hebben niet mee kunnen beslissen en deze procedure moet opnieuw.</p> <p><i>Ten behoeve van de besluitvorming over het leidingtracé in het inpassingsplan is onder meer een milieueffectonderzoek (MER) opgesteld. De procedure hiervoor is begin 2020 gestart met het bepalen van de reikwijdte en het detailniveau NRD. In Bijlage A van de opgestelde Notitie</i></p>
--	---

Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is ingegaan op het vooronderzoek naar mogelijke tracés. Deze NRD is van 17 januari 2020 tot en met 27 februari 2020 ter visie gelegd en er konden zienswijzen op worden ingediend, zoals het aandragen van alternatieve tracés. Vervolgens zijn in het MER twee alternatieven onderzocht, inclusief een lokaal alternatief in Den Haag.

Indiener doet de suggestie om de warmtetransportleiding helemaal langs de A4 aan te leggen. Deze mogelijkheid is in het verleden ook onderzocht. (Zie figuur 4-1 in Bijlage A van de NRD, deze is te vinden op: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/energie/warmtelinq-trace-vlaardingen-den-haag/>). Deze variant is destijds afgefallen vanwege de verbreding van de A4 en de impact op het natuur- en recreatiegebied. Daarnaast zorgt deze ligging langs de A4 ervoor dat de aansluiting voor lokale warmtenetten in de wijken Voorhof en Buiten technisch complexer en duurder wordt (door de grotere afstand). Dat is onwenselijk en daarom zien wij geen reden om dit tracé alsnog te onderzoeken en de lopende procedure opnieuw te starten. Over de afdoening van het WOB-verzoek is indiener afzonderlijk geïnformeerd.

8. Het project stagneert het echte verduurzamen van provincie Zuid-Holland.

Dit project is juist een belangrijk onderdeel van de verduurzamingstrategie in deze provincie. Het project maakt hergebruik van restwarmte op veel grotere schaal mogelijk. Dat is van belang, náást de overige belangen, zoals besparen en overstappen op hernieuwbare energie, omdat het zorgt voor een extra verkleining van de voetafdruk. De duurzame energie die daarvoor wordt uitgespaard, kan daardoor elders worden ingezet, of worden bewaard voor later.

9. Niet alle gekapte bomen worden bij dit project gecompenseerd. Er wordt namelijk rekening gehouden dat er over 5 jaar minder bomen levensvatbaar zijn. Een paar bomen onnodig niet compenseren voor het kappen ervan is incorrect. Deze bomen worden wel degelijk eerder gekapt dan noodzakelijk en moeten dus ook terug geplaatst worden.

Op het tracé en de werkstroken die benodigd zijn voor de aanleg staan soms bomen. Deze kunnen als gevolg van de werkzaamheden niet altijd behouden worden en zullen worden gekapt of verplaatst. De gemeente is het bevoegd gezag voor deze kapvergunningen en deze verbindt daar voorwaarden aan, zoals een herplantplicht of een groene herinrichting. In alle gemeenten geldt een herplantplicht, maar het is niet altijd mogelijk om op de kaplocatie een boom terug te planten. In dat geval wordt een boom elders herplant. Vooruitlopend op het aanvragen van de kapvergunningen heeft de initiatiefnemer met de gemeenten en betrokken bomenstichtingen overleg gevoerd over het behoud van zoveel mogelijk bomen en groen en in om die reden zijn in het tracé ook boringen opgenomen om groenstroken of bomenlanen te ontzien. In principe zal er na de werkzaamheden over het gehele tracé meer groen terugkomen dan er thans aanwezig is.

De komst van WarmtelinQ heeft impact op bomen en bosplantsoen tijdens en na de aanleg van de leiding. Er moeten 194 bomen en circa 6.000 m2 bosplantsoenvakken worden gekapt. Van de 194 bomen hebben 33 bomen een toekomstverwachting tot maximaal 5 jaar, in verband met ziekten, aantastingen en afsterving. Dit loopt deels mee in de vervangingsopgave van het huidige populierenbestand. Voor de groengebieden in Delft is een concept herinrichtingsplan opgesteld wat voorziet in het terugplanten van 163 bomen en circa 9000 m2 bosplantsoen, waarvan circa 5.500 m2 met boomvormers en circa 3.500 m2 zonder boomvormers. De komende tijd vinden overleggen plaats tussen WarmtelinQ, gemeente Delft en natuurverenigingen om bovenstaand herinrichtingsplan nader uit te werken. Zo kan een fraaie, soortenrijke en toekomstbestendige landschapstrook ontstaan.

10. De hoge temperatuur van het restwarmtewater (120 °C) maakt het aansluiten voor bewoners onnodig duur. Het is beter om de temperatuur te maximeren op 70 °C graden. Dit maakt het ook makkelijker om duurzame restwarmte, die meestal een lagere temperatuur heeft, aan de leiding terug te geven.

Warmte van een hogere temperatuur kan zonder verlies van energie worden verlaagd in temperatuur. Omgekeerd is ingewikkelder en in alle opzichten duurder. Dat de temperatuur in het transportnet hoger is dan nodig voor (sommige) huizen of sommige distributienetten, is dus niet bezwaarlijk. Alleen in de situatie dat een bron zou moeten worden bijverwarmd om een

brontemperatuur van 120 graden te bereiken, zou dat onnodige energie-inzet vragen en tot extra kosten leiden. Met een hogere begintemperatuur kan meer warmte worden getransporteerd én hoeft er niet of minder te worden bijverwarmd onderweg of bij de warmteafnemer. Het warmtesysteem zou bijgevolg juist bij een lagere gebruikstemperatuur van het transportnet onnodig duur worden.

11. Door de hoge temperatuur van de Warmtelinq leiding zal duurzame restwarmte, die van lagere temperatuur is, onnodig en inefficiënt verwarmt moeten worden om toe te kunnen voegen aan het water in de Warmtelinq Leiding. Deze lokale duurzame restwarmte zou daarom de prioriteit moeten krijgen. Dit tevens omdat deze LT-restwarmte goedkoper is om aan te sluiten.

Lokale, duurzame restwarmte die geen verdere inzet van een warmtepomp of andere technieken nodig heeft om benut te worden, zal goedkoper zijn aan te sluiten dan warmte van Warmtelinq. Lokale geschikte warmte zal dus inderdaad prioriteit hebben en eerder door een warmtebedrijf worden gecontracteerd. Direct bruikbare lokale restwarmte is echter schaars terwijl restwarmte vanuit het havengebied ruim voorradig is. Lokale restwarmte van te lage temperatuur vergt energie om de kwaliteit te verbeteren, of zorgt ervoor dat de afnemer meer in de woning moet investeren. Per saldo gaat inzet van lokale restwarmte van te lage temperatuur gepaard met meerkosten. Een warmteleverancier zal zijn keuze voor de warmtevoorziening sterk laten afvangen van deze kosten.

12. De gemeenten moeten geen verplichtingen krijgen om lokale duurzame (evt. gemaakte) restwarmte toe te voegen aan het Warmtelinq tracé.

Van een dergelijke verplichting is geen sprake. Gemeenten bepalen in het kader van de Regionale Energie Strategie en de Transitievisie Warmte hoe en waar lokale bronnen kunnen worden ingezet en waar een lokaal warmtenet wenselijk is.

13. Het project is bij problemen te grootschalig opgezet. Bij calamiteiten in het leidingtracé zit heel Zuid-Holland zonder warmte.

De warmtebedrijven die via de lokale warmtenetten warmte aan klanten leveren moeten op grond van de huidige Warmtewet en de nieuwe wetgeving altijd in de warmtevraag kunnen voorzien, ook als onverhoopt de grootste bron uitvalt. Die verplichting om een backup-voorziening te hebben, rust dus niet op Warmtelinq en is om die reden ook niet meegenomen in het project.

14. De provincie Zuid-Holland had beter kunnen inzetten om lokale warmtenetten te ontwikkelen, waarbij lokale restwarmte lokaal gebruikt gaat worden.

De lokale energietransitie staat niet haaks op het realiseren van hoofdinfrastructuur voor warmte. De aanwezigheid van die hoofdinfrastructuur maakt juist dat in veel wijken later via een lokaal warmtenet een CO2-vrije en betaalbare optie kan worden toegevoegd aan het lokale keuzepalet. Die keuze wordt door de gemeenten bepaald, veelal op basis van de gemeentelijke warmtetransitievisies en wijkuitvoeringsplannen. De provincie (en anderen) zetten volop in op het realiseren van lokale warmtenetten, maar de komst van Warmtelinq vergroot de kansen voor de lokale netten. De provincie zet echter niet in op het gebruik van lokale bronnen alleen omdat dat de warmtetransitie als geheel duurder maakt. De opgave voor duurzame gassen en duurzame elektriciteit wordt daardoor nog verder vergroot en bovendien wordt de hoeveelheid stevig aan te pakken woningen groter en dus duurt het langer voordat die hele operatie is uitgevoerd.

15. Het project mist veel (financiële) doorrekeningen en een toekomstvisie. Wat zijn de kosten voor de afnemers en wat is het draagvlak? Omdat duurzame LT-restwarmte voor afnemers goedkoper is, zal het gebruik van Warmtelinq op vrijwillige basis moeten blijven. Indiener vraagt of inwoners straks kunnen kiezen uit meerdere leveranciers of dat een leverancier een monopolie krijgt? Kan worden voorkomen dat de gebruiksprijs voor warmte omhoog gaat en hoeveel gaat het kosten om Warmtelinq warmte aan te sluiten?

	<p><i>De vele vragen over de haalbaarheid en de aansturing van Warmtelinq zijn begrijpelijk. De haalbaarheid van Warmtelinq is al meermalen vastgesteld. Meest recent nog in het Integrale Ontwerp van Gasunie, waarbij is gerekend met alle lokale bronnen die gemeenten hebben aangedragen. In het antwoord op nummer 11 is al gemotiveerd dat lokale warmte, onder bepaalde omstandigheden, inderdaad prioriteit zal krijgen boven warmte van Warmtelinq. De huidige en toekomstige regelgeving rond warmte (onder meer de Wet Collectieve Warmtevoorziening zijn gericht op (consumenten)bescherming en betaalbaarheid van warmte. In de beoogde wetswijziging is voorzien in een regietaak van de gemeente bij de keuze tussen opties voor de warmtevoorziening en de keuze voor een warmteleverancier. Er is niet voorzien in een deelnameplicht voor eindgebruikers. De toekomstige regelgeving is in die zin gericht op keuzevrijheid. Verder is regulering en toezicht op tarieven en kosten door de Autoriteit Consument en Markt in de regelgeving voorzien. Hoe de regelgeving op deze punten definitief vorm zal krijgen is aan de landelijke politiek en overheid. Daar kan niet op vooruit gelopen worden.</i></p> <p>16. Indiener mist informatie over welke bronnen na 2030 gebruikt gaan worden in plaats van de industriële restwarmte. Is er dan genoeg restwarmte beschikbaar, ook als de leiding wordt doorgetrokken naar Leiden? Levert de aanleg van Warmtelinq echt verduurzaming op, want bij de aanleg en de productie van de materialen van zo'n groot tracé komt ook veel CO2 vervuiling vrij. Ook zullen er meer bomen verdwijnen, dan er worden terug geplaatst. Is er rekening gehouden dat de leidingen na ongeveer 40 jaar verwijderd of vervangen moeten worden door de Gasunie en wie dat gaat financieren? Laat in een duidelijk toekomstvisie en met goede actuele berekeningen, zien dat het Warmtelinq project over 10, 20 of 30 jaar zijn doelen kan behalen en dus haalbaar is, ook op financieel vlak. Zolang dit mist, kan het project niet doorgaan.</p> <p><i>Ook na 2030 en bij verduurzaming van de industrie zal er afvalwarmte blijven vrijkomen. Deze restwarmte en lokale bronnen zullen elkaar aanvullen. Er is genoeg restwarmte beschikbaar om de leiding door te trekken naar Leiden. In het theoretische geval dat de industrie geen restwarmte meer kan leveren dan kan de beoogde infrastructuur nog steeds benut worden voor transport van warmte uit andere duurzame bronnen. Bij de afweging of dit project wenselijk is of niet, speelt het feit dat voor het maken van en het gebruik van materiaal en materieel CO2 wordt uitgestoten, geen expliciete rol. Die uitstoot is eenmalig en staat ook niet in verhouding tot de hoeveelheid CO2 die met de aanleg kan worden vermeden, maar dit is verder niet gekwantificeerd. Ten aanzien van de bomen wordt verwezen naar nummer 9.</i></p> <p>17. Indiener vreest dat het project snel verouderd omdat innovatie en ontwikkeling in duurzaamheid heel snel gaan. Hoe wordt omgegaan met de mogelijkheid dat straks andere methoden van verduurzaming beter en ook goedkoper zijn. Waterstofnetwerken zijn in opmars omdat dit 100% duurzaam is en veel goedkoper omdat het bestaande gasnetwerk in gebruik kan blijven.</p> <p><i>De neiging om te hopen op andere – betere – oplossingen in de warmtetransitie, is zeer goed te begrijpen. Er zijn voor de invulling van de warmtevraag veel oplossingen dankzij de lage kwaliteit energie die nodig is om warmte en warm water voor huizen te organiseren. Daarom zijn warmte uit bodem, water of lucht gecombineerd met een warmtepomp, restwarmte, geothermie, zonthermie, aquathermie en infraroodpanelen allemaal mogelijk. Bovendien zijn het opties die grotendeels ongeschikt zijn voor mobiliteit, de productie van elektriciteit en voor hoge temperatuur warmte voor industriële processen. De ontwikkeling van innovatieve energiedragers moet zeker gebeuren. Gebruik ervan vraagt echter ook weer omzettingen, waarbij restwarmte ontstaat. Daarom is het gebruik van restwarmte uit alle denkbare en onvoorstelbare innovaties, altijd ook mogelijk. Dat is uitstekend zichtbaar bij waterstof. Waterstof is een welkome stap in de productie van duurzame gassen, vooral voor de verduurzaming van de industrie. De productie van waterstof gaat gepaard met omzetting van onder andere elektriciteit, waarbij zeker 30% van de ingevoerde energie niet in de waterstof eindigt, maar restwarmte wordt. Dit illustreert dat warmtelevering niet afhankelijk is van fossiele energie-inzet of van aflopende, oude processen, maar een wezenlijk onderdeel is en blijft van het verduurzamende energiesysteem. Daarom achten wij de kans dat Warmtelinq wordt ingehaald door goedkopere hoogwaardige energie uiterst klein. De restwarmte van die hoogwaardige energie</i></p>
--	--

is altijd goedkoper dan die energie zelf en die restwarmte is voor de verwarming van huizen goed genoeg.

18. De leidingen door de deelnemende gemeenten moeten geen verplichtingen geven. Als gemeenten er geen gebruik van willen maken (of later niet meer), dan mogen er geen blijvende verplichtingen zijn en de deelnemende gemeenten moeten ook niet verantwoordelijk worden gehouden voor het slagen van het project. Deze verantwoording moet (ook financieel) volledig bij de provincie liggen.

Zie Z04 voor de beantwoording van het onderwerp financiële verantwoordelijkheid.

Warmtelinq tracé dwars door Delft en door ecologische kerngebied bij Tanthof West

19. Delft heeft geen Warmtelinq tracé nodig. Uit berekeningen is gebleken dat Delft straks zelf al genoeg warmtebronnen heeft om geheel Delft mee te kunnen verwarmen.

De provincie en de gemeente Delft stellen zich op het standpunt dat Warmtelinq van groot belang is voor de energietransitie in Zuid-Holland als geheel en wel degelijk ook van nut is voor de gemeente Delft en de overige deelnemende gemeenten. Aan- of aanwezigheid van direct nut voor de gemeente is overigens geen absoluut criterium bij de vergunningverlening.

20. Verder is het gekozen tracé door Delft niet handig i.v.m. de ontwikkeling van eigen duurzame warmtenetten. Het tracé gaat ook door zeldzame groenvoorzieningen heen, terwijl daar geen noodzaak voor is. De ecologische kerngebieden in Tanthof West zijn van hoge ecologische waarde en nodig voor het tegengaan van geluidsoverlast en luchtvervuiling van de Kruithuisweg. Een deel fungeert als Parkbos, maar dit wordt door de geplande leidingen onmogelijk. De aanleg van de leidingen brengt grote schade toe aan de natuurvriendelijke oevers en aan de flora- en fauna. Er zullen hemelwaterproblemen ontstaan en mogelijk ook aantasting van ondergrondse natuur en structuur, ook door periodiek onderhoud, zoals de vervanging van de leidingen na 40 jaar, of mogelijk vaker door calamiteiten. Direct na het boosterstation is het risico ook verhoogd.

Zie de antwoorden onder de nummers 7, 9, 21 en 22. Verder wordt opgemerkt dat in het kader van een vergunningaanvraag het bevoegd gezag (in casu het college van B&W van de gemeente Delft) dient te beslissen op grondslag van de aanvraag, zoals deze is ingediend. Dat in dit verband alternatieven voorhanden zijn doet hieraan niets af. Door de ligging in stedelijk gebied valt enige overlast gedurende de aanlegfase niet te voorkomen, maar natuurlijk wordt wel geprobeerd om die overlast te beperken. Ook zullen bewoners en ondernemers vooraf goed worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden en de planning. Hoewel een toename van geluidsbelasting en effecten op bijvoorbeeld bomen en planten niet kunnen worden uitgesloten, stellen wij ons op het standpunt dat wij op basis van de beschikbare onderzoeken en na afweging van alle relevante feiten en omstandigheden tot vaststelling van het inpassingsplan dan wel tot verlening van het ontwerpbesluit kunnen overgaan. Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat in verband met de bodemsamenstelling nog aanvullend onderzoek wordt verricht naar de warmteoverdracht in de stedelijke ondergrond van Den Haag. Zie de beantwoording onder Z08 nummer 7.

21. Er moet een ander tracé gekozen worden dat niet door ecologische kerngebieden gaat. En er moet duidelijk onderbouwd worden hoe de keuze van een bepaald tracé tot stand is gekomen en er moet inzicht worden gegeven in deze besluitvorming, nu is niet duidelijk hoe het gekozen tracé tot stand is gekomen en wie daarover beslist en aan de hand van welke criteria?

In het verleden zijn verschillende alternatieven onderzocht. Zie hierover de antwoorden onder de nummers 7 en 20. Ten behoeve van de besluitvorming over het leidingtracé in het inpassingsplan is onder meer een milieueffectonderzoek (MER) opgesteld. De procedure hiervoor is begin 2020 gestart met het bepalen van de reikwijdte en het detailniveau NRD. In Bijlage A van de opgestelde Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is ingegaan op het vooronderzoek naar mogelijke tracés. Deze NRD is van 17 januari 2020 tot en met 27 februari 2020 ter visie gelegd en er konden alternatieve tracés worden voorgesteld. In de NRD en de bijlage is het trechteringsproces om te komen tot het uiteindelijke tracé toegelicht. In het Combi-MER zijn de effecten van twee tracé-alternatieven per deelgebied vergeleken. Op basis van

informatie uit dit Combi-MER (milieueffecten) en overige criteria (kosten, techniek, uitvoeringstijd) en maatschappelijke overwegingen (draagvlak) is dit voorkeursalternatief in overleg met de initiatiefnemer bepaald en vastgelegd in het ontwerp inpasningsplan en zijn hiervoor de benodigde vergunningen aangevraagd bij de andere bevoegde gezagen.

22. Er is te weinig gekeken naar alternatieve tracés, bijvoorbeeld langs de oostkant van de A4, terwijl dit een beter alternatief kan zijn omdat het geen verkeershinder geeft, geen of minimale flora en fauna beschadiging en geen overlast voor omwonenden. Dit tracé is ook praktischer i.v.m. de inpassing van andere lokale warmtenetten en voor de aansluiting naar de gemeente Westland.

Uit de ontwerpdeltoers in 2017 (zie bijlage A NRD) kwam in eerste instantie alleen een tracé aan de westzijde naar voren, vanwege de bundeling met reeds aanwezige ondergrondse infrastructuur (o.a. DPO, Gasunie, NAM). Bij de nadere uitwerking in het VO bleek echter dat een sleufloze kruising van de A4 voor Rijkswaterstaat niet bespreekbaar was in verband met de aanwezigheid van diepwanden langs de A4 en de bemalingssystemen. Bovendien loopt dit westelijke alternatief vlak langs een eendenkooi die onderdeel uitmaakt van Natuur Netwerk Nederland (NNN-gebied Krimpenerwaard). Op deze punten scoort het tracé aan de oostzijde gunstiger omdat een sleufloze kruising met de A4 kan worden voorkomen door de leiding over het eco-aquaduct 'de Zweth' te leggen. Daarom is alternatief 1 in overleg met de stakeholders gekozen tot Minst Belemmerend Alternatief en verder uitgewerkt tot voorkeursalternatief. Voor wat betreft de suggestie om de leiding helemaal langs de A4 aan te leggen, wordt verwezen naar het antwoord onder nummer 7.

Pompstation in de woonwijk Tanthof West te Delft.

23. Indiener meent dat het ontwerp van het pompstation in deze procedure niet transparant is omdat veel informatie ontbreekt. Het ontwerp dient beter uitgewerkt te worden en ter inzage worden gegeven aan belanghebbenden en inwoners. De booster pomp is van essentieel belang voor het hele tracé en hoeft ook niet op gemeentegrond van Delft te worden gebouwd. De kosten moeten daarom ook niet door de gemeente Delft worden vergoed, maar algemeen worden gedragen. Er is geen participatie geweest met de direct betrokkenen over het onderhavige plan en de zienswijzenprocedure. Door de wethouder wordt gezegd dat alles al is besloten en dat er niets meer veranderd kan worden. Dit ontmoedigt alle participatie.

Zie Z01 voor beantwoording over de informatievoorziening, participatie en inspraak. De gemeente Delft stelt zich op het standpunt dat in het voortraject met verschillende partijen wel degelijk participatie heeft plaatsgehad. De techniek vereist dat het pompstation ongeveer in het midden van het tracé moet komen. Milieueffecten afgewogen in het MER en in andere onderzoeken. Enige toename van geluid kan niet worden uitgesloten, maar de situatie voldoet aan een goede ruimtelijke ordening. Alle met betrekking tot het pompstation relevante stukken zijn ter inzage gelegd en er is gehandeld in overeenstemming met de wettelijke regels dienaangaande. Op moment van terinzagelegging van het ontwerp-PIP was de aanvraag voor de bouwvergunning van het pompstation nog niet gereed voor indiening, maar deze is intussen aangevraagd. Ook die ontwerpbeschikking zal binnenkort ter inzage worden gelegd.

24. Indiener heeft voorkeur voor een locatie buiten Delft omdat door de komst van het pompstation wel een groenbestemming verloren zal gaan. Een opvallend industrieel pompgebouw met lichtmasten hoort niet thuis in de woonwijk Tanthof West. Daarnaast zal het pompstation geluidsoverlast opleveren voor omwonenden vanwege het tonale geluid van de pompen, terwijl er al veel geluidsoverlast is door de doortrekking en uitbreiding van de A4 bij. Ook zorgt het voor horizonvervuiling, gevarenrisico's en hemelwaterafvoerproblemen. Vanwege de aantasting van het leefklimaat en de groene entree van de wijk, moet een andere locatie worden gezocht, liefst buiten de bebouwde kom.

De locatie waar het pompstation komt, heeft thans de bestemming 'bedrijventerrein' en geen groenbestemming. Het pompstation past daar dus prima in en sluit qua situering en bouwvolume aan op de bestaande bedrijven langs de Sadatweg. Uiteraard zullen pompstation en leiding moeten voldoen aan wet- en regelgeving, onder andere op het gebied van geluid en veiligheid en wordt dit ook gecontroleerd. Zie hieromtrent ook de beantwoording onder Z35. Dat er sprake kan zijn van enige achteruitgang qua groen en geluid kan niet worden uitgesloten,

	<p><i>maar de provincie en de gemeente Delft stellen zich op het standpunt dat het inpassingsplan, mede op basis van alle uitgevoerde onderzoeken, in overeenstemming is met een goede ruimtelijke ordening. De toename van verhard oppervlak wordt gecompenseerd met extra oppervlaktewater en natuurvriendelijke oevers. Uw zorgen over de ruimtelijke inpassing van het pompstation zijn ook door initiatiefnemer ter harte genomen. In dat kader is voorgesteld om de buitenruimte van het pompstation zo open mogelijk te houden en de plaatsing van hekwerken te beperken. Om deze situering en inrichting van de buitenruimte te borgen, zal in het inpassingsplan de planregeling voor het pompstation verder worden aangescherpt.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op het onderzoek naar omgevingsveiligheid bij calamiteiten en de rapportage zal worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP. De planregeling en de verbeelding voor het pompstation in Delft worden aangepast. De zienswijze heeft geen gevolgen voor de vergunningen van de gemeente Delft.

Z25	<p>Particulier uit Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP.
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op de vergunningen van de gemeente Den Haag. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Ontwerpbesluiten Den Haag</i>
	<p>Indiener vreest dat door de aanleg de wijk Transvaal langere tijd onbereikbaar zal zijn, wat zeer nadelig is voor de wijk economie. Ook maakt hij zich zorgen over de veiligheid. Bij openbrekingen kunnen gevaarlijke situaties ontstaan, met name voor kinderen. Indiener vindt dat naar een alternatief buiten de wijk had moeten worden gekeken.</p> <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor het transport van warmte naar de lokale warmtenetten in Den Haag, zodat daarmee de woningen in de toekomst duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is een belangrijke stap in de verduurzaming van de warmtevoorziening. Voor het tracé zijn verschillende alternatieven onderzocht, maar deze lopen allemaal door het stedelijk gebied van Den Haag en dat is onvermijdelijk. Enige overlast gedurende de aanlegfase valt niet te voorkomen, maar natuurlijk wordt wel geprobeerd om de overlast te beperken. Ook zullen bewoners en ondernemers vooraf goed worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden en de planning. Zie verder de beantwoording bij Z02 nummers 1 en 2 inzake overlast en nadeelcompensatie. Voor het aspect veiligheid wordt verwezen naar de beantwoording van Z35. Op basis van het uitgevoerde onderzoek menen wij dat de toekomstige situatie zal voldoen aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op het onderzoek naar omgevingsveiligheid bij calamiteiten en de rapportage zal worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP. De zienswijze heeft geen gevolgen voor de vergunningen van de gemeente Den Haag.

Z26	<p>Gemeenteraad Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunningen van de gemeente Delft. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	<p>De gemeenteraad heeft de op 29 april 2021 ingediende voorlopige zienswijze in de raadsvergadering van 11 mei 2021 bekrachtigd. De zienswijze betreft de volgende aspecten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verzocht wordt om een Sociale Effect Rapportage of paragraaf toe te voegen aan het combi-MER waarin aandacht wordt besteed aan de sociale effecten van het project. <p><i>Zie Z08 nummer 10 voor de beantwoording van het aspect 'sociale effecten'.</i></p> 2. Delft verleent medewerking aan de aanleg van WarmtelinQ dat in de toekomst ook mogelijkheden biedt voor het realiseren van de eigen duurzaamheidsambities, maar de raad benadrukt dat het geen financiële bijdrage aan het project zal leveren bij tegenvallers bij de aanleg of exploitatie. <p><i>Wij nemen kennis van dit standpunt.</i></p> 3. Verzocht wordt om aandacht te hebben voor tijdige en correcte communicatie met bewoners en ondernemers over het project en om de overlast van de werkzaamheden te beperken door deze binnen reguliere werktijden uit te voeren en zonodig geluidbeperkende maatregelen te treffen. <p><i>Zie Z01 voor de beantwoording van het aspect communicatie en participatie. Voor de beantwoording van het aspect overlast wordt verwezen naar het antwoord bij Z24 nummer 20.</i></p> 4. Verzocht wordt om het ruimtebeslag van het project en het verdwijnen van groen duidelijk en tijdig zichtbaar te maken. Benadrukt wordt dat op grond van de vergunningsvoorwaarden de kap van bomen en groen alleen buiten het broedseizoen mag plaatsvinden. <p><i>De vergunningsvoorwaarden zijn bekend bij de initiatiefnemer. Deze zullen voorafgaand aan de werkzaamheden helder worden gecommuniceerd.</i></p> 5. Ten aanzien van de lokale opwarming van de grond, wil de gemeenteraad samen met WarmtelinQ bepalen in hoeverre dit aanleiding moet zijn om het herinrichtingsplan 'groen' nog aan te passen. <p><i>In het onderzoek 'Warmteoverdracht agrarische percelen' heeft Deltares onderzoek gedaan naar de temperatuur-effecten in de ondergrond van de leiding in de gemeente Midden-Delfland en de daaraan gerelateerde gewasschade. Dit onderzoek is gebaseerd op warmtemetingen langs de Leiding over Noord van Eneco in Vlaardingen. Op basis van die metingen zijn eveneens onderzoeken gedaan naar de situatie ter plaatse van het eco-aquaduct over de A4 en de effecten daarvan op het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De berekeningen in deze onderzoeken staven de aannames in het MER ten aanzien van de warmtetoeename in de bodem en de conclusie dat deze niet tot blijvende negatieve effecten leidt. In verband met de zandige bodemsamenstelling wordt nog aanvullend onderzoek verricht naar de warmteoverdracht in de stedelijke omgeving van Den Haag. De beschikbare onderzoeken zijn intussen toegezonden aan de leden van de ambtelijke projectgroep, waarin uw gemeente ook is</i></p>

	<p><i>vertegenwoordigd. De resultaten van de onderzoeken zullen in de toelichting bij het PIP beknopt worden beschreven en tevens worden opgenomen in de bijlagen bij het vastgestelde PIP. Deze onderzoeken kunt u benutten bij het gesprek met WarmtelinQ over de herinrichtingsplannen.</i></p> <p>6. Verzocht wordt om aandacht te hebben voor de ruimtelijke inpassing van het pompstation en om het geluid van dit pompstation tot het minimum te beperken. Naar omwonenden moet hierover tijdig en correct worden gecommuniceerd.</p> <p><i>Voor wat betreft de ruimtelijke inpassing van het pompstation en de geluidssituatie ter plaatse wordt verwezen naar het antwoord bij Z24 nummers 23 en 24. Om de door initiatiefnemer voorgestelde situering en inrichting van de buitenruimte te borgen, zal in het inpassingsplan de planregeling voor het pompstation worden aangescherpt. Overeenkomstig de antwoorden onder Z01 en Z24, nummer 20 zullen omwonenden hierover tijdig worden geïnformeerd.</i></p> <p>7. Verzocht wordt om bij de communicatie over de aanleg van WarmtelinQ de bewoners en ondernemers ook te informeren over wat de transitie naar warmtenetten voor hen gaat betekenen. Gemeente en provincie kunnen hier gezamenlijk optrekken. Tijdige, volledige en eerlijke communicatie is van groot belang voor het draagvlak onder de warmtetransitie, terwijl bij de gemeenteraad en bewoners zorgen leven over de betaalbaarheid en het gebrek aan keuzevrijheid tussen leveranciers.</p> <p><i>Zie Z01 voor de beantwoording van het onderwerp communicatie en participatie. Voor wat betreft het aspect betaalbaarheid wordt verwezen naar Z24 nummer 15.</i></p> <p>8. Kan door middel van een rapportage meer inzicht worden gegeven in de veiligheid van de leiding. De leiding wordt weliswaar uitgerust met een lekdetectiesysteem, maar desondanks leven er zorgen over het feit dat bij een lekkage zeer heet water de oppervlakte kan bereiken.</p> <p><i>Ten aanzien van de veiligheid wordt opgemerkt dat ten behoeve van het inpassingsplan onderzoek is verricht naar de omgevingsveiligheid (zie bijlage 22). Uit de berekeningen in dit rapport blijkt dat wordt voldaan aan de 10-6 contour voor het plaatsgebonden risico. Dat wil zeggen dat de kans op overlijden als gevolg van het falen van de warmtetransportleiding lager is dan 1 op de miljoen per jaar. Hoewel de risico's dus heel klein zijn, is mede naar aanleiding van de zienswijze van de veiligheidsregio's Rotterdam-Rijnmond en Haaglanden, aanvullend onderzoek uitgevoerd naar de omgevingsveiligheid bij calamiteiten. Zie daarom ook de beantwoording van Z35. Op basis van het uitgevoerde onderzoek menen wij dat de situatie die het inpassingsplan mogelijk maakt, zal voldoen aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening.</i></p> <p>9. Tot slot leven er bij inwoners en raadsleden zorgen over de duurzaamheid van de warmte, die afkomstig is uit de Rotterdamse haven met petrochemische industrie, en of er in de toekomst voldoende warmte geproduceerd blijft om WarmtelinQ te kunnen blijven exploiteren.</p> <p><i>Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Volgens Europa en het Rijk is restwarmte dus duurzame warmte, de provincie ziet geen redenen om van dat standpunt af te wijken. De warmte komt vrij bij productieprocessen en wordt benut voor de verwarming bij andere gebruikers. Hierdoor komt er geen extra CO2 vrij voor de opwekking (centraal of decentraal) van die elders te benutten warmte. Voor het beperken van de uitstoot van de industriële sector is onder andere in juni 2019 een klimaatakkoord gesloten waarbij circulariteit een steeds grotere rol gaat spelen in de verduurzaming van de industrie en het beperken van emissies. Ook wanneer de industrie verduurzaamd zal er sprake zijn van warmte die bij de productieprocessen vrijkomt.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op de onderzoeken naar warmteafdracht in de bodem en de omgevingsveiligheid bij calamiteiten en de rapportages zullen worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP. De planregeling en verbeelding voor het pompstation in Delft worden aangepast.

Z27	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunning voor het gebruiken van provinciale infrastructuur. In verband hiermee is de zienswijze tegen dit ontwerpbesluit niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	Indiener meent dat het geplande warmtenet in Delft onnodig door woonwijken en onder de stad wordt gebouwd. Volgens hem is het veel milieuvriendelijker om het tracé langs de A4 te leggen, vanwege de zeer vergaande effecten op de volksgezondheid (uitlaatgassen, stikstof, het verwijderen van de schaarse natuur in de woonwijk). <i>Zie voor de beantwoording van de suggestie rondom de ligging langs de A4 het antwoord onder Z24 nummer 7. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar het antwoord bij Z24 nummer 20.</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z28	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning waterstaatswerken en bijbehorende zones
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de watervergunning voor het wijzigen of gebruikmaken van waterstaatswerken. In verband hiermee is de zienswijze tegen dit ontwerpbesluit niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER.</i>
	Indiener vraagt of deze warmtebuis effect heeft op het drinkwater. Kan de drinkwaterleiding warm worden zodat er bacterievorming kan plaatsvinden? <i>Nee, want warmte overdracht tussen leidingen vindt vooral plaats als leidingen parallel vlak bij elkaar lopen. Het tracé voor WarmtelinQ is zo ontworpen dat de leidingen op gepaste afstand van de drinkwaterleiding liggen. Daar waar de leidingen dichterbij elkaar komen, is extra isolatie toegevoegd om te voorkomen dat de warmtetransportleiding de drinkwaterleiding zal opwarmen.</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z29	Heijmans Vastgoed BV (F. Verbaan)
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP
	Indiener realiseert samen met Stichting Staedion een bouwproject van 50 woningen, commerciële ruimtes en een parkeergarage met 105 openbare plaatsen aan de Tripstraat (Energiekwartier). In dit bouwplan zijn ook een warmteoverdrachtstation (WOS2), een pompstation en een HTM-

onderstation ingepast. Voor het plan is op 30 maart 2021 een aanvraag omgevingsvergunning ingediend en deze zal naar verwachting eind 2021 worden verleend. Indiener meent dat de planregels van het ontwerp-PIP – bij ongewijzigde vaststelling – dit bouwproject kunnen belemmeren en daarom is een zienswijze ingediend.

De zienswijze betreft de volgende punten:

1. Ingevolge artikel 4.1 van de planregels mogen alleen bouwwerken worden gebouwd ten behoeve van de warmtetransportleiding en deze regel vormt derhalve een belemmering voor het hiervoor geschetste bouwproject en de parkeergarage. Artikel 4.3 bevat weliswaar een bevoegdheid om van artikel 4.1 af te wijken, maar die regeling ziet alleen op vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bouwwerken en kan dus niet worden toegepast voor nieuwe bouwwerken.

Het bouwplan dat Heijmans en Stichting Staedion ontwikkelen voor locatie A in het Energiekwartier, maakt geen deel uit van het project waarvoor dit inpassingsplan (PIP) wordt opgesteld. Daarom is de provincie Zuid-Holland niet bevoegd om voor dit bouwplan regels op te nemen in het PIP. Om ervoor te zorgen dat andere ontwikkelingen op en langs het tracé onverhoopt door het PIP worden belemmerd, is in artikel 6.1 onder b, van het PIP geregeld dat de planregels uit de onderliggende bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen voor strijdig gebruik van toepassing blijven, waarbij de dubbelbestemming (uit het PIP) voor gaat. Als de omgevingsvergunning voor het bouwplan van Heijmans/Staedion door de gemeente wordt verleend vóór de inwerkingtreding van het PIP, dan geldt deze regel, náást o.a. het door indiener aangehaalde artikel 4.3 (dat inderdaad niet ziet op nieuwe bouwwerken). Ook het verbod uit artikel 4.5 geldt niet als werken/werkzaamheden worden uitgevoerd ten behoeve van het bouwplan, krachtens een verleende omgevingsvergunning (art. 4.5.2, sub d). Op deze wijze zijn de bouw- en gebruiksmogelijkheden uit alle vigerende bestemmingsplannen en verleende omgevingsvergunningen voor de percelen die samenvallen met de dubbelbestemming 'Leiding – Warmtetransportleiding' gewaarborgd.

Als op het moment dat het vastgestelde PIP in werking treedt, de omgevingsvergunning voor het bouwplan van Heijmans/Staedion nog niet is verleend, dan gaat het PIP (inclusief artikel 6.1 onder b) op grond van de Wro automatisch deel uitmaken van het gemeentelijke bestemmingsplan en kan het college van B&W van de gemeente Den Haag in de lopende vergunningprocedure (voor de activiteit 'Handelen in strijd met regels ruimtelijke ordening') voor het bouwplan (op basis van artikel 4.3 van de planregels van het PIP en een positief advies van de leidingbeheerder) óók afwijken van de bouwregels uit artikel 4.2 van het PIP. Ook in die volgorde levert het PIP derhalve geen belemmering op voor het bouwplan.

2. Indiener meent dat het PIP rekening moet houden met dit initiatief, omdat het voldoende concreet en tijdig kenbaar is geweest nu de aanvraag op 30 maart 2021 is ingediend. Om die reden wordt verzocht om het inpassingsplan zodanig aan te passen dat de planregels het aangevraagde project niet in de weg staan en wordt een suggestie gedaan voor aanpassing van de planregels zodat ook bouwplannen waarvoor een aanvraag om een omgevingsvergunning is ingediend, zijn toegestaan.

Zoals uitgelegd onder 1 vormen de planregels van het PIP geen belemmering voor het bouwplan van Heijmans/Staedion. De suggesties worden op prijs gesteld, maar mede gelet op het feit dat Provinciale Staten niet bevoegd zijn om voor dit bouwplan regels op te nemen in het PIP, wordt hier geen gebruik van gemaakt.

3. Voorts kan indiener niet instemmen met artikel 6.1 waarin staat dat bij een dubbelbestemming de bestemming Leiding (en WOS2) voorrang heeft op andere dubbelbestemmingen. Deze regel miskent het belang van de andere programmaonderdelen die binnen deze bestemming moeten worden gerealiseerd (HTM-onderstation, parkeren, commerciële voorzieningen en wonen). Op basis van het voorgaande wordt verzocht om deze voorrangregeling in artikel 6.1 te schrappen en door aanpassing van artikel 4 ervoor te zorgen dat alle onderdelen van het bouwplan planologisch zijn toegestaan conform ingediende aanvraag. Hiervoor worden enkele specifieke tekstvoorstellen gedaan.

	<p><i>In aanvulling op het antwoord onder 1: de betreffende regeling ziet alleen op situaties waarin er sprake is van tegenstrijdige belangen. De vrees van indiener dat deze zinsnede het bouwplan in juridische zin belemmert is dan ook niet terecht. Door het uitgebreide technische vooroverleg tussen Heijmans en initiatiefnemer WarmtelinQ over de integratie van de warmteleiding en het WOS2 in de diverse programmaonderdelen van het bouwplan, is voorkomen dat beide bouwplannen elkaar in de weg zitten. Om de zorgen van indiener op dit punt weg te nemen, zullen de begripsbepaling van een WOS (artikel 1.19) en de regels in artikel 4 worden afgestemd op de ingediende bouwaanvraag.</i></p> <p>4. Tot slot wordt verzocht om de verbeelding van het ontwerp-PIP aan te passen aan de situering op een kaartje in de zienswijze (dat aansluit bij de ingediende bouwaanvraag) aangezien op basis van die situering het WOS niet geheel binnen het bestemmingsvlak past.</p> <p><i>De verbeelding zal naar aanleiding van dit punt worden aangepast.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. De planregeling en de verbeelding ter plaatse van het WOS2 op de locatie Tripstraat worden aangepast.

Z30	Stichting Staedion
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP
	Zie Z29.
	<i>Zie de beantwoording van Z29.</i>

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. De planregeling en de verbeelding ter plaatse van het WOS2 op de locatie Tripstraat worden aangepast.

Z31	Particulier uit Delft
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z32	Turks Islamitisch Culturele Stichting
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	Indiener verwacht dat door de aanleg van de leiding het leven van de bewoners van Moerwijk, Rustenburg en Oostbroek en Transvaal overhoop worden gehaald, terwijl de leefbaarheid van die wijken en de gezondheid van de bewoners als onder druk staan. Desondanks weten maar weinig mensen langs het tracé van de plannen en één digitale informatiebijeenkomst is in Transvaal echt onvoldoende. De uitgravingen zullen leiden tot overlast, verkeerschaos en het verlies van bomen, terwijl de rioleringswerkzaamheden net zijn afgerond, waarvan ondernemers al veel last hadden en omzetverlies hebben geleden, terwijl de warmte niet voor Transvaal bedoeld is. Daarom zijn de

bewoners en organisaties niet blij met de route (via Middachtenweg, De la Reyweg, Kempstraat, Herman Costerstraat, Uitenhagestraat en Tripstraat) en de benodigde werkzaamheden. Indiener meent dat in de voorliggende plannen onderstaande zaken niet zorgvuldig zijn onderzocht. Om die reden mag de leiding niet via Transvaal lopen.

De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor het transport van warmte naar de lokale warmtenetten in Den Haag, zodat daarmee de woningen in de toekomst duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is een belangrijke stap in de verduurzaming van de warmtevoorziening. Voor het tracé zijn verschillende alternatieven onderzocht, maar deze lopen allemaal door het stedelijk gebied van Den Haag en dat is onvermijdelijk. Enige overlast gedurende de aanlegfase valt niet te voorkomen, maar natuurlijk wordt wel geprobeerd om de overlast te beperken. Ook zullen bewoners en ondernemers vooraf goed worden geïnformeerd over de uitvoering van de werkzaamheden en de planning. Zie Z01 voor de beantwoording van het onderwerp communicatie en participatie. Ten aanzien van de aspecten overlast en nadeelcompensatie wordt verwezen naar het antwoord bij Z02 nummers 1 en 2.

1. Wat de gevolgen zijn van de werkzaamheden voor de natuur en op de biodiversiteit.

In het MER zijn de gevolgen voor de natuur beschreven (zie hoofdstuk 12 en specifiek pagina 181 voor de beoordeling in Den Haag). Zoals indiener terecht opmerkt, zullen de gevolgen voor de natuur en biodiversiteit zich vooral voordoen in de aanlegfase. Zo gauw de warmteleiding er ligt, zijn de gevolgen voor natuur en biodiversiteit zeer beperkt. Omdat de gevolgen voor natuur in het MER zijn beschreven, is daarmee automatisch ook gekeken naar de gevolgen voor de natuur in sterk verstedelijkt gebied en zijn deze ook beschreven. In het kader van dit project vormt biodiversiteit geen expliciet onderdeel van het MER omdat effecten op soorten en natuurgebieden al in beeld worden gebracht. Bovendien is in het MER ingegaan op de effecten van het voornemen op het groen in de omgeving (zie hoofdstuk 8 Landschap). Biodiversiteit is wel één van de criteria bij het opstellen van de herinrichtingsplannen en de selectie van soorten voor de herinrichting. Dit gebeurt door de initiatiefnemer in overleg met de gemeente, maar ook met andere stakeholders, zoals lokale (groene) belangenorganisaties en omwonenden. Onnodige aantasting van groen zal zoveel mogelijk worden voorkomen. De herinrichtingsplannen moeten nog worden uitgewerkt en omwonenden worden hierin betrokken door WarmtelinQ in samenwerking met de gemeenten.

2. Wat is de impact van de werkzaamheden voor ondernemers en hoe wordt hun materiele schade gecompenseerd?

Zie hiervoor nummer 1.

3. Wat als er bij de aanleg schade optreedt aan woningen en wie draagt daarvoor het risico?

Zie ook Z02 nummer 2 voor de beantwoording van het onderwerp schade en nadeelcompensatie. De verantwoordelijkheid voor dit risico ligt geheel bij WarmtelinQ B.V.

4. Hoe is de inbreng van bewoners van Transvaal verwerkt in de plannen? Mede door corona zijn inwoners beperkt in hun recht van inspraak en participatie, terwijl dat essentieel is voor de uitvoering van dergelijke omvangrijke project. Indiener verwijst daarbij naar het rapport van de commissie Brenninkmeijer.

Zie Z01 voor de beantwoording van het onderwerp inspraak en participatie.

5. Er is onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen van de Warmtewet en voor de betaalbaarheid.

Voor wat betreft de gevolgen van de Wet Collectieve Warmtevoorziening (Warmtewet 2.0) en het aspect betaalbaarheid wordt verwezen naar Z24 nummer 15.

6. De financiële risico's van WarmtelinQ liggen bij de deelnemende overheden en het is niet duidelijk wat de gevolgen zijn voor de huishoudens.

	<i>Zie Z04 voor de beantwoording van het onderwerp financiële verdeling en nummer 5 ten aanzien van de gevolgen voor consumenten.</i>
--	---

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z33	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Combi-MER
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op onderwerpen uit het PIP. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	<p>Indiener vindt dat een ander tracé moet worden gekozen zodat een prachtig beschermd natuurgebied en ecologisch kerngebied behouden kan blijven.</p> <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase wordt geaccepteerd. In het verleden zijn verschillende alternatieven onderzocht. Zie hierover de antwoorden onder Z24 nummers 7 en 20. Onnodige aantasting van groen zal zoveel mogelijk worden voorkomen. Zie ook de beantwoording van Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording over aantasting van het groen en het proces rond de herinrichtingsplannen.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z34	Particulier uit Delft
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z35	Veiligheidsregio's Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER
	<p>1. Indiener vindt dat in bijlage 22 (rapport over omgevingsveiligheidsrisico's) een nadere uitwerking ontbreekt van de effecten van de plasvorming van heet water bij de scenario's, ook omdat het tracé door dicht bevolkt gebied loopt. Indiener mist een beschouwing van de combinatie van het tracé, het dichtbevolkte gebied en de effecten van incidenten daarop en dringt erop aan dat aan deze punten expliciet aandacht wordt besteed alvorens het gebruik van de leiding aanvaardbaar te achten.</p> <p><i>Hoewel uit de berekeningen in dit rapport blijkt dat wordt voldaan aan de 10-6 contour voor het plaatsgebonden risico en de risico's dus heel klein zijn, zal in een aanvullende rapportage nader worden ingegaan op de genoemde onderwerpen. Wij verwachten dat daarmee bij de besluitvorming op het inpassingsplan afdoende duidelijkheid bestaat op de omgevingsveiligheid bij calamiteiten en op de effecten hiervan op de hulpverlening. De veiligheidsregio's zullen worden uitgenodigd om aan deze aanvulling een bijdrage te leveren.</i></p>

	<p>2. Tevens wordt geadviseerd om bovengrondse zichtbaarheid te creëren, bijvoorbeeld door het plaatsen van paaltjes.</p> <p><i>Dit advies zal door de gemeenten worden betrokken bij de diverse herinrichtingsplannen voor het stedelijk gebied.</i></p> <p>3. Tot slot is van belang dat bij de aanleg en het onderhoud van de leiding de bereikbaarheid van het gebied voor hulpdiensten geborgd blijven.</p> <p><i>Dit punt zal worden meegenomen in de overleggen met de diverse bevoegde gezagen over de uitwerking en verdere uitvoering van de aanlegwerkzaamheden. De aannemers die de werkzaamheden uitvoeren zullen een plan moeten overleggen ter goedkeuring aan de gemeenten waarin onder andere de bereikbaarheid ook voor hulpdiensten is gewaarborgd.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op het onderzoek naar omgevingsveiligheid bij calamiteiten en de rapportage zal worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP.

Z36	LdM C.V.
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener heeft op 29 april 2021 een pro forma-zienswijze ingediend ter zekerstelling van rechten. Deze zienswijze is binnen de gestelde aanvullingstermijn (25 mei 2021) aangevuld.</p> <p>1. Indiener is van mening dat de ontwerpbesluit van de gemeente Den Haag een onwenselijke en juridisch onjuiste koppeling bevat voor de activiteit kappen. Dit betreft de voorwaarde dat pas gekapt mag worden als de uitvoeringsvergunning openbreken van wegen (ex artikel 2.11 APV Den Haag) is verleend. Indiener meent dat deze voorwaarde niet aan de omgevingsvergunning voor het kappen mag worden verbonden omdat voor de activiteit kappen het voor langere tijd afsluiten en openbreken van wegen niet noodzakelijk is. Daarmee voldoet de voorwaarde dat pas gekapt mag worden als een vergunning ex artikel 2.11 APV is verleend, niet aan de vereisten uit artikel 2.91 APV. Verzocht wordt om deze voorwaarde te schappen.</p> <p><i>In tegenstelling tot wat indiener beweert, is de voorwaarde dat pas gekapt mag worden als de uitvoeringsvergunning openbreken van wegen (ex artikel 2.11 APV Den Haag) is verleend, juridisch niet onjuist. Deze koppeling is zowel vanuit Wabo als APV toegestaan. De reden van koppeling is enerzijds om bomen te beschermen (niet kappen voordat er gewerkt wordt), anderzijds is er al een tijdsvenster gegeven voor de BVC-procedure. Mogelijk is het voor de geplande werkvolgorde wenselijk om deze koppeling los te laten. Dit is echter vanuit het oogpunt van de bescherming van het groen en de houtopstanden niet wenselijk. Vooruitlopend op de toestemming om de grond te roeren, is er geen noodzaak om de bomen in kwestie te kappen.</i></p> <p>2. Indiener neemt aan dat de voorwaarde is gesteld om te voorkomen dat houtopstanden worden verwijderd voordat zekerheid is verkregen dat de warmteleidingen kunnen worden aangelegd. Indiener meent dat deze zekerheid afdoende wordt verkregen door de samenhang met het (nog) vast te stellen PIP. Pas als dat onherroepelijk is, kan indiener overgaan tot het kappen van houtopstanden.</p> <p><i>Deze stelling is onjuist. De toestemming om houtopstanden te vellen wordt bij verlening van de omgevingsvergunning al gegeven voordat middels het instemmingsbesluit is bepaald of er gegraven mag worden. Van deze vergunning gaat namelijk een directe werking uit. De</i></p>

	<p><i>samenhang met het nog vast te stellen PIP is onvoldoende om hierop vooruit te kunnen lopen. Om deze reden blijft de koppeling van belang.</i></p> <p>3. Handhaving van de koppeling is onevenredig belemmerend voor indiener aangezien de detailinformatie die nodig is voor de vergunning ex artikel 2.11 APV en een gedragen BVC-plan van de uitvoerend aannemer, pas op zijn vroegst over enkele maanden bekend is. Pas daarna kan de artikel 2.11 APV-aanvraag worden ingediend. De koppeling tussen beiden heeft gevolgen voor de planning, overigens werkt die koppeling daardoor ook belemmerend voor werkzaamheden van de gemeente Den Haag (geschikt maken trambanen voor nieuwe voertuigen). In verband hiermee verzoekt indiener dringend om deze voorwaarde te schrappen.</p> <p><i>Wij verwijzen voor de beantwoording naar hetgeen is gezegd onder de nummers 1 en 2.</i></p> <p>4. Daarnaast ziet indiener graag dat de ontwerpbeschikking wordt gewijzigd in verband met een tussentijdse tracéwijziging. In eerste instantie kruiste de warmtetransportleiding de kruising Guntersteinweg / Pr. Beatrixlaan middel een GFT-boring van circa 160 meter, maar inmiddels is duidelijk geworden dat deze boring technisch zeer gecompliceerd is en er hoeven in de ecologische verbindingzone aan de Middachtenweg minder bomen te worden verwijderd als wordt gekozen voor een open ontgraving. Daarbij loopt de leiding eerst van west naar oost onder de Pr. Beatrixlaan door, kruist dan de Guntersteinweg en sluit vervolgens aan op het reeds aangevraagde tracé aan de Middachtenweg (oostzijde). Verzocht wordt om de ontwerpbeschikking (voor het tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan, het uitvoeren van werk- of werkzaamheden en voor het vellen van houtopstanden) zodanig aan te passen dat de leiding via het gewijzigde tracé aangelegd kan worden.</p> <p><i>Het voorstel is door indiener vervat in een nieuwe vergunningaanvraag (kenmerk 202107746). Dat is noodzakelijk nu het voorstel een planwijziging inhoudt die niet tijdens de inzagetermijn aan derden-belanghebbenden is openbaargemaakt. Het huidige besluit betreft daarom alleen de oorspronkelijke vergunningaanvraag binnen cluster 1.</i></p>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z37	Particulier uit Delft
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z38	Particulier uit Delft
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning waterstaatswerken en bijbehorende zones • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning onttrekken grondwater/infiltreren van water • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)

	<ul style="list-style-type: none"> • Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunningen voor het wijzigen of gebruikmaken van waterstaatswerken, voor het onttrekken of infiltreren van water, of voor het gebruiken van provinciale infrastructuur of (droge) waterstaatswerken. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk.</i></p> <p><i>In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i> • <i>Ontwerpbesluiten Midden-Delfland.</i>
	<p>Indiener stelt dat in het natuurgebied niets moet worden geplaatst en gegraven, om beschadiging ervan te voorkomen.</p> <p><i>Zie de antwoorden onder Z14 en Z24 nummer 9.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z39	<p>Particulier uit Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • MRDH (RET/HTM): Vergunning voor werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunning voor het uitvoeren van werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen of het gebruiken van provinciale infrastructuur. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk.</i></p> <p><i>In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i>
	<p>Indiener vindt het raar en storend dat het tracé ter hoogte van de N470 in Delft ineens afbuigt, de wijk Tanthof-West doorboort en daar onnodige schade, verandering en overlast toebrengt, terwijl deze naderhand parallel aan de Prins Beatrixlaan afbuigt richting Rijswijk. Hij acht het logischer en praktischer om het tracé ook ter hoogte van Delft en Den Hoorn parallel aan de A4 te laten lopen en pas bij Rijswijk het tracé af te buigen richting 's-Gravenhage. Daarmee kunnen zowel de werkzaamheden als het latere onderhoud met behoud van de natuurlijke en historische omgeving en zonder overlast worden uitgevoerd, terwijl toch duurzaam vooruitgang wordt geboekt.</p> <p><i>In het verleden zijn verschillende alternatieven onderzocht. Zie hierover de antwoorden onder Z24, nummers 7 en 20, 21 en 22. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar Z24 nummer 20.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z40	<p>Particulier uit Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener is het oneens met de uit te voeren plannen, in verband met de schade aan natuur en infrastructuur en het veroorzaken van overlast.</p> <p><i>Zie Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording over aantasting van het groen en het proces rond de herinrichtingsplannen. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar Z24 nummer 20.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z41	<p>Particulier uit Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden.
	<p>Indiener maakt bezwaar tegen de werkzaamheden en aanleggen van pompinstallaties en leidingen in de schaarse natuurgebieden in de directe woonomgeving.</p> <p><i>Zie Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording over aantasting van het groen en het proces rond de herinrichtingsplannen. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar Z24 nummer 20.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z42	<p>CMAG BV</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER
	<p>1. Indiener meent dat in de stukken zaken en belangen van toekomstige warmteafnemers en lokale ondernemers in duurzame warmteontwikkeling over het hoofd worden gezien. WLQ heeft invloed op de gehele leveringsketen maar omdat slechts een deel wordt belicht, ontstaat een incompleet en misleidend beeld. Het MER schiet op een aantal punten te kort en zal moeten</p>

worden herzien. De in februari 2020 daarop gerichte bezwaar is zonder opgave van redenen 'niet ontvankelijk' verklaard, terwijl de essentiële tekortkomingen nog niet zijn aangepast.

Het is niet duidelijk waarop indiener doelt. In een eerdere fase in dit proces heeft hij een reactie gegeven op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau ten behoeve van het toen nog op te stellen milieuraapport (MER). Hierop heeft indiener een reactie ontvangen. Onze conclusie luidde dat naar aanleiding van deze reactie de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen milieuraapport niet aangepast hoefde te worden.

2. Doordat in de warmtetransitie de regie bij de gemeenten is gelegd, maar rijk en provincies ook substantiële investeringssubsidies toezeggen en volumegaranties afgeven, is het voor bedrijven en burgers niet duidelijk hoe en bij welk bestuursorgaan de democratische controle van de belangen van de afnemers ligt. Onder die omstandigheden worden concrete investeringsbeslissingen genomen voor projecten zoals WLQ, zonder dat een expliciet participatieproces is doorlopen en worden lokale energie-ondernemers buiten spel gezet, terwijl lokale bronnen op basis van het gemeentelijke beleid altijd voorrang zouden moeten hebben.

De overheden treden gezamenlijk en in onderlinge afstemming op. Deze MER wordt gecoördineerd door de provincie en in samenwerking met de gemeenten én Gasunie uitgevoerd. Bovendien wordt in het kader van WarmtelinQ intensief samengewerkt met het Rijk. Uw zienswijze wordt daarmee door al deze partijen behandeld. Wat dat betreft is er geen onduidelijkheid. Zie Z01 voor beantwoording over het onderwerp participatie en inspraak.

Alleen de gemeente Den Haag bepleit dat lokale bronnen altijd voorrang zouden moeten hebben. De provincie stelt zich op het standpunt dat de warmtetransportleiding en lokale initiatieven complementair aan elkaar zijn. De veronderstelling dat alleen de warmtetransportleiding de lokale distributienetten gaat voeden is niet juist. Ook lokale warmtebronnen, zoals geothermie, zonthermie en aquathermie zijn nodig voor de warmtetransitie. Door de gemeenten worden naast regionale energiestrategieën (RES) ook lokale warmtevisies en wijkuitvoeringsplannen opgesteld. Daarbij bepalen zij zelf welke strategieën zij volgen en hoe zij de lokale energie-ondernemers daarbij betrekken. Naast beschikbaarheid of juist gebrek aan lokale bronnen is het mogelijk dat ook andere strategische overwegingen op gemeentelijk niveau meespelen.

3. Het is onjuist om met de uitvoering van de energietransitie te starten voordat er een duidelijke visie en strategie is waarin wordt beschreven hoe en wanneer de doelstelling moet worden bereikt. In de RES 1.0 Rotterdam-Den Haag staan weliswaar doelstellingen maar dat is nog geen gedragen visie. WarmtelinQ goedkeuren voordat er een gedragen visie ligt, is conceptueel onzuiver en introduceert risico's die het halen van de doelstelling in gevaar brengen. WarmtelinQ is een van de oplossingen om afnemers 'van het gas' af te halen, maar het levert geen CO₂-vrije warmte en staat niet vast dat er in 2040-2050 nog voldoende restwarmte beschikbaar is.

Provincie, Rijk en gemeenten werken intensief samen bij de ontwikkeling van WarmtelinQ. Zoals u aangeeft hebben de gemeenten de regie als het gaat om het concreet maken van de vraag naar warmte en de keuze uit opties op wijk- en buurtniveau. De restwarmte die WarmtelinQ kan leveren, is onderdeel van deze keuze. Op dit punt is er geen onduidelijkheid over het democratisch proces gezien vanuit de gebruikers. Een wezenlijk onderdeel van het project is het concretiseren van het commitment om restwarmte af te nemen. Dit is het domein van de gemeente en het maken van de keuze kan niet zonder de benodigde kaders en ondersteuning van de hogere overheden. Zo wordt gezamenlijk gewerkt aan de best passende oplossingen en betaalbaarheid voor de gebruikers.

Uit meerdere studies, zoals het Integraal Ontwerp Warmtetransport Zuid-Holland van Gasunie (mei 2021) en het Collectief Warmte Systeem (CWS) in opdracht van de RES Rotterdam Den Haag blijkt dat restwarmte een deel van de oplossing is, maar zeker niet alle gevraagde warmte in de provincie kan leveren. Voor ruim 70% van de warmtevraag zijn alternatieven nodig. Dit biedt niet alleen volop kansen voor meer lokale oplossingen, maar het maakt de doorontwikkeling van oplossingen juist essentieel. Op wijk- en buurtniveau zullen de definitieve keuzes gemaakt worden over welke oplossing het beste past onder regie van de gemeente. In de recente studie rond het Integraal Ontwerp van Gasunie is als uitgangspunt genomen dat

alle nu bekende lokale oplossingen voor warmte worden ontwikkeld. In de studie is vervolgens in beeld gebracht hoe restwarmte aanvullend daarop bijdraagt aan de warmtetransitie. Deze werkwijze is in gesprekken met gemeenten en RES-partijen afgestemd. Daarmee draagt deze studie bij aan duidelijkheid voor alle partijen. Uit de studie komt naar voren dat WarmtelinQ een logische stap is en dus past in de hiervoor beschreven aanpak.

Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Volgens Europa en het Rijk is restwarmte dus duurzame warmte, de provincie ziet geen redenen om van dat standpunt af te wijken. De warmte komt vrij bij productieprocessen en wordt benut voor de verwarming bij andere gebruikers. Hierdoor komt er extra CO2 vrij voor de opwekking (centraal of decentraal) van die elders te benutten warmte. Ook bij de verduurzaming van de industrie zal afvalwarmte worden geproduceerd dat ingezet kan worden voor warmtetransitie doeleinden.

4. Indiener wijst erop dat de stelling dat industriële afvalwarmte duurzaam naar de meest gangbare internationale maatstaf niet wordt onderbouwd. Ten aanzien van het onderscheid tussen afval- en aftapwarmte merkt indiener op dat aftapwarmte (warmte die voor een ander doel wordt ingezet dan het primaire bedrijfsproces) geen afvalwarmte is, maar een regulier (co)product. Pas als de warmte niet nuttig wordt ingezet, is het afvalwarmte. Als afvalwarmte een waarde krijgt, is het niet langer afval, maar een co-product, waaraan CO2-emissie moet worden toegewezen. Dit uitgangspunt is beschreven in de WRI/GHG protocol. De waarde van het product 'warmte voor de gebouwde omgeving', bestaat niet alleen uit de prijs voor die warmte, maar ook uit de toekenning van gratis CO2-emissierechten en vermeden CO2-emissiekosten. De substantiële investeringen in uitkoppeling en transport onderbouwen de 'product' status van warmte.

Het begrip 'duurzaam' is breder dan alleen de hernieuwbare origine van de energie waaruit restwarmte is ontstaan. Duurzaam gaat ook over circulariteit, over zuinig zijn met grondstoffen en met energie, ect. In die bredere betekenis is gebruik van restwarmte ook van fossiele energie inderdaad duurzaam, omdat het hergebruik van afval is. Zo is de term hier ook bedoeld: het is duurzaam om restwarmte toe te passen en daarmee is het duurzame warmte. Ondanks de fossiele herkomst, is de toepassing dus wel duurzaam. De keuze uit de oWCW om geen Garanties van Oorsprong te kunnen verkrijgen voor restwarmte van fossiele origine, maakt dit duidelijk. De CO2 uitstoot van warmteleveranciers zoals raffinaderijen hoeft dan ook niet te worden berekend. Overigens lijkt u zichzelf tegen te spreken door herhaaldelijk aan te geven dat er een verschil is tussen afval- en aftapwarmte kijkend naar de productstatus van beiden. Dat maakt uw punt minder duidelijk.

Voor de (toewijzing van) CO2-emissies is het (inter)nationale klimaatbeleid van toepassing. Specifiek voor grote restwarmtebronnen geldt het Europese Emission Trading System (ETS). In dit systeem wordt de totale CO2-emissie van een installatie toegerekend aan die installatie. Specifiek voor restwarmte levering geldt zoals u aangeeft dat gratis CO2-emissie rechten worden toegekend. Daarbij wordt in zekere mate restwarmte als een specifieke activiteit en een specifiek 'product' in het ETS erkend. Dit doet echter niets af aan het uitgangspunt dat de bij restwarmte productie vrijkomende CO2-emissie volledig wordt toegerekend aan de installatie, of deze nu geloosd wordt of nuttig gebruikt. Daarbij blijft het een verantwoordelijkheid van de eigenaar van de installatie om de CO2-emissie te reduceren conform de opgelegde doelstelling. Eerder hebben wij gemotiveerd dat ook dan voldoende beschikbaarheid van restwarmte zeer aannemelijk is.

5. Er zijn onvoldoende garanties of de Botlekindustrie zich aan de CO2-afspraken uit Parijs 2015 gaat houden en of er voldoende afvalwarmte beschikbaar blijft. Warmte uit WarmtelinQ is daarmee niet duurzaam en de aanvoer is onzeker.

Wij zijn van mening dat dit project juist bijdraagt aan het klimaatakkoord van Parijs. Ook bij de verduurzaming van de industrie zal afvalwarmte worden geproduceerd, dat ingezet kan worden voor warmtetransitie doeleinden. Restwarmte wordt per definitie geloosd in de omgeving. Het gebruik van restwarmte voor verwarming van woningen leidt daarmee tot CO2-reductie door vervanging van fossiele brandstof bij de gebruiker en draagt zo sterk bij aan de gezamenlijke CO2-reductie opgave. De industrie zal voor de eigen processen moeten voldoen aan

de CO2-reductieopgave, waaronder de industriedoelstelling per 2030. Daarmee wordt ook de oorsprong van de restwarmte steeds duurzamer. Het Integraal Ontwerp, de CWS studie en de Cluster Energie Strategie van de Rotterdamse haven wijzen uit dat er nu en in de toekomst voldoende restwarmte beschikbaar zal zijn. Samen met de verwachte restwarmte levering door de toekomstige ontwikkeling van waterstof-producerende elektrolyzers is er in potentie een veelvoud aan restwarmte beschikbaar ten opzichte van de te verwachten vraag. Daardoor is aanbod van voldoende restwarmte aannemelijk, ook al is niet al het restwarmte aanbod zeker.

6. De hoge investeringen voor de leiding naar Den Haag en de extensie naar Leiden onderstrepen de productstatus van warmte. De majeure investeringssubsidies, de volumegaranties en de ETS-vergoedingen creëren een systeem waarmee andere partijen in de warmteketen niet kunnen concurreren. Voordat WarmtelinQ met overheidsgeld wordt gerealiseerd, moet eerst de potentie van lokale hernieuwbare bronnen worden onderzocht. Dat negeren, is een onacceptabele ommissie.

De overheid stimuleert op verschillende manieren zodat de diverse oplossingen betaalbaar worden voor de eindgebruikers. Zowel lokale collectieve en individuele oplossingen als centrale collectieve oplossingen worden ondersteund om dat doel te bereiken. Op rijksniveau wordt niet verder gestimuleerd dan het wegnemen van de onrendabele top en het vergoeden van extra kosten. Dit hangt nauw samen met (inter)nationale staatssteunkaders die verdere stimulering niet toestaan. Dit leidt voor alle oplossingen tot ondersteuning op een vergelijkbaar niveau. Uit meerdere studies blijkt dat restwarmte een deel van de oplossing is maar zeker niet alle gevraagde warmte kan leveren. Voor ruim 70% van de warmtevraag zijn alternatieven nodig. Dit biedt niet alleen volop kansen voor meer lokale oplossingen maar het maakt de doorontwikkeling van deze oplossingen juist essentieel. Op wijk- en buurtniveau moeten de definitieve keuzes gemaakt worden welke oplossing het beste past. De gemeente heeft daarbij een belangrijke regierol.

In het Integraal Ontwerp is als uitgangspunt genomen dat alle nu bekende lokale oplossingen voor warmte worden ontwikkeld. In de studie is vervolgens in beeld gebracht hoe restwarmte aanvullend daarop bijdraagt aan de warmtetransitie. Deze werkwijze is in gesprekken met gemeenten en RES-partijen afgestemd. Daarmee draagt deze studie bij aan duidelijkheid voor alle partijen. Uit de studie komt naar voren dat WarmtelinQ een logische stap is en dus past in de hiervoor beschreven aanpak. Zie voor de relatie tussen WarmtelinQ en de lokale bronnen ook beantwoording bij nummer 2.

7. Door RES 1.0 en de Warmtewet 2.0 wordt warmte een verdienmodel voor veelal buitenlandse bedrijven. Er ontstaan gedurende 20-30 jaar monopolies waardoor afnemerscondities verminderen, innovatie geblokkeerd en opbrengsten naar het buitenland vloeien. Toekomstige afnemers worden hierdoor misleid.

Indiener citeert een passage uit de RES 1.0 van de regio Rotterdam Den Haag. Deze MER procedure gaat niet over deze RES maar over het WarmtelinQ project. Wij geven u in overweging om uw vragen over de RES aan de betreffende betrokkenen te stellen. De warmtetransportleiding en lokale initiatieven zijn complementair aan elkaar. De veronderstelling dat op termijn alleen WarmtelinQ de lokale distributienetten gaat voeden is niet juist. Zie ook de beantwoording onder nummer 2.

8. RES1.0 en WarmtelinQ missen de benodigde legitimatie, ondanks de participatie-evenementen. Nederland moet (inter)nationale afspraken over klimaatrisicobeheersing nakomen. Door WarmtelinQ vroegtijdig te realiseren worden veel opties geblokkeerd en de burger buiten spel gezet zonder dat men de gelegenheid heeft gehad deze beslissing op waarde te beoordelen.

In het Integraal Ontwerp is als uitgangspunt genomen dat alle nu bekende lokale oplossingen voor warmte worden ontwikkeld. In de studie is vervolgens in beeld gebracht hoe restwarmte aanvullend daarop bijdraagt aan de warmtetransitie. Deze werkwijze is in gesprekken met

gemeenten en RES-partijen afgestemd. Daarmee draagt deze studie bij aan duidelijkheid voor alle partijen. Uit de studie komt naar voren dat WarmtelinQ een logische stap is..

De lokale energietransitie staat niet haaks op het realiseren van hoofdinfrastructuur voor warmte. De aanwezigheid van die hoofdinfrastructuur maakt juist dat in veel wijken later via een lokaal warmtenet een CO2-vrije en betaalbare optie kan worden toegevoegd aan het lokale keuzepalet. Die keuze wordt door de gemeenten bepaald, veelal op basis van de gemeentelijke warmtevisies en wijkuitvoeringsplannen. De provincie (en anderen) zetten volop in op het realiseren van lokale warmtenetten en de komst van WarmtelinQ vergroot de kansen voor de lokale netten. Zonder WarmtelinQ wordt de opgave voor alternatieven groter, verloopt de warmtetransitie langzamer en wordt de uitvoering duurder.

In alle gevallen waarbij een collectieve warmtebron ontwikkeld wordt (aquathermie, geothermie, zonthermie, restwarmte etc.) is een lokaal warmtedistributienet nodig om deze warmte te transporteren. In die zin is restwarmte uit een warmtetransportnet zoals WarmtelinQ één van de opties. De keuze die gemaakt wordt op wijk- en buurniveau wordt geregistreerd door de gemeente. De door u genoemde Warmtewet 2.0 beoogt daarbij dat de gemeente een leverancier aanwijst die in een vastgestelde warmtekavel de warmte gaat leveren. Bij deze wezenlijke keuze zal de gemeente ook de participatie van de afnemers vormgeven in aanvulling op de communicatie- en participatie activiteiten die vanuit de RES en WarmtelinQ plaatsvinden.

De toekomstige Wet Collectieve Warmtevoorziening (Warmtewet 2.0) borgt op verschillende manieren de belangen van de afnemers met een belangrijke toezichthoudende rol door de ACM. De toepassing van restwarmte onderscheidt zich in dit geheel niet van de alternatieven. De stelling dat door WarmtelinQ monopolies worden gecreëerd, kunnen wij niet volgen.

9. Zuid-Holland heeft een zeer gunstige uitgangspositie voor verduurzaming van de energievoorziening en er is een groot potentieel van lokale hernieuwbare bronnen. Door met veel overheidssteun een hoog-temperatuurnet te forceren, staan deze lokale hernieuwbare bronnen technisch en economisch buitenspel en gaat circa 450 miljoen potentiële lokale marktwaarde verloren.

De overheid stimuleert op verschillende manieren zodat de diverse oplossingen betaalbaar worden voor de eindgebruikers. Zowel lokale collectieve en individuele oplossingen als centrale collectieve oplossingen worden ondersteund om dat doel te bereiken. Op rijksniveau wordt niet verder gestimuleerd dan het wegnemen van de onrendabele top en het vergoeden van extra kosten. Dit hangt nauw samen met (inter)nationale staatssteunkaders die verdere stimulering niet toestaan. Dit leidt voor alle oplossingen tot ondersteuning op een vergelijkbaar niveau. Uit meerdere studies blijkt dat restwarmte een deel van de oplossing is maar zeker niet alle gevraagde warmte kan leveren. Voor ruim 70% van de warmtevraag zijn alternatieven nodig. Dit biedt niet alleen volop kansen voor meer lokale oplossingen maar het maakt de doorontwikkeling van deze oplossingen juist essentieel. Op wijk- en buurniveau moeten de definitieve keuzes gemaakt worden welke oplossing het beste past. De gemeente heeft daarbij een belangrijke regierol.

10. De risicoparagraaf is te summier. Indiener verwijst naar de voortgangsrapportage Leidse regio en de COR annotatie, waarin meer en andere risico's niet beschreven zijn. Daarom kan er geen besluit worden genomen over WarmtelinQ voordat er een gedegen risico-onderzoek is uitgevoerd.

De genoemde stukken uit de Leidse regio zien toe op de afweging om restwarmte in te zetten voor de warmtetransitie in de Leidse regio. De gemeenteraden in de Leidse regio hebben inmiddels alles overwogen en ingestemd met het voorstel van de colleges van B&W. Dit besluit betrof niet de investeringsbeslissing in WarmtelinQ. Die beslissing neemt Gasunie en hanteert daarvoor een eigen risico-inschatting.

11. Het MER schiet te kort, zowel in de CO2-emissie analyse als in het identificeren en uitwerken dan wel beoordelen van alternatieven. Zo is niet duidelijk naar welke strategie wordt verwezen in paragraaf 3.1, wordt restwarmte ten onrechte als duurzaam bestempeld en wordt niet

duidelijk naar welke samenspraak wordt verwezen waarin de afwegingscriteria werden geformuleerd.

Niet iedere suggestie voor een alternatief hoeft overgenomen te worden door de initiatiefnemer. Uitgangspunt in het MER is het project van de initiatiefnemer en de daarbij behorende doelstellingen. Op grond van artikel 7.23 Wm, eerste lid, onder d is de initiatiefnemer wettelijk verplicht om een beschrijving te geven van de redelijke alternatieven. Redelijke alternatieven zijn die alternatieven waarmee het doel van de initiatiefnemer wordt bereikt tegen redelijke kosten en die wezenlijk andere milieueffecten zullen veroorzaken. Alternatieven die ongeveer dezelfde milieugevolgen veroorzaken hoeven niet allemaal beschreven te worden, want die geven geen nieuwe milieu-informatie. Restwarmte die afkomstig is uit fossiele energie krijgt in de nationale regelgeving (in wording) inderdaad niet het etiket 'hernieuwbare energie'. Daarom worden in de oWCW (artikel 6.2 e.v.) Garanties van Oorsprong niet opengesteld voor restwarmte uit fossiele energie. Restwarmte uit fossiele energie is dus wél CO2-vrij, maar niet hernieuwbaar. Dat laatste is alleen het geval als de restwarmte afkomstig is uit hernieuwbare energie. Hert MER en het PIP beogen op die terminologie aan te sluiten.

12. Indiener meent dat gemeenten buiten het stedelijk industrieel complex van Rotterdam/Westland niet als omliggende bedrijven en -woningen kunnen worden gezien en dat WarmtelinQ niet rendabel is zonder forse investeringssubsidies en volumegaranties. Bovendien levert WarmtelinQ alleen basislast en geen pieklast en zou daardoor gediskwalificeerd of aangepast moeten worden.

Hoewel uiteraard wel relevant voor de haalbaarheid van het project als geheel, zijn mogelijke investeringssubsidies en volumegaranties geen onderdeel van de procedure voor dit PIP en het bijbehorende MER waarmee de warmtetransportleiding ruimtelijk mogelijk wordt gemaakt. Gasunie concludeert dat transport van restwarmte een kostenefficiënt alternatief voor aardgas is. Zie ook integraal ontwerp van Gasunie, de RES 1.0 Rotterdam-Den Haag en het eindrapport collectieve warmtevoorziening dat als onderbouwing geldt voor de warmtestructuurvisie van de RES. Volgens de initiatiefnemer is voor de warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag geen pieklastondersteuning nodig. Daarom voorziet het beoogde pompstation in Delft alleen in pompcapaciteit. Het klopt dat warmtetransport naar verwachting vooral wordt ingezet als basislast en dat de pieklast (en backup-installatie) lokaal geregeld moeten worden. De stelling dat dit moet leiden tot diskwalificatie dan wel aanpassing, onderschrijven wij niet.

13. Ten aanzien van de strategische alternatieven in het MER is niet aangegeven waarom deze zijn geselecteerd en ook niet, welke alternatieven niet werden onderzocht. Het verschepen van warmte via terminals via binnen- en buitenwater werd ongemotiveerd niet onderzocht. Het aangehaalde onderzoek van CE Delft uit 2015 is gedateerd en het nieuwere onderzoek naar hybride warmtenetten in Den Haag moet in de alternatievenafweging worden opgenomen voordat het WarmtelinQ voorstel voor besluitvorming wordt voorgelegd. Ook andere typen lokale hernieuwbare bronnen (o.a. zonthermie, aquathermie en warmtepompen op groene stroom) zijn niet meegenomen.

In uw reactie op de NRD heeft indiener het verschepen van warmte via schepen als alternatief naar voren gebracht. Daarop hebben wij aangegeven dat wij dit alternatief op dit moment niet realistisch achten en daarom geen aanleiding zien om dit alternatief in het MER te laten onderzoeken. Niet iedere suggestie voor een alternatief hoeft overgenomen te worden door de initiatiefnemer. Uitgangspunt in het MER is het project van de initiatiefnemer en de daarbij behorende doelstellingen. Lokale warmte is in het MER beschouwd in paragraaf 3.2, te weten all-electric, collectieve warmte, groen gas en biomassa. Collectieve warmte zoals in de MER bedoelt richt zich op alle vormen van levering van warmte op hoge en lage temperatuur waarbij sprake is van gebruik van warmtenetten. Als voorbeelden zijn restwarmte, bodemwarmte, geothermie en een groen gas WKK genoemd. Op grond van artikel 7.23 Wm, eerste lid, onder d is de initiatiefnemer wettelijk verplicht om een beschrijving te geven van de redelijke alternatieven. Redelijke alternatieven zijn die alternatieven waarmee het doel van de initiatiefnemer wordt bereikt tegen redelijke kosten en die wezenlijk andere milieueffecten zullen veroorzaken. Alternatieven die ongeveer dezelfde milieugevolgen veroorzaken, hoeven niet allemaal beschreven te worden, want die geven geen nieuwe milieu-informatie. Lokale netten en deze warmtetransportleiding zijn complementair aan elkaar en versterken gezamenlijk een

duurzame warmtetransitie. De warmtetransportleiding staat het ontwikkelen van lokale bronnen en warmtenetten ook niet in de weg, beide zijn immers nodig om te kunnen voorzien in de warmtevraag in de regio. Om die reden zijn deze in het MER als alternatief voor WarmtelinQ niet nader onderzocht.

In de Integraal Ontwerp studie is op basis van nationale kosten nagegaan op welke wijze restwarmte kan bijdragen aan de CO2-reductie opgave. Daarbij zijn alle bekende lokale oplossingen als vertrekpunt genomen. Hieruit komt naar voren dat voor 25% van de warmtevraag in de provincie restwarmte de gewenste keuze is. WarmtelinQ komt als logische stap in deze studie naar voren, maar kan niet de volledige potentiële restwarmtevraag van 25% bedienen. Daarvoor is verdere uitbreiding van het warmtetransportnet noodzakelijk. Voor deze verdere uitbreiding en bijbehorende beslissing zal opnieuw naar de relatie met alternatieven worden gekeken. De definitieve keuze voor een warmte oplossing per wijk of buurt wordt gemaakt onder regie van de gemeenten. Nieuwe inzichten in (hybride) oplossingen zullen in dit keuze proces hun rol krijgen om tot een definitieve keuze te komen.

14. In het MER worden onvolledige en onjuiste definities van restwarmte gehanteerd, waardoor de warmte uit WarmtelinQ ten onrechte als duurzaam wordt bestempeld. Daarnaast hanteert het MER ook het criterium aardgasloos maken van de gebouwde omgeving en dat is geen zuivere doelstelling, want het zou moeten gaan om het reduceren van de CO2-emissie. In zijn geheel lijkt het MER gebaseerd op gedateerde studies van CE Delft, terwijl de optie lokale warmtenetten, die in de tussentijd sterk ontwikkeld zijn, ontbreken in de alternatievenafweging.

Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Volgens Europa en het Rijk is restwarmte dus duurzame warmte, de provincie ziet geen redenen om van dat standpunt af te wijken. De warmte komt vrij bij productieprocessen en wordt benut voor de verwarming bij andere gebruikers. Hierdoor komt er geen extra CO2 vrij voor de opwekking (centraal of decentraal) van die elders te benutten warmte. In de nationale regelgeving (in wording) is er inderdaad niet voor gekozen om restwarmte die afkomstig is uit fossiele energie, het etiket 'hernieuwbare energie' te geven en daarom worden in de oWCW (artikel 6.2 e.v.) geen Garanties van Oorsprong (GvO's) opgesteld voor restwarmte uit fossiele energie. Restwarmte uit fossiele energie is aldus wél CO2-vrij, maar niet hernieuwbaar. CO2-vrij én hernieuwbaar is restwarmte alleen als de restwarmte afkomstig is uit hernieuwbare energie. MER en PIP beogen daarop aan te sluiten.

Het begrip 'duurzaam' is dus breder dan alleen de hernieuwbare origine van de energie waaruit restwarmte is ontstaan. Duurzaam gaat ook over circulariteit, over zuinig zijn met grondstoffen en met energie, ect. In die bredere betekenis is gebruik van restwarmte ook van fossiele energie inderdaad duurzaam, omdat het hergebruik van afval is. Zo is de term hier ook bedoeld: het is duurzaam om restwarmte toe te passen en daarmee is het duurzame warmte. Ondanks de fossiele herkomst, is de toepassing dus wel duurzaam. De keuze uit de oWCW om geen GvO's te kunnen verkrijgen voor restwarmte van fossiele origine maakt dit duidelijk. In het MER zijn de milieueffecten van het voornemen in beeld gebracht en is toegelicht waarom restwarmte een duurzame warmtebron is. MER en PIP zijn met bovenstaande in lijn. Voor wat betreft de niet onderzochte alternatieven wordt verwezen naar het antwoord onder nummer 12.

15. Een eventuele toename van de CO2-uitstoot door uitstel van WarmtelinQ kan worden opgevangen met een energievraagreductieprogramma, waarmee de energievraag in de gebouwde omgeving tot 60% kan worden gereduceerd en nog andere voordelen genereren.

Reductie van de energievraag (warmtevraag) is altijd een goede strategie. Deze leiding voegt op lokaal en individueel niveau een keuzemogelijkheid toe aan de warmtetransitie. Reductie van de energievraag is geënt op keuzes op zeer lokaal niveau. Denk hierbij aan individuele investeringsmogelijkheden en overige persoonlijke afwegingen. Dit valt ver buiten de scope van deze procedure waarbij een warmtetransportleiding ruimtelijk mogelijk wordt gemaakt. Ook hiervoor geldt dat alle in te zetten middelen voor lokale warmtelevering, de

<i>warmtetransportleiding en de vraagreductie complementair zijn aan elkaar om de energietransitie – en klimaatdoelstellingen te halen.</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z43	<p>Particulier uit Delft</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Vlaardingen: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunningen in de gemeenten Den Haag, Midden-Delfland en Vlaardingen, noch op de vergunning voor het gebruiken van provinciale infrastructuur. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i>
	<p>Indiener heeft bezwaar. Geen beschadigingen aan groen en geen werkzaamheden rond het huis en geen pompstation bij Tanthof west</p> <p><i>Zie ook de beantwoording van Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording over overlast, aantasting van het groen en het proces rond de herinrichtingsplannen in de gemeente Delft. Zie Z24 nummer 23 voor de beantwoording van het onderwerp locatie van het pompstation. Milieueffecten van het pompstation zijn afgewogen in het MER en andere onderzoeken. Wij menen dat voldoende onderzoek is gedaan naar de gevolgen van het pompstation en dat de toekomstige situatie voldoet aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z44	<p>Bomenstichting Den Haag</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener richt zich in de zienswijze op de situatie in Den Haag langs het voorlopige tracé – Mid-dachtenweg, Moerweg, De la Reyweg, Wijkpark Transvaal naar de centrale aan De Constant Rebecqueplein. Indiener pleit voor het belang van bomen voor mens, dier en biodiversiteit en vraagt om uiterste terughoudendheid bij het rooien van bomen. Tevens wordt gevraagd om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. exact aan te geven waar de 72 (van de 133 te rooien bomen in Den Haag) worden herplant (van de overige 57 bomen is dat reeds bekend); <p><i>Dit staat aangegeven in het herinrichtingsplan. Daarin is ook de herplantplicht opgenomen.</i></p>

	<p>2. voor de huidige situatie, het VKA en alternatief 2 de ecosysteemdiensten/kroonoppervlakte te berekenen en op basis hiervan een afweging te maken qua (alternatieve) tracés dan wel boomsparende aanlegtechnieken toe te passen;</p> <p><i>De meeste effecten zullen zich voordoen in de aanlegfase. In het MER (en overige onderzoeken) wordt ook ingegaan op de (permanente) effecten op beschermde gebieden en beschermde soorten in de gebruiksfase. Bij het thema Woon-en leefomgeving, onder Aspect Invloed op milieu en luchtkwaliteit is het verdwijnen van bomen als criterium opgenomen. Het tracé inclusief de locatie van de expansielussen is dusdanig gekozen en uitgewerkt dat zoveel mogelijk groen behouden wordt. Herplant van bomen is daarbij één van de uitgangspunten, bij voorkeur op dezelfde locatie, maar als dat niet mogelijk is, in de omgeving. Bij het opstellen van de herinrichtingsplannen wordt ook gekeken naar de gevolgen voor de omgeving, maar in het MER kunnen ecosysteemdiensten niet op dit detailniveau worden onderzocht en dit is niet noodzakelijk. De herinrichtingsplannen zullen door de initiatiefnemer, in samenspraak met de gemeenten en andere stakeholders worden bepaald.</i></p> <p>3. in het PIP op te nemen dat de leiding na een levensduur van 50 jaar weer verwijderd moet worden en de effecten te beschrijven, waarbij negatieve effecten moeten worden voorkomen;</p> <p><i>De technische levensduur van de leidingen is weliswaar ongeveer 50 jaar, maar uit de praktijk blijkt dat de leidingen vaak veel langer meegaan. Indien noodzakelijk worden op termijn delen van de leiding vervangen, nadat de gevolgen daarvan in beeld zijn gebracht, maar omdat die gevolgen nu niet te overzien zijn, achten wij het opnemen van een algehele verwijderingsplicht van de leidingen niet zinvol.</i></p> <p>4. een reflectie op de waarde van bomen in relatie tot nut en noodzaak van de leiding omdat de bomen en de leiding elkaar in de toekomst blijven beïnvloeden. Bij een toekomstige verwijdering van de leiding moet de nieuwe aanplant die dan tot wasdom gekomen is, weer worden gekapt. Indiener vindt dat bij deze afweging het belang van de bomen zwaarder moet wegen;</p> <p><i>Van dit standpunt wordt kennisgenomen. Indien in het kader van een toekomstige verwijdering een kapvergunning noodzakelijk is, zal het bevoegd gezag in het kader van die aanvraag de betrokken belangen afwegen.</i></p> <p>5. duidelijk te maken hoeveel bomen in andere gemeenten 'aanzienlijke invloed' ondervinden van de aanleg van de leiding, waardoor ze naar alle waarschijnlijkheid binnen een paar jaar dood zullen gaan en om bij de verbeteringen en berekeningen ook met deze bomen rekening te houden;</p> <p><i>In de opgestelde BEA is de kwaliteit van de standplaats meegenomen bij de beoordeling van de levensverwachting. Als het gaat om de behoudenswaardigheid zijn daar waar mogelijk bomen behouden.</i></p> <p>6. Indiener verzoekt om onderstaande redenen een ander tracé te kiezen omdat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het voorgestelde tracé de Stedelijke Groene Hoofdstructuur (SGH) blijvend aantast (ecologische zone langs Middachtenweg en Moerweg en hoofdboomstructuren langs Middachtenweg, Moerweg en De la Reyweg). Doordat hier in de 'belemmerde strook' (grote) bomen moeten worden verwijderd en niet herplant mogen worden, is dit tracé in strijd met de verplichtingen van de gemeente Den Haag. Ook wordt opgemerkt dat in het plan de gemeentelijke beleidskaders ontbreken (Stedelijke Groene Hoofdstructuur (SGHJ,2) het Coalitieakkoord, 3) de Motie van GL(5-03-2020) en 4) Nota stadsbomen. - deze structuren en verbindingzones ook essentiële vlieg- en fourageerroutes voor vleermuizen zijn en deze routes in kwaliteit zullen verminderen door de herplant van (kleinere boomvormende) struiken (en de verbinding tussen Park Overvoorde en Zuiderpark niet kan worden versterkt); - Den Haag in het coalitieakkoord heeft vastgelegd dat alleen bomen gekapt worden als het aantoonbaar niet anders kan, terwijl het voorgestelde traject de ecologische verbindingzones en boomhoofdstructuren aantast;
--	---

- de gemeenteraad bij motie van GL (5 maart 2020 H.10) het college heeft gevraagd om al haar invloed aan te wenden om het effect op bomen en natuur tot het absolute minimum te beperken;
- het afnemende kroonoppervlak in strijd is met doelstelling uit de onlangs vastgestelde Nota Stadsbomen (5% meer kroonoppervlakte in 2030).

De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmte-netten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Dit is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase worden geaccepteerd. Onnodige aantasting van groen zal zoveel mogelijk worden voorkomen. De initiatiefnemer en de gemeente Den Haag hebben gezamenlijk onderzocht op welke wijze de leiding inclusief expansielussen technisch nog kan worden ingepast, terwijl zoveel mogelijk bomen en groen kan worden gespaard. Er zijn herinrichtingsplannen voor de groengebieden opgesteld. De herinrichtingsplannen voor de openbare ruimte evenals de te herplanten bomen maken onderdeel uit van de vergunningen die door de gemeente Den Haag worden verstrekt. Daarbij hanteert de gemeente haar eigen beleidskaders. Er worden overigens in Den Haag meer bomen terug gepland dan dat er gekapt worden.

7. Indiener vindt het opmerkelijk dat voor alternatief 2 niet bekend is welke bomen en opgaande beplanting moeten worden gekapt en vraagt om voor elk alternatief een Bomen Effect Analyse (BEA) te maken. Voorts is de uitgevoerde BEA op veel punten onduidelijk of gebrekkig. Indiener noemt de volgende concrete punten waarop de BEA moet worden verbeterd:
- a. De BEA beschouwt slechts één traject en biedt geen tekeningen met profielen en afmetingen van breedte, lengte en diepte.
  - b. De breedte van de belemmerende strook is minimaal 9,40 m. De bomen die er nu staan, worden verwijderd. In die belemmerende strook mogen geen bomen terug worden geplant, maar wel struiken die de Gasunie moet goedkeuren. De gemeente heeft er niets over te zeggen.

De herinrichtingsplannen zijn opgesteld met inachtneming van de (on)mogelijkheden die de aanwezigheid van het leidingtracé in de ondergrond biedt. Zowel bij de keuze voor het tracé als bij de herinrichtingsplannen is ernaar gestreefd om hoogwaardig groen terug te brengen wat minimaal gelijk en waar mogelijk beter is, dan wat er stond.

Tegelijkertijd brengt de ligging van de warmtetransportleiding met zich mee dat er voor toekomstige ontwikkelingen of werkzaamheden rekening moet worden gehouden met de voor deze leidingen geldende belemmeringstrook. Deze strook bestrijkt de zone die loopt tussen de twee lijnen die 4 meter uit het hart van de leidingen kan worden getrokken. De belemmeringstrook met het daarbij behorende vergunningstelsel regelt de werkzaamheden en/of activiteiten die niet zondermeer toelaatbaar zijn. Dit betekent in de praktijk dat bij een initiatief binnen deze strook voor de initiatiefnemer een omgevingsvergunningplicht geldt, onafhankelijk of dit de gemeente Den Haag of een derde betreft. Deze aanvraag omgevingsvergunning wordt door de gemeente Den Haag aan de leidingbeheerder(WarmtelinQ) voorgelegd voor een advies over de activiteit binnen de strook. De leidingbeheerder kan daarbij aangeven of de activiteit ingrijpt op de integriteit van de warmtetransportleiding of bijvoorbeeld bij het uitvoeren van beheertaken of werkzaamheden aan de warmtetransportleiding. Als dit advies wordt afgegeven, dan is het vervolgens aan de gemeente om het advies mee te wegen bij het (eventueel) verlenen van de omgevingsvergunning. Het herplanten van bomen binnen deze strook is maatwerk, zoals ook blijkt uit het herinrichtingsplan.

- c. Dan is er nog een werkstrook, waarvan de breedte niet in de BEA wordt genoemd, maar die volgens de Gasunie wel 15 meter kan bedragen. Ook daar kunnen bomen soms niet blijven staan en die wel mogen blijven kunnen aanzienlijke schade ondervinden. Na het gereedkomen van het werk mogen wel bomen worden herplant in de werkstrook.

Op de tekeningen in de BEA is de werkstrook aangegeven. Binnen deze werkstrook in de per boom de impact van de aanleg aangegeven.

- d. De sleuven zijn minimaal 2,5 m diep en de boringen ca 5 m diep. Onduidelijk is dus hoe diep de sleuven en de boringen feitelijk zullen zijn. Bij boringen worden damwanden geslagen. De vraag ontbreekt of wortels na gereedkomen van de boring nog wel bij het grondwater kunnen komen.

De diepte van de leiding is aangegeven op de routekaarten. Boringen liggen ruim onder het grondwaterniveau. Er is dus geen belemmering voor wortels om bij het grondwater te komen.

- e. Hoe zit het met trillingen als gevolg waarvan bomen tijdens het werk of daarna los komen te staan of misschien wel omvallen?
- f. Wat zijn de consequenties van bemaling eventueel in samenhang met langdurige droogte?

Om de te behouden bomen optimaal te beschermen, worden de maatregelen van de poster 'Werken bij Haagse bomen' in acht genomen. Deze poster is een uitgave van de gemeente Den Haag en bevat maatregelen en randvoorwaarden om de bomen te beschermen tegen de nadelige gevolgen die werken nabij bomen kunnen veroorzaken. Indien bemaling nodig is, zal monitoring van de grondwaterstand plaatsvinden. Als er bemalen moet worden in het groeiseizoen, zal ook het grondwaterpeil worden gemonitord. Op aanwijzing van de gemeente zullen de bomen, zo nodig, van water worden voorzien.

- g. Om bomen te beoordelen hanteert de BEA terecht de conditie en de levensverwachting. Echter andere relevante criteria ontbreken, zoals de kwaliteit van de standplaats, de behoudenswaardigheid van bijzondere bomen en de ecosystemendiensten, denk aan opnemen van stikstof.
- h. De BEA vermeldt niet dat de groenstrook langs de Middachtenweg, het Erasmusplein, de bomenrijen langs de Middachtenweg, de Moerweg en De La Reyweg, behoren de Stedelijke Groene Hoofdstructuur, de SGH. Ook al wordt de Leiding onder de rijbaan gelegd, dan nog reikt de belemmerende strook, waar geen bomen mogen groeien, tot diep in de SGH. Dit is strijdig met de verplichting, die het college heeft, om de SGH op eenduidige en herkenbare wijze duurzaam in stand te houden.
- i. De BEA heeft niet onderzocht óf en zo ja welke bomen in de gebruiksfase het niet zullen redden door bijvoorbeeld de effecten van warmteafgifte van het hete water in de leiding (in de winter 120 Co) en de effecten van calamiteiten. Slechts een kleine temperatuurstijging heeft immers grote gevolgen voor alle fysisch-chemische processen en micro-organismen in de bodem, waaronder het opnemen van water en voedingsbestanddelen door bomen m.b.v. mycorrhiza.
- j. Den Haag is dicht bevolkt en zeer versteend. Het is altijd lastig om goede groeiplaats te vinden voor nieuwe bomen, die groot uit kunnen groeien. De BEA doet geen uitspraak over de nieuwe locaties. Een omissie.

De nieuwe locaties zijn aangegeven in het herinrichtingsplan. Bij de plant van de bomen zal worden gewerkt met de normen uit het Handboek Bomen van het Norminstituut bomen. Dit betekent dat er bij de herplant van bomen gezorgd zal worden voor een goede groeiplaats die is afgestemd op de specifieke locatie. Wij zien in het voorgaande geen gronden om niet uit te kunnen gaan van de nu opgestelde Bomeneffectanalyse (BEA). De BEA voldoet aan de relevante eisen van de richtlijn BEA2.0 van de Bomenstichting (opgesteld in samenwerking met kennisplatform CROW). Ook voldoet de BEA aan de eisen die gesteld worden door gemeente Den Haag t.b.v. de omgevingsvergunning 'het vellen van een houtopstand'. 126 bomen kunnen helaas niet behouden blijven en zijn daarom een verlies voor de ecosystemendiensten en voor de stad. Dit is per boom beoordeeld en de kwaliteit van de standplaats is meegenomen bij de beoordeling van de levensverwachting. Als het gaat om de behoudenswaardigheid zijn daar waar mogelijk bomen behouden, zoals de twee vleugelnootbomen bij de Moerweg. Verder is gekeken of de bomen te verplanten zijn. Dit kan bij 7 bomen. De overige bomen komen hiervoor niet in aanmerking. Dit komt door de kwaliteit van de aanwezige grond (te los materiaal) en/of de gevoeligheid van de desbetreffende bomen. Om het verlies te compenseren zijn herinrichtingsplannen opgesteld. Als gevolg van het kappen van 126 bomen worden 126 bomen en 22 extra bomen terug geplant. 7 bomen worden dus verplant. Zie verder ook de beantwoording onder nummer 10.

- 8. Indiener acht het niet ondenkbaar dat vanwege onduidelijkheden in tracébreedtes en werkzaamheden er meer bomen gekapt moeten worden dan wel aanzienlijke invloed ondervinden en vindt dat dit beter in kaart moet worden gebracht. In verband daarmee moeten ook de BEA's in de andere gemeenten worden uitgebreid en andere tracés en boomsparende technieken worden onderzocht.

Op basis van de huidige gegevens hebben wij geen reden om aan te nemen dat er meer bomen gekapt hoeven te worden. Als in de toekomst desondanks blijkt dat er meer bomen gekapt moeten worden dan in de huidige vergunning is weergegeven, dan zal daarvoor een nieuwe omgevingsvergunning aangevraagd moeten worden. In het kader van een eventuele nieuwe aanvraag zal dan een nieuwe onderbouwing gemaakt dan wel nieuwe onderzoeken uitgevoerd moeten worden. Deze scenario's hebben geen betrekking op de huidige aanvraag en worden daarom binnen het kader van de lopende aanvraag niet verder onderzocht.

9. Indiener meent dat de stikstofdepositie van het project op N2000 groter is dan het PIP doet voorkomen. Hierin is namelijk geen rekening gehouden met de kap van bomen en wegvallende stikstofopname en het deels gaat om gebieden in Den Haag die al zwaar overbelast zijn qua stikstof terwijl de voorgestelde maatregelen onvoldoende zijn om de natuur te laten herstellen. Indiener vindt dat om die reden het gemeentelijk en rijksbeleid moet worden bijgesteld en dat de stikstofdepositie vanwege de leiding beter moet worden berekend omdat de stikstofdepositie een significant negatief effect heeft op stikstofgevoelige habitats. Bij deze herberekening moet ook het hanteren van een 5 km-rekengrens beter worden gemotiveerd.

Zie het antwoord onder Z08 nummer 9.

10. Indiener vindt dat in de MER niet wordt ingegaan op de permanente (temperatuur)effecten van de leiding op de fysisch-chemische processen in het bodemleven. Hiervan moeten de contouren worden bepaald en maatregelen worden genomen om negatieve effecten te voorkomen.

In de eerste plaats wordt de warmtetransportleiding geïsoleerd om warmteoverdracht naar de omgeving (en daarmee warmteverlies binnen het project) te voorkomen en negatieve effecten daarvan te beperken. In par. 13.4 van het MER zijn deze effecten kwalitatief beschouwd. In aanvulling hierop is door Deltares in opdracht van WarmtelinQ onderzoek verricht naar de temperatuurseffecten in de agrarische ondergrond en de daaraan gerelateerde gewasschade. Dit onderzoek is gebaseerd op warmtemetingen langs de Leiding over Noord van Eneco in Vlaardingen. Op basis van die metingen zijn eveneens onderzoeken gedaan naar de situatie ter plaatse van het eco-aquaduct over de A4 en de effecten daarvan op het Natuur Netwerk Nederland (NNN). De berekeningen in deze onderzoeken staven de aannames in het MER ten aanzien van de warmtetoename in de bodem en de conclusie dat deze niet tot blijvende negatieve effecten leidt. Deze worden betrokken bij het opstellen van onder meer de herinrichtingsplannen. In verband met de zandige bodemsamenstelling zal aanvullend onderzoek worden verricht naar de warmteoverdracht in de stedelijke omgeving van Den Haag. Alle beschikbare onderzoeken zullen worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP en de resultaten zullen in de toelichting beknopt worden beschreven.

11. Hetzelfde geldt voor het effect van trillingen en zettingen op de stabiliteit van de bodem en op bomen. Daarbij moet ook rekening moet worden gehouden met klimaatverandering en meer en zwaardere stormen, ook in de zomer als bomen in blad staan en met de consequenties van de grondwateronttrekking voor de bomen. Het is onduidelijk tot op welke afstand de wijziging van grondwaterstand (door bronbemaling, maar ook de kap van bomen) en grondwaterkwaliteit (aantrekken zoute kwel door bronbemaling) effect heeft op houtige gewassen.

Zettingen vinden vooral plaats als gevolg van grondwateronttrekking. In de beantwoording van de reactie van de Bomenstichting op de NRD (Z6.7 en Z6.8) is reeds aangegeven dat grondwateronttrekking – en de milieugevolgen daarvan – een belangrijk aspect vormen van het op te stellen MER. Ten aanzien van trillingen is in diezelfde beantwoording (onder Z6.10) aangegeven dat in het MER niet zal worden ingegaan op het risico van trillingen op nabije bomen. Wij zien in de huidige zienswijze geen aanleiding om dat alsnog te (laten) doen. Dat wil overigens niet zeggen dat het onderwerp niet belangrijk is. Om die reden is eerder al toegezegd dat de effecten van trillingen en zettingen op de omgeving (groen en bebouwing) wel in beeld worden gebracht in de nog op te stellen werkplannen die de uitvoerder ten behoeve van de werkzaamheden zal maken. Zie ook het antwoord onder nummer 7. Daarin zal ook worden aangegeven hoe deze effecten worden gemonitord en hoe negatieve effecten zonodig worden gemitigeerd met het oog op het voorkomen van schade.

	<p>12. Ook moet in het MER het verlies aan biodiversiteit in kaart worden gebracht (versnippering, verstoring, verdwijnen broedplaatsen voor vogels en routes voor vleermuizen enz.)</p> <p><i>Biodiversiteit is één van de criteria bij het opstellen van de herinrichtingsplannen en de selectie van soorten. Dit gebeurt door de initiatiefnemer in overleg met de gemeente en andere stakeholders, zoals de Bomenstichting, lokale (groene) belangenorganisaties en omwonenden.</i></p> <p>13. Tot slot merkt indiener op dat in de verzameltabel 5-1 in het MER de milieueffecten voor alternatief 1 en 2 hooguit neutraal tot negatief zijn. Hierdoor vraagt indiener zich af of de alternatieven wel goed gekozen zijn.</p> <p><i>Zie ook het antwoord bij Z19 nummer 1.</i></p>
--	---

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. In de toelichting zal worden ingegaan op de onderzoeken naar warmteafdracht in de bodem en de rapportage zal worden opgenomen in de bijlagen bij het PIP. De zienswijze heeft geen gevolgen voor de beschikkingen van de gemeente Den Haag.

Z45	Particulier uit Delft
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener is tegen het groot experimenteel pompinstallatie met leidingen door Tanthof in Delft</p> <p><i>De nieuwe warmtetransportleiding is bedoeld voor de transport van restwarmte naar lokale warmtenetten, zodat daarmee woningen duurzaam kunnen worden verwarmd. Restwarmte wordt al op veel meer plaatsen in Nederland gebruikt om woningen mee te verwarmen en WarmtelinQ is dus zeker geen experimenteel project. WarmtelinQ is zo belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen dat enige overlast, of tijdelijke aantasting van groen tijdens de aanlegfase wordt geaccepteerd. Zie ook de beantwoording onder Z24 nummer 19.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z46	Particulier uit Delft
	<p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener verzoekt om een andere locatie te kiezen die niet door een ecologisch gebied en de woonwijk Tanthof west loopt.</p> <p><i>In het verleden zijn verschillende alternatieven onderzocht. Zie hierover de antwoorden onder Z24, nummers 7 en 20, 21 en 22. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar Z24, nummer 20.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z47	Natuurlijk Delfland (Afdeling KNNV) De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden.
	Indiener merkt op dat zijn organisatie meerdere malen met initiatiefnemer plezierig heeft overlegd. Toch is er aanleiding om via deze zienswijze enkele belangrijke aandachtspunten mee te geven: <ol style="list-style-type: none"> 1. Uitgangspunt dient te zijn dat niet alleen compensatie plaatsvindt van vergunning plichtige bomen, maar van een volledige natuurvriendelijke aanleg. Gedacht moet worden aan herbebossing van de 10-meterstrook met voedselbossen, boomgaarden, wilgengrienden, wadi's en paddenpoelen. <i>Het herinrichtingsplan (landschapsherinrichtingsplan) wordt gemaakt door initiatiefnemer. Dit wordt gedaan in nauwe samenwerking met de gemeente Delft en de verschillende belangenverenigingen. Verhoging van de huidige kwaliteit is een duidelijke wens van gemeente en belangenverenigingen. Dit werkproces zal tussen gemeente en initiatiefnemer wordt vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst.</i> 2. ND zou graag zien dat langs het drukke Keenenburgpad het zandbed van het oude paardenpad wordt gebruikt voor de aanleg van een verhoogd wandeldijkje met een knotwilgensingel. De grond van de greppel zou gebruikt kunnen worden om het verzonden zandtalud op te hogen en zo beloopbaar te maken. <i>Deze wens zal door de gemeente worden betrokken bij de uitwerking van het herinrichtingsplan voor Delft. Zie nummer 1.</i> 3. In Tanthof West komt op de kop van de Laan der Verenigde Naties een pompstation. In dit verband is niet gesproken over water- en groencompensatie. ND stelt voor om hier nieuw water met een knotwilgensingel aan te leggen en het gebouw supernatuurinclusief te bouwen. <i>Het gebouw voor het pompstation leent zich niet goed voor supernatuurinclusief bouwen. De ruimtelijke inpassing van het pompstation is echter wel nader bekeken. Zie ook Z24 nummer 24. In verband hiermee is de planregeling voor het pompstation in het inpassingsplan verder aangescherpt.</i> 4. Bij de kruising Beatrixweg en Ruys de Beerenbroeckweg wordt de nog recent aangelegde natuurvriendelijke oever met de jongen bomenaanplant flink geraakt. De ruimte voor compensatie met grote bomen is hier erg beperkt na de aanleg. Als suggestie is voorgesteld om hier bijvoorbeeld resistente essen en elzen in de nieuwe natuurvriendelijke oever te zetten om toename van geluidsoverlast voor de achterliggende buurt te beperken. <i>Zie nummer 1.</i>

Conclusie

De zienswijze heeft gevolgen voor het inpassingsplan. De planregeling en de verbeelding voor het pompstation worden aangepast. De zienswijze heeft geen gevolgen voor de vergunningen van de gemeente Delft.

Z48	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q. Combi-MER. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	Indiener maakt bezwaar tegen de plannen voor aanleg van een warmtetransportleiding langs en door de wijk Tanthof West in Delft. Het passeert de randen van een belangrijk natuurgebied waarin beschermde vogels en slangen broeden. De bomen hebben hierin een voorname ecologische functie. Geadviseerd wordt om van dit plan af te zien of een alternatieve route te bepalen. <p><i>In het verleden zijn verschillende alternatieven onderzocht. Zie hierover de antwoorden onder Z24 nummers 7 en 20, 21 en 22. Voor het aspect overlast wordt verwezen naar Z24 nummer 20.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z49	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	Indiener vindt het een erg slecht plan om een pompstation in de wijk Tanthof West te bouwen en de leiding door het weinige natuur in Tanthof te leggen. Waarom dwars door Delft als Delftse wijken geen gebruik gaan maken van het warmtenet? Dan kan het tracé beter de snelwegen A4 of A13 volgen. <p><i>Zie Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording over aantasting van het groen en het proces rond de herinrichtingsplannen in Delft. De provincie en de gemeente Delft stellen zich op het standpunt dat Warmteling van belang is voor de gemeente Delft en de andere deelnemende gemeenten. Ten aanzien van de suggestie om de warmtetransportleiding langs de A4 aan te leggen, wordt verwezen naar de beantwoording onder Z24 nummer 7.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z50	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	Indiener vindt de wijk Tanthof West nu aantrekkelijk vanwege de vele groen voorzieningen. Beschadiging hiervan door midden in de eco zones leiding aan te leggen is een verslechtering van het woonklimaat in deze wijk. <p><i>Zie voor de beantwoording Z24 nummer 9.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z51	Stichting Den Haag Fossielvrij (J. Oudshoorn) De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Rijswijk: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Rijswijk: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Rijswijk: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Schiedam: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Schiedam: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Schiedam: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Vlaardingen: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Vlaardingen: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Vlaardingen: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Vlaardingen: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning waterstaatswerken en bijbehorende zones • Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning onttrekken grondwater/infiltreren van water • MRHD (RET/HTM): Vergunning voor werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen • Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruiken provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470) • Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)
!	<p><i>De zienswijze heeft inhoudelijk geen betrekking op de vergunningen in de gemeenten Delft, Midden-Delfland, Rijswijk, Schiedam en Vlaardingen, noch op de vergunningen voor het wijzigen of gebruikmaken van waterstaatswerken, voor het onttrekken of infiltreren van water, voor werkzaamheden op en nabij lokale spoorwegen of voor het gebruiken van provinciale infrastructuur of (droge) waterstaatswerken. In verband hiermee is de zienswijze tegen deze ontwerpbesluiten niet-ontvankelijk.</i></p> <p><i>In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> • <i>Ontwerpbesluiten van Den Haag.</i>
	<p>Indiener heeft een zeer uitgebreide zienswijzen (24 blz.) en drie bijlagen (A t/m C) ingediend met betrekking tot het ontwerp-inpassingsplan, alle ontwerpbesluiten, het MER en de overige daarop betrekking hebbende stukken. In deze zienswijze worden verschillende procedurele (nrs. 1 t/m 7) en inhoudelijke punten (nrs. 8 t/m 38) benoemd. Deze zijn hieronder beknopt samengevat.</p> <p>1. Indiener behoudt zich het recht voor om zijn zienswijze aan te vullen met onderdelen uit de zienswijzen van andere partijen en stelt dat alle bij de bevoegde gezagen bekende rapporten enz. als ingevoegd moeten worden beschouwd. In dat kader verwijst indiener naar een tweetal petitie's die steunbetuigen voor de ingediende zienswijze hebben opgeleverd.</p> <p><i>Wij zien geen reden om bij de beantwoording van de zienswijze van DHF, ook de inhoud van andere zienswijzen te betrekken. Het is niet duidelijk naar welke rapporten indiener verwijst,</i></p>

	<p><i>noch wat hij daarmee beoogt of welke aan- of opmerkingen er zijn. Deze procedure heeft alleen betrekking op het inpassingsplan, de ontwerpbesluiten van de bevoegde gezagen van cluster 1 en daarbij gevoegde onderzoeken en rapporten ten behoeve van het project WarmtelinQ. Van de petitie is kennisgenomen, zie ook beantwoording inzake bijlage C.</i></p> <p>2. De eerder door indiener toegezonden zienswijze op de NRD is ten onrechte niet ontvankelijk verklaard. Daardoor is de inpassingsplanprocedure niet zorgvuldig doorlopen en moet deze worden overgedaan. De eerdere zienswijze is opnieuw toegevoegd zodat deze in het kader van deze zienswijzeprocedure beantwoord kan worden.</p> <p><i>De zienswijze op de NRD is inderdaad niet ontvankelijk verklaard, maar wel inhoudelijk per brief beantwoord (kenmerk PZH-2020-750886656, 15 september 2020). Dit heeft echter niet geleid tot wijzigingen in de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Ter beantwoording van de eerdere zienswijze - die als onderdeel van de zienswijze op de ontwerpbesluiten opnieuw is ingevoegd - herhalen wij onze reactie van 15 september 2020. Zie hiervoor de beantwoording inzake Bijlage B.</i></p> <p>3. De procedure voldoet niet aan de condities van de Crisis en Herstelwet (Chw). De provincie heeft niet beargumenteerd waarom de Chw kan worden ingezet en waarom deze ontwikkeling middels een maximaal 10-jarig experiment tot stand gebracht moet worden. De condities uit de Chw dienen zelf ook gemotiveerd en getoetst te worden, inclusief alle relevante vragen rondom het gebruik van de pijplijn.</p> <p><i>Dit is onjuist. Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Het voornemen valt onder categorie 1, duurzame energie van bijlage I van de Crisis- en herstelwet. Uit dien hoofde is de Chw op het project van toepassing. Deze uitleg wordt ondersteund door de Memorie van Toelichting van de wet waaruit blijkt dat de term in dit verband ruim moet worden uitgelegd, het gaat onder meer over een schoon milieu en een duurzame energievoorziening, zowel in Nederland als elders in de wereld. Er is geen sprake van een 10 jarig experiment.</i></p> <p>4. Indiener meent dat alternatieve – wel duurzame – scenario's niet zijn onderzocht, bijvoorbeeld van lage temperatuur warmtenetten, voorrang voor lokale bronnen of hybride scenario's van elektrificering plus (groen)gas voor de piekvraag. Hierdoor is er geen goed beeld van de gevolgen van WarmtelinQ, de maatschappelijke kosten en de duurzaamheidsopbrengst. Ook zijn andere randvoorwaarden niet bekeken (zoals aanleg lokale distributienetten, verduurzaming bron en overige basiswarmte). Daardoor is WarmtelinQ variant zelf ook onvoldoende onderzocht en vergeleken met alternatieven. Ten slotte zijn de risico's op vollopen, deelname, en leegloop onvoldoende onderzocht en vergeleken. Indiener vindt dat een scenario moet worden gekozen met een hoge maatschappelijke waarde. Door dit allemaal niet te onderzoeken is de procedure onzorgvuldig verlopen en is het PIP niet rechtsgeldig opgesteld.</p> <p><i>In het Combi-MER zijn diverse alternatieven onderzocht. In het plan-MER zijn de effecten van een aantal energiescenario's beschreven, zoals all-electric en collectieve warmte. Het project MER-deel beschrijft de effecten van de tracéalternatieven voor het concrete project van de initiatiefnemer. Deze aanpak is conform de geldende m.e.r.-wet- en regelgeving. Zie ook de beantwoording onder Z42 nummer 11.</i></p> <p>5. Het bevoegd gezag heeft wijkinitiatieven ten onrechte niet als stakeholders meegenomen in het proces. Zij zijn ten onrechte niet geïnformeerd of anderszins betrokken. Het participatieproces is onvoldoende zorgvuldig verlopen en dat leidt ertoe dat dit proces niet tot een rechtsgeldig inpassingsplan kan leiden. Indiener pleit ervoor dat wordt geanticipeerd op de Europese richtlijn waarin lokale energiecoöperaties worden erkend als speler op de energiemarkt met bijbehorende rechten en plichten.</p> <p><i>Zie de beantwoording van Z01 over de onderwerpen participatie en inspraak. De warmte-transportleiding en lokale initiatieven zijn complementair aan elkaar. De veronderstelling dat op termijn alleen deze hoofdtransportleiding lokale distributienetten gaat voeden is niet juist. Zie ook het antwoord op Z19 nummer 6 inzake het onderwerp WarmtelinQ in relatie tot lokale oplossingen.</i></p>
--	--

6. In het PIP ontbreken o.a. de watertoets en natuurtoets en daardoor kan het PIP niet worden vastgesteld. Ook had er onderzoek moeten worden gedaan naar de warmte van de leiding. Door deze fundamentele omissie moet ook het MER worden overgedaan. Tevens had de provincie voor WarmtelinQ en vanwege de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2022 een Sociale Effect Rapportage (SER), sturend op hoogste maatschappelijke waarde, moeten uitvoeren. Voorts dateert de MER van 2 jaar terug. Inmiddels zijn er nieuwe onderzoeksgegevens beschikbaar (o.a. over de beschikbaarheid van duurzame bronnen in de verzorgingsgebieden van WarmtelinQ). Deze gegevens zijn ten onrechte niet meegenomen in het onderzoek. Derhalve is het MER verouderd en is daardoor het PIP niet rechtsgeldig opgesteld.

De gevolgen voor zowel water (zie paragraaf 7.4) als natuur (zie paragraaf 12.5) zijn uitgebreid beschreven in het MER en daarmee is ons inziens sprake van een zorgvuldig opgesteld MER. Er is ook onderzoek gedaan naar de gevolgen van de warmte in de bodem. Zie hiervoor de beantwoording onder Z08 nummer 7. Dat als gevolg van de invoering van de Omgevingswet een 'Sociale Effect Rapportage' had moeten worden gedaan, is onjuist. Zie hiervoor ook de beantwoording op Z08 nummer 10. DHF geeft aan dat het MER verouderd is. Dat is in de eerste plaats feitelijk onjuist aangezien het MER kortgeleden is afgerond. Daar komt bij dat een MER geen uiterste houdbaarheidsdatum heeft. De rechter heeft regelmatig aangegeven dat ook een wat ouder MER onder omstandigheden gebruikt kan worden ten behoeve van de bestuurlijke besluitvorming. Er is ons inziens geen sprake van omstandigheden die vragen om een volledige herziening van het MER.

7. Indiener heeft in het PIP een meerdere onregelmatigheden, onzorgvuldigheden en fouten aangetroffen. Deze zijn opgenomen in bijlage A. Daardoor kan het PIP als zodanig niet worden vastgesteld.

Zie de beantwoording inzake Bijlage A hierna.

8. Indiener vindt bewoners, overheden en natuur worden opgescheept met een nutteloos project. WarmtelinQ is niet nodig en werkt de transitie naar een CO2-neutrale samenleving tegen. De terugverdientijd van de WarmtelinQ is berekend op 30-60 jaar, terwijl raffinaderijen - hoofdleverancier van de restwarmte - binnen die 60 jaar overbodig kunnen zijn omdat we aardolie niet meer nodig hebben. Daar komt voor Den Haag bij dat de stad de ambitie heeft in 2030 klimaatneutraal te zijn.

Verduurzaming van de industrie staat de benutting van WarmtelinQ niet in de weg. Het is alleen maar goed nieuws als de industrie binnen 30 jaar verduurzaamd zou zijn. Dan zijn we zowel voor de energietransitie in de industrie, als voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving op koers.

9. De aanleg van WarmtelinQ vertraagt de energietransitie omdat het een nieuwe business voor de industrie creëert, namelijk het leveren van warmte. Daardoor neemt de incentive tot het circulair maken van de industrie af en dat werkt door in de productie sectoren en in de gebouwde omgeving, terwijl de Urgenda-uitspraak de staat juist maant om te versnellen. Dat lukt alleen als we WarmtelinQ juist NIET mogelijk maken.

De industrie heeft conform het Klimaatakkoord 2030 een eigenstandige opgave tot verduurzaming. Dit staat los van de benutting van de beschikbare restwarmte van de industrie en de inzet daarvan in WarmtelinQ. Levering van restwarmte levert voor de industrie geen bijdrage aan het bereiken van de eigen verduurzamingsopgave. Dat volgt uit (inter)nationale regels. Ook tijdens en na realisatie van de verduurzamingsopgave door de industrie is er restwarmte beschikbaar. Daarbij wordt de oorsprong van deze warmte steeds duurzamer. Het valt niet in te zien waarom levering van restwarmte de energietransitie vertraagt, integendeel.

10. Indiener meent dat niet gekeken is naar de snelheid waarmee CO2 bespaard kan worden. Volgens CE Delft kunnen de lokale bronnen in Den Haag sneller ontwikkeld worden dan de warmtenetten, waardoor er geen behoefte is aan WarmtelinQ. Ook de impact op CO2 besparing is niet in kaart gebracht en niet met alternatieven vergeleken.

Naar CO2-effect en snelheid van realisatie van CO2-reductie is gekeken. Het CO2-vrije karakter van restwarmte is een van de belangrijke motivaties voor de realisatie van Warmtelinq. De eerstvolgende optie voor lokale warmte die CO2-vrije warmte van gelijke kwaliteit kan produceren, is geothermie. Dat heeft (tenminste) twee nadelen ten opzichte van Warmtelinq: het kost meer elektriciteit, waardoor de elektriciteitsopgave groter wordt en de kosten zijn hoger (door zowel de blijvend grotere elektriciteitsvraag en hogere aanlegkosten). Daar komt nog bij dat er onvoldoende geothermie aanwezig is om de regionale warmtevraag te dekken.

11. Warmtelinq schept verdringingseffecten voor alternatieven en die zijn niet bekeken (o.a. voor lokale warmtenetten, voor lokale warmteopslag in de publieke ruimte en voor lokale warmtebronnen voor dezelfde woning waar ook basiswarmte op zomerniveau vanuit de leiding wordt geleverd).

Lokale netten en Warmtelinq zijn complementair aan elkaar en versterken gezamenlijk een duurzame warmtetransitie. Zie Z19 nummer 6 voor de beantwoording van het onderwerp Warmtelinq in relatie tot lokale oplossingen.

12. Zelfs in slecht geïsoleerde huizen is hoge temperatuur warmte helemaal niet nodig voor flatline basislast. Deze kan beter met lage temperatuur worden geleverd en daarvoor is elke (goedkope) bron in of nabij het huis voldoende. De flatline basislast van Warmtelinq is dus helemaal niet nodig, en moet wat betreft prijs ook alleen vergeleken worden met andere oplossingen die alleen flatline warmte leveren.

De flatline van de warmtevraagkromme bestaat alleen uit vraag naar warm tapwater. De isolatiegraad van woningen doet voor de warmwatervraag niet ter zake. Juist de flatline is gebaat bij een leveringstemperatuur die zonder verdere inzet van hoogwaardige energie kan worden gebruikt voor warm water. Voor de flatline is de hoge leveringstemperatuur juist zeer relevant.

13. Warmtelinq gaat er vanuit voorrang te krijgen bij levering voor restwarmte uit Rotterdam, terwijl deze voorrang ook wordt beloofd voor lokale bronnen. Dit is tegenstrijdig. Hier moet duidelijkheid over komen voordat tot besluitvorming over de vergunning kan worden overgegaan.

De aanleg van Warmtelinq krijgt geen ander milieueffect als er een andere gebruiksvorm of beslisstructuur of voorkeursvolgorde wordt gekozen. Maar er zit een publieke kant, een publiek belang, aan de wijze waarop Warmtelinq uiteindelijk wordt gebruikt, maar het is niet Warmtelinq of de Gasunie, die daarover gaat. Vooralsnog is het aan een warmtebedrijf om te kiezen welke bronnen ze contracteert. De gemeente heeft de regie in het bijbehorende democratische keuzeprocess. De verwachting is daarom dat de prijs op de plek van gebruik bepalend is. Als dat in te grote mate tot keuzes leidt die beter betaalbaar, maar slechter voor het publiek belang zijn, ligt sturing van de overheid op basis van die publieke belangen voor de hand. Onder die belangen valt van alles, bijvoorbeeld ruimte, klimaat, luchtkwaliteit, mogelijkheden voor anderen om duurzame energie toe te passen of te produceren, mate waarin publiek geld de optie betaalbaar maakt, lage termijn houdbaarheid van de keuze enzovoort.

14. De ruimtelijke inpassing van Warmtelinq moet niet doorgaan omdat niet goed is doorgerekend wat de impact is op de verduurzaming van Nederland. Een bezwaar/zienswijze van de klimaatbeweging op de onderzoeksvraag in de startnotitie is niet meegenomen in het proces en er zijn onvoldoende alternatieven onderzocht. Ook de alternatieven die in deze fase nog worden aangereikt, moeten worden onderzocht en tot dan kan van inpassing geen sprake zijn.

In het Combi-MER zijn diverse alternatieven onderzocht. In het plan-MER zijn de effecten van een aantal energiescenario's beschreven, zoals all-electric en collectieve warmte. Het project MER-deel beschrijft de effecten van de tracéalternatieven voor het concrete project van de initiatiefnemer. Deze aanpak is conform de geldende m.e.r.-wet- en regelgeving. Een doorrekening voor heel Nederland is dus niet noodzakelijk. In de zienswijze op de NRD zijn door DHF destijds geen realistische alternatieven aangedragen voor het warmtetransport.

15. Door het toestaan van WarmtelinQ ontstaat een lock-in voor A. De gehele transitie in Nederland, B. De transitie van de industrie in de Rotterdamse haven, C. Bestaande warmtenetten, D. Voorkomt ontstaan nieuwe warmtenetten en E. Nieuwe warmtenetten.

De transitie in Nederland wordt slechts voor een miniem deel rechtstreeks beïnvloed door WarmtelinQ. Als WarmtelinQ mislukt, wordt de transitie in Nederland echter meer op achterstand gezet dan alleen in het toekomstige bedieningsgebied van WarmtelinQ, omdat een negatief sentiment weerslag heeft op andere projecten. Maar een mislukking zou juist een lock-in creëren, namelijk op het moeten ontwikkelen van meer alternatieven. Onder meer gaat dit gepaard met meer elektriciteitsverbruik en daarmee de noodzaak tot realisatie van meer windmolens, meer zonnepanelen. De resulterende langere duur van de energietransitie leidt tot langer en groter gebruik van fossiele energie en daarmee een grotere voetafdruk op onze omgeving en de rest van de wereld. Een lock-in van fossiele warmteproductie door de industrie is niet aannemelijk. In ons antwoord onder nummer 11 hebben wij dit reeds gemotiveerd. In het antwoord onder nummer 9 hebben wij gemotiveerd dat warmte van WarmtelinQ complementair is aan lokale warmteoplossingen en in die zin de transitie versterkt en bestaande en toekomstige warmtenetten niet hindert. Zie ook het antwoord op Z19 nummer 6 inzake WarmtelinQ in relatie tot lokale oplossingen.

16. Door WarmtelinQ met fossiele (rest)warmte neemt weerstand tegen energietransitie toe omdat de bron niet als duurzaam wordt gezien en doordat vanwege het risico dat onvoldoende mensen mee doen, burgers worden gedwongen voor deze optie te kiezen.

Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Volgens Europa en het Rijk is restwarmte dus duurzame warmte, de provincie ziet geen redenen om van dat standpunt af te wijken. De warmte komt vrij bij productieprocessen en wordt benut voor de verwarming bij andere gebruikers. Hierdoor komt er geen extra CO2 vrij voor de opwekking (centraal of decentraal) van die elders te benutten warmte. Het staat eenieder vrij om hier anders tegenaan te kijken en tegelijkertijd is het een gezamenlijke opgave om waar mogelijk de inhoudelijke feiten te benoemen daar waar onjuiste argumenten worden gehanteerd. We vertrouwen erop dat burgers het belang zien van hergebruiken van restwarmte boven weggooien en dat zij de lagere kosten van restwarmte ten opzichte van alternatieven zullen waarderen. In ons antwoord onder nummer 9 hebben wij gemotiveerd dat warmte van WarmtelinQ complementair is aan lokale warmte oplossingen en in die zin het gebruik van warmte van WarmtelinQ niet gedwongen oplegt maar juist de transitie versterkt. Zie ook Z19 nummer 6 voor de beantwoording van het onderwerp WarmtelinQ in relatie tot lokale oplossingen.

17. Voor hergebruik van restwarmte uit de industrie zijn betere alternatieven, bijvoorbeeld voor het verhogen van de begintemperatuur van het productieproces van de industrie of de verwarming van ruwe olie. In het ongunstigste geval is hiervoor een nieuwe fabriek nodig en in het gunstigste geval niet.

Dat er uit energiegebruik altijd restwarmte ontstaat, vindt zijn oorzaak in de natuurkunde: waar een drijvende kracht nodig is, is energie inzet nodig. De enige manier om verliezen tot nul terug te brengen, is door energiegebruik tot nul terug te brengen, want processen zonder verliezen bestaan niet en energieverliezen hebben nu eenmaal de verschijningsvorm warmte. Laagwaardige warmte, die niet terug het proces in kan omdat de kwaliteit ervan grotendeels verloren is gegaan. Naarmate processen grootschalig zijn en toch binnen afzienbare tijd moeten plaatsvinden, is een overmaat energie onvermijdelijk. Op die overmaat besparen betekent inboeten op snelheid en vergroten van de reactor, de warmtewisselaar etc. Efficiëntie heeft daardoor grenzen. Dat is ook de reden dat met duurzame energie werkende processen niet wezenlijk minder energieverlies hebben dan met fossiele energie aangedreven processen.

18. Indiener meent dat het disfunctioneren van het ETS WarmtelinQ in de kaart speelt. Het ETS-systeem zorgt ervoor dat een raffinaderij die zijn restwarmte aan WarmtelinQ kan leveren, voor dat deel van de CO2 uitstoot niet wordt belast. Maar omdat restwarmte als 'hernieuwbaar' is gelabeld, telt hij ook voor de consument als CO2-vrij. De raffinaderij wordt zo CO2 efficiënter en hoeft in het ETS geen of minder emissierechten bij te kopen, terwijl deze intussen niets doet om het productieproces zelf CO2-efficiënter te maken, bijvoorbeeld door de restwarmte te gebruiken om het productieproces met een hogere begintemperatuur te starten, of

de ruwe olie voor te verwarmen. Door deze innovaties ontstaat er een nieuwe - lagere - drempel voor gratis rechten en moeten er meer gekocht worden waardoor de CO2 prijs stijgt. Als de fabriek een warmtenet voedt, wordt het moeilijker om hem te sluiten. Voor de aangesloten warmtenetten ontstaat een 'lock in' situatie: waar moeten ze de voeding vandaan halen als hun grootste warmtebron dichtgaat? Ook het primaire proces van de afvalcentrales wordt steeds meer het leveren van energie, waardoor zelfs afval uit o.a. Engeland, Italië en Hongarije wordt geïmporteerd

De manier waarop restwarmte op dit moment georganiseerd is en de manier waarop ETS met warmte-uitkoppeling omgaat, staan in deze procedure niet ter beoordeling. Wat betreft de moeilijkheden die het gevolg zouden zijn van verlies van een warmte leverend bedrijf (faillissement, verhuizing, gedwongen sluiting, verandering productieproces enz.): in situaties waarin maar een of een zeer beperkt aantal potentiële bronnen beschikbaar zijn, dat is een risico dat tot dure vervangende warmte kan leiden. Een risico dat overigens vooral het warmtebedrijf treft, want zo er al inkomsten uit restwarmte ontstaan, zijn die niet meer dan kostendekkend en dus zeker niet voldoende om een noodlijdend bedrijf overeind te houden. Juist de grote schaal waarop warmte in de haven beschikbaar is en het geothermiepotentieel dat daar achter de hand is, maken dat er geen bedrijf hoeft door te draaien omdat de warmtelevering anders in gevaar komt. In de huidige Warmtewet en in het wetsvoorstel oWCW is geregeld dat de warmtelevering verzekerd moet zijn in een situatie waarin de grootste bron uitvalt.

19. Warmteling verhindert het ontstaan of voortbestaan van lokale warmtenetten door de hoge temperatuur (van 120 graden) omdat duurzame bronnen alleen op lagere temperatuur kunnen leveren en daarom dus niet op Warmteling kunnen aansluiten. Daarnaast zijn, naast de leidingen en warmtewisselaars (voor het uitwisselen van de warmte tussen WarmtelingQ en het stadsnet) pompen nodig waardoor het water op druk blijft en blijft stromen. Deze komen in de haven zelf en in Delft, maar ook bij de stadsnetwerken zijn pompen nodig om het water rond te pompen. Den Haag heeft deze pompen dus al bij de Uniper-centrale.

Warmteling verdringt geen bestaande lokale warmtenetten, maar is juist afhankelijk van (een toename in het aantal) lokale warmtenetten. Beoogd is dat er juist veel meer lokale netten kunnen komen omdat er betaalbaarder CO2-arme, en op den duur CO2-vrije, warmte kan worden geleverd dan zonder Warmteling mogelijk zou zijn. Zie ook Z19 nummer 6 voor de beantwoording van dit onderwerp.

20. Indiener meent dat een Open netwerk in de praktijk niet gaat werken omdat de warmte moet worden aangeleverd op de temperatuur die WarmtelingQ op dat punt in het netwerk heeft (120 graden) en er zijn geen duurzame bronnen die dergelijke temperaturen kunnen opleveren.

In de haven zijn meerdere bronnen die warmte op dergelijke temperaturen over hebben en dat nu naar lucht of water lozen. Wie die warmte contracteert, kan voor het transport bij Warmteling aankloppen en een transportovereenkomst sluiten. Er kan dus warmte van concurrerende warmtebedrijven via Warmteling worden getransporteerd. Distributienetten waar Warmteling een 'bron' voor wordt, kunnen op lagere temperatuur werken dan WarmtelingQ zelf. Daardoor kan per distributienet verschillen welke lokale bron(nen) zonder temperatuurverhoging kunnen invoeden op het distributienet. Hoe open het distributienet wordt, wordt daardoor niet door Warmteling bepaald. Wel is de consequentie van de hoge temperatuur waarop Warmteling zelf gaat werken, dat duurzame bronnen in de haven met een te lage temperatuur voor Warmteling duidelijk op achterstand staan ten opzichte van zowel identieke opties aan de afnamekant van Warmteling, als ten opzichte van CO2-vrije bronnen in de haven die wel de Warmteling-temperatuur hebben. Dat is ook precies de bedoeling.

21. Het zal moeilijk zijn om WarmtelingQ rendabel te krijgen omdat dit afhankelijk is van veel factoren, o.a. voor de condities bij de fabrieken die warmte leveren, voor de subsidie- en andere voorwaarden voor Gasunie als eigenaar van WarmtelingQ en de levervolumes en voor de bedrijven die de warmte aan de huishoudens gaan leveren.

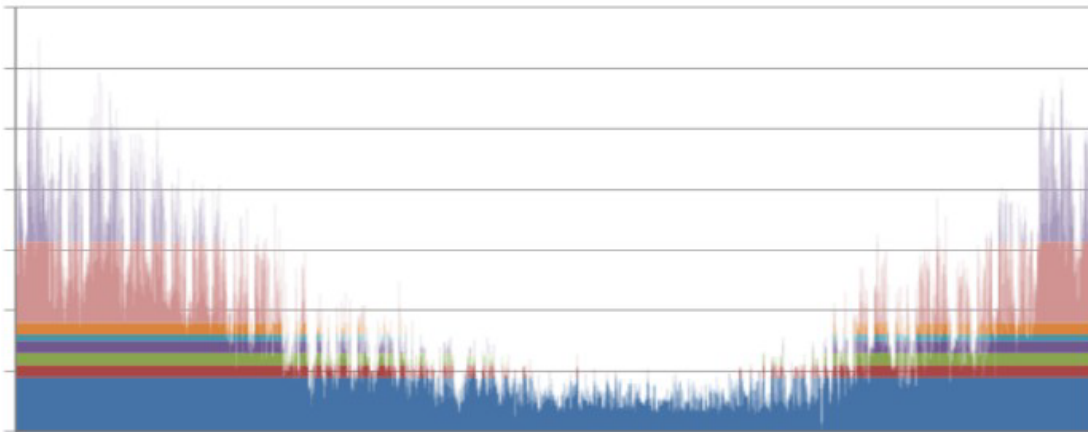
De uitvoerbaarheid van Warmteling is uiteraard een aandachtspunt, want het is zeker geen gemakkelijk project. De reden dat WarmtelingQ desondanks op (steeds meer) steun kan rekenen en dicht bij een investeringsbeslissing is, is de gunstiger score van WarmtelingQ ten

opzichte van alternatieven. Die zijn zowel duurder als trager en hebben een grotere impact op de ruimte (of ons geëxporteerde ruimtegebruik), vanwege de hoeveelheid extra elektriciteit die nodig is voor systemen die meer hoogwaardige hulpenergie kosten. De huidige situatie - met gasstook in vrijwel de gehele gebouwde omgeving - lijkt weliswaar goedkoper, maar zal het leefklimaat, zeker in Zuid-Holland, uiteindelijk zo ernstig aantasten, dat dat op termijn nog veel hogere kosten oplevert. Juist dat milieubelang, met voorop het klimaatbelang, vormt in de kern de bestaansreden van Warmtelinq.

22. Er zijn onvoldoende afnemers voor Warmtelinq. In Rotterdam hebben ze voldoende warmte uit de eigen warmtenetten en dus niet geïnvesteerd in nieuwe dure distributienetten. Dat geldt ook voor andere gemeenten. In Delft zijn er mogelijkheden voor lokale geothermie. Voor Leiden en Den Haag betekent Warmtelinq niet dat de gascentrales daar uitgeschakeld kunnen worden, want deze blijven nodig voor elektriciteit en piekverwarming. De grote hoeveelheid pompenergie die hiervoor nodig is en de impact ervan, is overigens niet onderzocht. In Den Haag en Rijswijk is alleen Eneco afnemer. Dat is strijdig met de doelstelling van de leiding. Daar komt bij dat de pijplijn in Rotterdam zonder warmtewisselaar aansluit op een pijpleiding van Eneco. De facto wordt Eneco zo baas over wat er in de pijplijn naar Den Haag gebeurt.

Het is niet duidelijk op welke wijze een milieubelang in het geding is als gevolg van wie waar de afnemende partij van Warmtelinq zal of zullen zijn. Wel is duidelijk dat er een milieubelang wordt gediend met het transport van restwarmte uit de haven via Warmtelinq. Met het systeem kan 250 MW aan warmte worden getransporteerd, maar het staat in dit stadium nog niet vast hoeveel pompenergie hiermee exact gemoeid zal zijn. Dit hangt namelijk samen met de mate van volloop, de invulling van de basislast en de eventuele doorontwikkeling van het netwerk. Zowel voor bestaande warmtenetten die nu nog gevoed worden met warmte uit aardgascentrales als voor nieuwe warmtenetten, is restwarmte een kosteneffectieve oplossing voor de levering van duurzame warmte, complementair aan lokale oplossingen. Uit meerdere analyses blijkt dat er voldoende afnemers zijn voor deze warmte, te beginnen met de afnemers in bestaande warmtenetten.

23. De warmte die Warmtelinq levert, kunnen we in Den Haag en elders niet gebruiken. Dit is vanwege de beperkte 'flat line' vraag en basiswarmte (in Den Haag circa 90% van de vraag). De piekvraag is 10%.

Uit deze grafiek blijkt dat flatline basiswarmte leveren, betekent dat Warmtelinq voorrang krijgt op andere lokale bronnen, terwijl gemeenten zeggen dat lokale bronnen voorrang krijgen. Bovendien voorziet deze flatline warmte slechts in een beperkte deel van de warmtebehoefte van woningen. Er zijn dus veel meer woningen en distributienetten nodig dan wordt gesteld op basis van de te leveren energie. De gascentrales van Uniper leveren ook elektriciteit en kunnen daarom pas op langere termijn worden uitgeschakeld. De warmte uit Rotterdam, vervangt dus de warmte uit Den Haag, maar levert geen bijdrage aan vermindering van CO₂-uitstoot, terwijl een studie van CMAG/CE Delft aantoont dat Den Haag in 2030 voor 90% (flatline en basiswarmte) verwarmd kan worden met energie uit duurzame bronnen, zoals aardwarmte, aquathermie, rioolwarmte enz.). Deze lokale duurzame bronnen zijn pas rendabel als zij voorrang krijgen en ook flatline basiswarmte mogen leveren. Omdat deze bronnen ook de

volgende lijnen in de badkuipgrafiek kunnen leveren (tot 90% van de warmte), zijn dit betere bronnen, maar ze kunnen niet rendabel ontwikkeld worden als dat deel bij WarmtelinQ komt. De lokale warmtevoorraad kan nog groter zijn, want niet alles is al in dit rapport onderzocht, bijvoorbeeld restwarmte uit de Uniper-centrale, die omschakelt op groen gas of waterstof, uit de productieprocessen van lokale bedrijven of van bedrijven met een grote koelvraag zoals supermarkten).

Het warmtevraag-patroon van Den Haag ziet er niet wezenlijk anders uit dan de warmtevraag elders. Daarmee is rekening gehouden. In theorie zijn er veel bronnen om Den Haag van warmte voor gebouwen te voorzien. Dat zijn echter opties die het totale energiesysteem zwaarder belasten én die duurder zijn dan het gebruik van bestaande, nu weggegooide restwarmte. Door restwarmte niet te gebruiken wordt de totale transitie een grotere opgave. Restwarmte en lokale bronnen zijn complementair aan elkaar. Restwarmte zal voor een deel van de warmtevraag in Den Haag voorzien, lokale bronnen in het andere deel. Zie Z19 onder 6 voor de beantwoording van het onderwerp WarmtelinQ in relatie tot lokale oplossingen. Er is geen plicht of dwang om WarmtelinQ-warmte voorrang te geven boven lokale warmte. Lokale bronnen van geschikte temperatuur en met betaalbare mogelijkheden tot uitkoppeling hebben juist een betere positie dan warmte uit WarmtelinQ. Er mag dus verwacht worden dat die bronnen prioriteit krijgen. Helaas zijn bronnen die net als restwarmte weinig hulpenergie nodig hebben schaars. Naarmate bronnen meer hulpenergie nodig hebben omdat een warmtepomp ingezet moet worden, zullen deze niet op de basislevering kunnen concurreren. Als bronnen voor flexibele vraag (grovweg van paars tot paars in de figuur) zijn dat wel geschikte bronnen. Veel van de genoemde bronnen hebben meer hulpenergie nodig dan de warmte die met de WarmtelinQ wordt aangevoerd. Dat is dan ook de reden dat WarmtelinQ wordt ontwikkeld en dat WarmtelinQ wel degelijk helpt om de voetafdruk van Den Haag en andere gemeenten kleiner te maken.

24. WarmtelinQ levert geen effectieve bijdrage aan de warmte- en koude opgaven in de stad. Daarom moet de gewenste afvoer van warmte uit de stad worden meegenomen in de systeemkeuze. Deze noodzakelijke lokale aanpassingen verdringen de flat-line warmte van de leiding. Daarnaast zijn er nog andere transities (meer zonnepanelen, elektrische auto's), de kosten daarvan worden ten onrechte aan de warmtetransitie toegeschreven.

De warmte die door WarmtelinQ naar (onder meer) Den Haag wordt getransporteerd, biedt een effectieve bijdrage aan de warmtevraag in de stad, maar inderdaad niet aan de koudevraag. De jaargemiddelde buitentemperatuur (nu 9 graden) zal in Nederland niet boven de ruimtetemperatuur uitstijgen. Los van warmwaterbehoefte, zal de ruimtewarmtebehoefte van verreweg de meeste bestaande woningen daardoor netto groter blijven dan de koudebehoefte. Voor wijken met HT- en MT-warmtenetten lijkt voor koude levering het gebruik van het koudeoverschot van (open en gesloten) bodemenergiesystemen van naburige woningen of naburige wijken die op LT-voorzieningen zijn aangesloten het meest wenselijk. Daarnaast kan gedacht worden aan gebufferde winterkoude voor passieve koeling in de zomer. Deze koude oplossingen zijn los van de warmtevoorziening te ontwikkelen.

25. WarmtelinQ wil de gemakkelijkste buurten uit Den Haag van flatline warmte voorzien, terwijl juist lokale bronnen voorrang zouden moeten hebben op deze buurten.

WarmtelinQ kan vanwege de leveringstemperatuur van tenminste 70°C elk type wijk van warmte voorzien, maar HT-of MT-netwarmte kan niet elke wijktype even gemakkelijk of even concurrerend van warmte voorzien. Elk type verduurzaming heeft eigen voor- en tegens. Wat voor de ene voorziening de meest gunstige wijk is, hoeft daarom voor een andere optie absoluut niet óók de meest interessante en betaalbare wijk te zijn. Wijken met goed geïsoleerde grondgebonden bouw met LT-afgiftesysteem zijn zeer geschikt voor warmtepompen, maar niet voor een MT of HT-warmtesysteem. Voor MT- en HT netwarmte zijn juist hoogbouw en bestaande meerlaagse bebouwing geschikte warmtevragers, terwijl dat voor warmtepompen juist weer moeilijke woningen zijn. Die keuze ligt niet bij WarmtelinQ, maar bij de gemeenten in het kader van de Transitievisie warmte, in samenhang met onder andere de keuzes in RES-verband en in samenspraak met bewoners en bedrijven en medeneming van vele andere belangen.

26. WarmtelinQ belemmert de verduurzaming van de warmtevoorziening in Den Haag, omdat de aansluitset vooral worden gehuurd (vaste kosten), de warmtetemperatuur hoog is (en er daarvoor vooraf niet door de huiseigenaar wordt geïsoleerd) en omdat door de lage variabele lasten er geen financiële prikkels zijn om energie te besparen. Dit is niet goed voor de CO2-reductie doelen.

Warmtelinq wordt aangelegd om te zorgen dat meer mensen binnen afzienbaar tijdsbestek een betaalbare en acceptabele energietransitie kunnen tegemoet zien. Dat wordt onder meer bereikt doordat er minder noodzaak is om nieuwe afgiftesystemen te plaatsen in bestaande bebouwing, te isoleren of energie te besparen. Tegelijk staat het iedereen vrij deze maatregelen wel te nemen en de kosten daarvan te dragen. De inzet is om voor een grote groep gebruikershoge (voor)investeringen, hoge aanpassingskosten in de woning en gedragsaanpassing te vermijden en tegelijkertijd CO2-arme én betaalbare warmte te bieden. De mogelijkheden tot kostenbesparing door warmte te besparen moeten in verhouding met de investeringen en kosten voor isolatie, en een groter afgiftesysteem worden beoordeeld. Op zelfgekozen, natuurlijke en passende momenten, bijvoorbeeld bij een verbouwing, kunnen deze aanpassingen wel gedaan worden.

27. Dat geldt ook voor verduurzaming van warm tapwater. Het is duurzamer om drink- en douche-water in een huis apart te organiseren maar door WarmtelinQ zullen boilers juist uit huizen worden verwijderd. Ook kan de temperatuur van het warmtenet onmogelijk omlaag zonder opnieuw ingrepen in het huis.

Dat er zonder tussenkomst van andere energiedragers voorzien wordt in zowel warm tapwater als ruimteverwarming, is een relevant verschil tussen warmtenetten op midden- of hoge temperatuur (d.w.z. warmtenetten die tenminste 60 graden in de woning afleveren) met veel andere vormen van duurzame verwarming. Maar dat is geen nadeel maar juist een voordeel van warmtenetten op midden- en hoge temperatuur. Dat ingrepen in huis daarmee worden beperkt – uitgesteld en waar mogelijk afgesteld – is dan ook juist een besparing. Niet alleen van geld, maar ook van materiaal en arbeidskracht. En van ruimte – want hoe lager de temperatuur van het warmtemedium, hoe meer uitwisselend oppervlak in de woning nodig is om een hoeveelheid warmte af te staan.

28. WarmtelinQ geeft geen incentive voor duurzaam gedrag of verdere CO2 besparing door afnemers omdat de variabele kosten - de prijs per eenheid warmte – laag zijn en de restwarmteproducenten geen baat hebben bij verder isoleren. Zij moeten bij besparingen juist meer wijken op WarmtelinQ aangesloten krijgen om dezelfde hoeveelheid warmte te kunnen blijven leveren. Maar door het lagere energieverbruik worden de vaste kosten steeds onredelijker.

De vaste kosten van Warmtelinq nemen niet toe als er meer wijken worden aangesloten op de leiding. Wel kunnen de kosten per warmtebedrijf dalen als zij erin slagen met minder Warmtelinq-capaciteit toe te kunnen en een nieuw, kleiner contract kunnen sluiten met Warmtelinq. De vaste kosten van distributienetten kunnen over meer aansluitingen worden verdeeld als er door isolatie of andere vorm van besparing ruimte ontstaat voor meer aansluitingen. De vaste kosten nemen daardoor niet toe, maar worden over meer gebruikers verdeeld en nemen per gebruiker juist af. Isolatie is dus juist voordelig voor de gebruikers, voor zover dat betaalbaar kan. Want daardoor nemen sowieso de eigen variabele kosten af én ontstaat er perspectief op meer aangeslotenen en dus een lager vast tarief. Als warmtebedrijven de lagere kosten van Warmtelinq en het distributienet doorvertalen naar de leveringscontracten van warmte dan zal besparen en isolatie niet alleen leiden tot lagere variabele kosten maar ook een lagere capaciteitsvergoeding.

29. Door WarmtelinQ moet de warmte van Uniper straks worden geloosd omdat de centrale nodig blijft voor de elektriciteitsproductie. Als de restwarmte niet meer het warmtenet van Den Haag in kan zal deze in de Haagse grachten worden geloosd. Terwijl dat Maaswater die warmte beter kan verwerken dan de Haagse grachten en de milieuproblemen door te warm grachtenwater zijn ook niet onderzocht.

Als Uniper (of een ander bedrijf) warmte wil gaan lozen op het oppervlaktewater, dan is daarvoor een vergunning nodig. Onderdeel van de beoordeling van die vergunningaanvraag, is de

vraag welke gevolgen dit heeft voor het ontvangende oppervlaktewater. Dat Warmtelinq de warmtelevering van de Uniper-centrale overneemt, staat dan ook geheel los van de vraag in hoeverre een dergelijke lozing wenselijk of aanvaardbaar is. Overigens is het wel gewenst dat de Uniper-centrale minder vaak aan hoeft, omdat het een aardgasgestookte centrale is die dus bijdraagt aan het fossiele aandeel in zowel de elektriciteitsmix als de warmtemix. Door Warmtelinq ontstaat een extra bedrijfsomstandigheid waarbij de centrale uit kan blijven – namelijk de situatie waarin er voldoende duurzame elektriciteit wordt geproduceerd en Warmtelinq de benodigde warmte levert.

30. Door Warmtelinq komen echt duurzame lokale bronnen niet meer tot ontwikkeling, want als Warmtelinq de flatline gaat leveren (ongeveer 30 - 50% van de Haagse warmtebehoefte) krijgen de lokale initiatieven hun business case niet rond. Aantakken op Warmtelinq is een theoretische mogelijkheid, want omdat Warmtelinq alleen de flatline warmte levert, neemt het aantal huizen dat bediend moet worden, toe. Dat gaat gepaard met veel hogere kosten en er blijven veel minder huishoudens over voor andere bronnen.

Warmtelinq zorgt (in de volle benuttingssituatie) voor zo'n 80 % van de totale warmtevraag van de aangeslotenen. Dit is beduidend meer dan de flatline. Lokale bronnen en Warmtelinq zijn complementair aan elkaar en versterken gezamenlijk een duurzame warmtetransitie. Zie Z19 nummer 6 voor de beantwoording van Warmtelinq in relatie tot lokale oplossingen. Lokale bronnen in Den Haag met warmte die direct invoedbaar is in het warmtesysteem met lagere kosten dan warmte uit Warmtelinq zullen economisch vanzelf voorrang krijgen boven Warmtelinq-warmte. Er is immers voor warmtebedrijven geen plicht om Warmtelinq-warmte af te nemen, noch een voorrangse vereiste voor Warmtelinq. Ook blijven er op plekken waar warmtenetten niet de meest gunstige oplossing vormen meer dan genoeg marktkansen voor andere technieken en voorzieningen.

31. Warmtelinq verdringt ook bestaande lokale warmtenetten omdat het om technische en fiscale redenen goedkoper is om dat lokale net aan te sluiten op Warmtelinq (met looptijd 30-60 jaar) dan om na 15 jaar te investeren in een nieuwe warmtepomp. Ook zal de warmte per eenheid goedkoper zijn omdat Warmtelinq met het grootverbruikersbelastingtarief rekent.

De bedoeling van Warmtelinq is om te helpen de energietransitie op een aanvaardbare en beter betaalbare manier mogelijk te maken. Dat Warmtelinq warmtepompen voorbij streeft in betaalbaarheid is dus een beoogd en gewenst gevolg. De transitie wordt er betaalbaarder van als elektrificatie van warmtevraag kan worden voorkomen door warmtelevering. Warmtelinq verdringt echter geen bestaande lokale warmtenetten, maar is juist afhankelijk van een toename in het aantal lokale warmtenetten. Warmtelinq zorgt voor een goedkopere en minder belastende bron van die netten, doordat er voor de levering vanuit Warmtelinq minder elektriciteit nodig is dan voor een warmtepomp. Daarvoor wordt warmte opgehaald die nu vrijwel helemaal wordt weggegooid, of warmte die in de diepe ondergrond zit. Die warmte transporteren naar gebruikers kost aanzienlijk minder elektriciteit dan warmtepompen en dan andere productie van warmte.

32. Restwarmte wordt veel duurder dan voorgesteld, want deze wordt geleverd door een commerciële partij die een maximaal rendement wil behalen. Dit leidt dus niet automatisch tot een lage prijs voor bewoners. In het beste geval is de warmte niet duurder dan gas. Maar anders dan bij gas en elektriciteit wordt over warmte nog geen energiebelasting geheven. Als er straks wel energiebelasting op warmte betaald moet worden, zijn bewoners extreem veel duurder uit. Een warmtenet wordt vaak betaald uit dit gat in de energiebelastingwetgeving en vallen straks voor de bewoners extreem veel hoger uit.

De huidige en toekomstige regelgeving rond warmte (onder meer de Warmtewet) zijn gericht op (consumenten)bescherming, betaalbaarheid van warmte en regulering en toezicht op tarieven en kosten die warmtebedrijven mogen toerekenen door de Autoriteit Consument en Markt. Rendement- en winstmaximalisatie zullen vanuit deze regulering niet toegestaan zijn. Er wordt geen energiebelasting geheven over alle warmteleveringen. Dit is een bewuste keuze en dient een doel, namelijk de betaalbaarheid van warmtelevering verbeteren ten koste van de betaalbaarheid van (vooral) gas. Het is mede vanuit dit perspectief niet aannemelijk dat energiebelasting op warmtelevering wordt geïntroduceerd, omdat vanuit oogpunt van

betaalbaarheid dit 1 op 1 zal moeten leiden tot verhoging van de subsidies. Per saldo levert dit niets op.

33. De energiebelasting op gas is voor grootgebruikers 25 keer lager dan voor bewoners. Hierdoor zijn besparingen niet rendabel en blijft restwarmte bij grootgebruikers zelf ongebruikt. Door WarmtelinQ wordt feitelijk het inefficiënte energiegebruik door grootgebruikers in de haven doorgetrokken naar de woningen, terwijl de energietransitie juist moet inzetten op het omgekeerde. Er is niet getoetst of de investering robuust is voor veranderingen in de energiebelasting tussen groot- en kleinverbruikers, of tussen de modaliteiten warmte, gas en elektriciteit.

De constatering dat er lage energiebelasting zit op de grote verbruikers is juist, maar het is niet navolgbaar waarom dat de benutting van restwarmte in de gebouwde omgeving ongewenst maakt. Ook als de energieprijzen en -belasting voor grootverbruikers hoog zouden zijn, blijft er uit industriële processen nog steeds restwarmte over die nuttig kan worden hergebruikt in plaats van weggegooid.

34. WarmtelinQ is onhoudbaar wanneer voor woningen het gebruik van restwarmte niet meer is gedefinieerd als 'hernieuwbaar'. Die definitie is onhoudbaar want hernieuwbaar is het tegenovergestelde van fossiel

In de nationale regelgeving (in wording) is er inderdaad niet voor gekozen om restwarmte die afkomstig is uit fossiele energie, het etiket 'hernieuwbare energie' te geven. Dat is zichtbaar in de oWCW (artikel 6.2 e.v.), waar Garanties van Oorsprong niet worden opengesteld voor restwarmte uit fossiele energie. Restwarmte uit fossiele energie is aldus wél CO2-vrij, maar niet hernieuwbaar.

35. Door WarmtelinQ komt echt duurzaam eindplaatje verder uit zicht, omdat de hoeveelheid duurzaam op te wekken energie bij lokale duurzame bronnen sterk verminderd wordt. De totale opgave is dus beduidend lager met lokale duurzame bronnen!

De warmte die met WarmtelinQ wordt vervoerd, bestaat al in de bodem in de vorm van geothermie - of in de lucht of het water waarnaar de industrie de overtollige restwarmte loost. Dat is geen andere situatie dan bij aquathermie, riothermie en warmte uit lucht, bodem of oppervlaktewater. Door WarmtelinQ wordt er veel direct bruikbare warmte geleverd die niet opgewekt hoeft te worden. Voor andere warmtebronnen is in toenemende mate sprake van de noodzakelijke inzet van extra energie. WarmtelinQ wordt juist gerealiseerd, vanwege de geringe aanslag op het duurzame energiesysteem. Lokale duurzame bronnen die ook geschikt zijn om (bijna) zonder warmtepomp warm water en ruimteverwarming te leveren, en die net als restwarmte, bij niet-gebruik verloren gaan, genieten tegelijkertijd de voorkeur boven gebruik van warmte uit de WarmtelinQ, omdat daarvoor geen grootschalig transport nodig is.

36. Volgens indiener is de organisatie van WarmtelinQ in strijd met de universele ontwikkelingsdoelen. Indiener pleit voor een rechtvaardige energievoorziening in een (economisch) sterke, sociale en klimaat neutrale regio. Daarom moet het klimaatbeleid democratisch worden georganiseerd, conform de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties en Nederland. Om daarin te slagen moet aan drie factoren worden voldaan A. lokale zeggenschap, B. versterking van de lokale economie, C. CO2 hanteren als indicator en maat voor het meten van de verduurzaming en D. een zorgplicht voor eenieder om die voor ogen te houden, met name voor de grote energiebedrijven.

Wij menen dat er ruim voldoende bestuurlijke en democratische legitimiteit is voor de besluitvorming over het inpassingsplan en de vergunningen voor WarmtelinQ. De duurzame ontwikkelingsdoelen, de ontwikkeling van brede welvaart en de green deal zijn in lijn met WarmtelinQ. Ten aanzien van de betrokkenheid van burgers bij de ontwikkeling van het klimaatbeleid wordt verwezen naar de beantwoording onder Z01.

37. Indiener pleit voor sturing op hoogste maatschappelijke waarde. Dat betekent dat de overheid de uitdaging aangaat om het klimaatbeleid democratisch en participatief vorm te geven en te vertrouwen op de sociale innovatiekracht van mensen en lokale bedrijven.

Zie Z01 voor de beantwoording van het onderwerp communicatie en participatie. De realisatie van een warmtetransportsysteem in Zuid-Holland levert een belangrijke bijdrage aan de energietransitie. De warmtevoorziening zal verduurzamen door de restwarmte uit de havenindustrie te gebruiken voor de warmtelevering aan huishoudens en bedrijven. Ook zal op termijn de uitstoot van CO2 en stikstof in Zuid-Holland verminderen. Aansluiting op een warmtenet is de meest kostenefficiënte manier om 'van het gas los' te gaan. Het sluit aan bij de provinciale ambities en beleidsdoelstellingen en de provincie vindt de investeringen passend en verantwoord tegen de achtergrond van de benodigde energietransitie. Zie ook nummer 36.

38. Indiener van de zienswijze verwijst naar bijlagen A tot en met C.

Bijlagen A tot en met C zijn hieronder samengevat en beantwoord.

BIJLAGE A. ONDERDEEL VAN DEZE ZIENSWIJZE ONREGELMATIGHEDEN, ONZORGVUL-DIGHEDEN EN FOUTEN IN HET CONCEPT INPASSINGSPLAN

Ad p 7 - Warmteoverdrachtstation *De overdracht vindt niet plaats naar een warmtedistributienet.*

De definitie van een warmteoverdrachtstation in het ontwerp-PIP luidt:

1.19 Warmteoverdrachtstation

een voorziening waarmee warmte wordt overgedragen van een warmtetransportleiding naar een warmtedistributienet.

Deze definitie is in het kader van de warmtetransportleiding en de samenhang met de ontwerp Wet Collectieve warmtevoorziening (oWCW) correct: een warmteoverdrachtstation is de plek waar de overdracht plaats vindt van een transportnet- of leiding naar een distributienet. Dat er binnen deze leidingen of netten sprake kan zijn van meerdere warmteoverdrachtstations, staat niet in de weg aan gebruik van deze definitie. In lijn met oWCW wordt alles wat niet tot de hoofdinfrastructuur behoort, onderdeel van een distributienet. Overigens wordt de definitie naar aanleiding van Z29/Z30 nog iets aangepast om te expliciteren dat hieronder ook andere technische voorzieningen kunnen vallen.

Ad p 10 - bestemming: *Ondergronds mag overal, waarom niet beperkt waar al bovengronds? bestemming: beschermingszones?*

Waar leidingen bovengronds komen, moet er vanzelfsprekend ook ondergronds leidingwerk mogen liggen, anders is er geen verbinding tussen de bovengrondse en de ondergrondse delen mogelijk. Datzelfde geldt voor plekken waar een bovengrondse faciliteit nodig is om de ondergrondse delen naar behoren te laten functioneren.

Ad 1.6 Beschermingszone "aan een leiding grenzende zone, waarin ter bescherming van die leiding voorschriften en beperkingen gelden." *Moeten die voorschriften en beperkingen niet juist in het PIP gedefinieerd worden?*

De begrippen zijn onderdeel van het PIP en worden op deze manier dus juist in het PIP vastgelegd. De uitwerking van die voorschriften en beperkingen is eveneens onderdeel van het PIP.

Ad 4.3 bouwregels: *Afwijkingen mogen, maar alleen volgens de bouwregels. Onduidelijk. Warmtetransportleiding wordt eng gedefinieerd, waardoor distributieleidingen er zelfs niet onder vallen. Doel van een warmtenet is distributieleidingen, warmtetransportleidingen moeten enkel daar komen waar deze distributieleidingen niet in de weg zitten. Dit moet eerst onderzocht worden. Nieuw leidingen voor ondergronds transport van goederen (waaronder materialen waarin energie wordt opgeslagen), koudetransport, warmteopslag, gassen waaronder waterstof, vloeistofleidingen met energiedragers, elektriciteit, riool, enz. Warmteleidingen van derden, distributieleidingen, onderlinge warmteverbindingen tussen gebouwen. Waarom kan dat allemaal niet? Juist deze lokale ontwikkelingen zijn cruciaal voor een duurzame energietransitie. Waarom kan er niet boven de leiding gebouwd worden wanneer toegang tot de leiding gewaarborgd blijft?*

Het PIP regelt alleen de warmtetransportleiding met bijbehorende voorzieningen en de planregeling is erop gericht om de integriteit van de leiding te beschermen door beperkingen te stellen aan bepaalde activiteiten binnen de beschermingszone. Dat wil niet zeggen dat binnen die zone bij voorbaat alles onmogelijk is, maar wel dat wat binnen die zone plaats vindt afgewogen moet worden tegen de belangen van het beschermen van deze warmtevoorziening. Zie ook de beantwoording onder Z29 nummer 1 inzake het belang van artikel 6.1 onder b in deze.

Ad p 11 b. De geluidbelasting vanwege het warmteoverdrachtstation ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijf - WOS 2' mag op de gevel van geluidgevoelige gebouwen niet meer bedragen dan 50 dB(A) etmaalwaarde dan wel de vastgestelde hogere waarde. *Dit is extreem hoog, moet lager. Wat is de vastgestelde hogere waarde? Hoe kan dit een eis in een bestemmingsplan zijn?*

Het WOS komt te liggen in een stedelijke omgeving en daarom uitgegaan van een toetswaarde van 50 dB(A) etmaalwaarde. Ook wanneer de inrichting onder het Activiteitenbesluit valt is een toetswaarde van 50 dB(A) etmaalwaarde van toepassing. Om de norm van 50 dB(A) dan wel de vastgestelde hogere waarde te kunnen waarborgen is voor het WOS aan de Tripstraat (WOS 2) in de planregels een specifieke regeling opgenomen om een goed woon- en leefklimaat planologisch te verzekeren. Overigens wordt op basis van de berekende configuratie van het WOS voor de bestaande en nieuwe woningen geen overschrijding van deze toetswaarden verwacht.

Ad p 11 Verbod: 4.5 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden 4.5.1 Verbod "Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Leiding - Warmtetransportleiding' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegd gezag de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of de volgende werkzaamheden uit te voeren: a. het aanleggen, verbreden of verharderen van wegen, paden, banen en parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen; b. het aanbrengen en rooien van diepwortelende beplantingen en bomen; c. het aanleggen van andere kabels en leidingen dan in de bestemmingsomschrijving is aangegeven, en het aanbrengen van daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur; d. het indrijven van voorwerpen in de bodem, daaronder mede begrepen lichtmasten, wegwijzers en ander straatmeubilair; e. het uitvoeren van grondbewerkingen, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, ontginnen, ophogen en aanleggen van drainage; f. het aanleggen, vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren; g. het permanent opslaan van goederen." *Volgens dit PIP mogen deze omgevingsvergunningen ook niet verleend worden.*

Dat is niet correct, als het leidingbelang conform het bepaalde in artikel 4.5.3 niet onevenredig wordt geschaad, zijn deze en andere activiteiten toelaatbaar (en dus vergunbaar).

Ad Antidubbeltellingregel: "Grond die eenmaal in aanmerking is genomen bij het toestaan van een bouwplan waaraan uitvoering is gegeven of alsnog kan worden gegeven, blijft bij de beoordeling van latere bouwplannen buiten beschouwing." *Dit is een vreemde regel, want het is juist de bedoeling dat er dubbelbestemmingen mogelijk zijn.*

Deze regel staat dubbel grondgebruik niet in de weg. Er wordt slechts geregeld dat gronden waarvoor al iets is toegelaten, niet mogen worden meegenomen bij beoordeling van een nieuw bouwplan. Het is overigens een wettelijk voorgeschreven regeling die op grond van artikel 3.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening in ieder inpassingsplan of bestemmingsplan moet worden opgenomen.

Ad 6.1 Deze dubbelbestemming gaat voor. Dat betekent dat alle elementen uit andere bestemmingsplannen stuk voor stuk hierin opgenomen moeten worden om gelijkwaardig te zijn!

Dit is onjuist. Omdat een PIP na vaststelling deel gaat uitmaken van de geldende bestemmingsplannen, is het nodig om de verhouding tussen de regels van het PIP en de overige bestemmingsplannen duidelijk te maken door middel van voorrangregels. Zie hiervoor ook het antwoord over de mogelijkheden voor andere activiteiten.

Ad 6.2 Bevoegdheid tot vaststellen nieuw plan "a. De gemeenteraden van Den Haag, Delft, Midden-Delfland, Schiedam, Rijswijk en Vlaardingen zijn na tien jaar na de vaststelling van dit inpassingsplan bevoegd een bestemmingsplan vast te stellen voor de gronden waarop dit

inpassingsplan betrekking heeft. b. In afwijking van het bepaalde in lid 6.2 onder a kan de gemeenteraad een bestemmingsplan vaststellen: 1. indien daarbij wordt voorzien in de bestemmingen en in de planregels zoals neergelegd in het inpassingsplan; 2. indien het betreft een bestemmingsplan dat mede voorziet in de aansluiting van het lokaal warmtenet op de warmtetransportleiding van de Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag.” *WOW: 10 jaar lang geen bestemmingsplan veranderen! Wel aansluiten, niet afsluiten. Geen bevoegdheid om leiding in te korten. Dat zou tenminste moeten kunnen.*

Deze bepaling ziet niet op het aan- of afsluiten van distributienetten op de transportleiding of van gebouwen op een distributienet. Deze bepaling is gericht op de conservering van de door middel van het PIP mogelijk gemaakte activiteit, maar deze bescherming kent een wettelijke eindtermijn. Als de in te passen activiteit na tien jaar nog niet geheel is gerealiseerd, dan is de gemeenteraad weer bevoegd om vrijelijk te bestemmen. Binnen deze termijn geldt de bescherming die het PIP geeft en mogen alleen bestemmingsplannen worden vastgesteld die de in te passen activiteit respecteren of ondersteunen. In die zin is het correct dat gemeenteraden geen plan kunnen vaststellen met een ander of korter tracé.

Ad 6.2 b: Is dit en, en/of of of?

Een bestemmingsplan moet tenminste aan een van de twee voorwaarden voldoen.

Ad 7.3 lid 3 “Indien het gebruik, bedoeld in het eerste lid, na het tijdstip van inwerkingtreding van het plan voor een periode langer dan een jaar wordt onderbroken, is het verboden dit gebruik daarna te hervatten of te laten hervatten;” Een jaar is veel te kort.

Bedoeld wordt artikel 7.2, lid 3. Dit betreft hier een wettelijk voorgeschreven regeling die op grond van artikel 3.2.2 van het Besluit ruimtelijke ordening in ieder inpassingsplan en bestemmingsplan moet worden opgenomen. Deze termijn is in de memorie van toelichting op deze regel uit het Besluit ruimtelijke ordening nader onderbouwd en wij zien geen aanleiding om daarvan af te wijken.

BIJLAGE B. ONDERDEEL VAN DEZE ZIENSWIJZE Eerdere zienswijze op NRD en nu opnieuw ingediend als onderdeel van deze zienswijze

Onderstaande samenvatting en beantwoording van bijlage B zijn conform de brief van GS aan DHF van 15 september 2020 (PZH-2020-750886656):

1. Inleiding

Den Haag Fossielvrij (hierna DHF) geeft aan dat alleen warmte die geen fossiele oorsprong heeft duurzaam is. DHF vraagt om de effecten van de warmtetransportleiding te onderzoeken op de uitstoot van CO₂, de ontwikkeling van lokale duurzame bronnen in Den Haag en de andere gemeenten en op vertragingen bij het beperken van CO₂-uitstoot in de Rotterdamse haven. Voorts dienen bij deze zienswijze de door anderen ingediende zienswijzen en bijdragen aan hoorzittingen enz. als bijgevoegd te worden beschouwd.

Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO₂ uitstoot van restwarmte nul. Volgens Europa en het Rijk is restwarmte dus duurzame warmte, de provincie ziet geen redenen om van dat standpunt af te wijken. De warmte komt vrij bij productieprocessen en wordt benut voor de verwarming bij andere gebruikers. Hierdoor komt er geen extra CO₂ vrij voor de opwekking (centraal of decentraal) van die elders te benutten warmte. In het MER worden de milieueffecten van het voorstellen in beeld gebracht en wordt toegelicht waarom restwarmte een duurzame warmtebron is. De warmtetransportleiding staat het ontwikkelen van lokale bronnen en warmtenetten niet in de weg. Beide zijn nodig om te kunnen voorzien in de warmtevraag in de regio. Lokale netten en deze warmtetransportleiding zijn complementair aan elkaar versterken gezamenlijk een duurzame warmtetransitie. Voor het beperken van de uitstoot van de industriële sector is onder andere in juni 2019 een klimaatakkoord gesloten waarbij circulariteit een steeds grotere rol gaat spelen in de verduurzaming van de industrie en het beperken van emissies. Er zijn geen redenen om bij de beantwoording van de zienswijze van DHF, ook de inhoud van andere zienswijzen te betrekken.

2. Duurzaamheidsopgave: onderzoek naar uitgangspunten en wetenschappelijke onderbouwing van beleid

DHF twijfelt of de duurzaamheidsambities van de Provincie Zuid-Holland en het Rijk voldoende zijn om de doelstellingen van Parijs te halen. Volgens verschillende onderzoekers moet Europa al rond 2035-2040 op nul uitstoot zitten, aangezien de wereld als geheel uiterlijk in 2050 klimaatneutraal moet zijn en rijkere landen hun uitstoot eerder moeten reduceren dan armere landen. De gemeente Den Haag wil al in 2030 klimaatneutraal zijn en een voorlopers rol spelen. Volgens DHF vloeit uit de klimaatzaak van Urgenda voort dat scenario's met relatief veel negatieve emissies vanuit het voorzorgbeginsel geen uitgangspunt mogen zijn bij het CO2-reductiebeleid. Bovendien zijn de studies die zijn gebruikt ter onderbouwing van het gebruik van fossiele restwarmte en de Leiding door het Midden (hierna LdM) gebaseerd op een lagere CO2-prijs en verouderde WLO-scenario's. DHF meent dat daarom moet worden onderzocht of de beleidsuitgangspunten wel op de meest recente onderzoeken zijn gebaseerd. Zij heeft veel vragen bij de duurzaamheid en betaalbaarheid van het benutten van de Rotterdamse restwarmte. Om die vragen te kunnen beantwoorden meent DHF dat veel meer onderzoek worden gedaan naar diverse alternatieven voor LdM op aspecten als CO2-reductie en de totale maatschappelijke kosten beoordeling.

Net als DHF, hecht de provincie zeer aan wetenschappelijke kennis en onderzoek en beiden spelen ook zeker een rol bij de besluitvorming over en realisatie van grote infrastructurele projecten, zoals in dit geval WarmtelinQ Vlaardingen – Den Haag. Het realiseren van projecten in sectoren met een hoge maatschappelijke en technische dynamiek, zoals in casu de energietransitie, betekent ook dat er soms stappen moeten worden gezet, terwijl nog niet alles tot in de details is uitgewerkt. Uitgangspunt is dat wordt voldaan aan de m.e.r.-verplichtingen uit de Wet milieubeheer, maar ook dat bij de selectie van de redelijkerwijs te onderzoeken alternatieven de doelstelling(en) van de initiatiefnemer(s) worden betrokken. We zien dan ook geen noodzaak om in dit MER al de genoemde vragen tot op dit detailniveau te onderzoeken en te betrekken bij de verdere besluitvorming rondom deze hoofdwarmtetransportleiding. De stelling van DHF dat het rijk en de provincie zich bij de aanleg van warmteleiding baseren op een bepaalde aanname ten aanzien van het CO2-effect van de leiding en dat die aanname alleen is gebaseerd op het rapport van CE Delft is onjuist. De provincie en het rijk baseren deze aanname op het brede erkende principe, dat dubbel gebruik (van wat dan ook) voorkomt dat je voor dit hergebruik nieuwe productie moet organiseren. Dat bij dit dubbelgebruik ook bijeffecten kunnen optreden die de milieuwinst kunnen doen verminderen (zoals een mogelijke rem op besparingsinzet bij de industrie en de kosten en materiaal- en energiegebruik) is bij rijk en provincie bekend.

3. Doelstelling in context

DHF vindt het opvallend dat de doelstelling niet de leiding zelf is, maar de verduurzaming van zowel de bestaande als toekomstige warmtelevering in Den Haag en de overige gemeenten. DHF stelt voor om de doelstelling uit te breiden door te stellen dat dit zodanig moet gebeuren dat de daadwerkelijke uitstoot van CO2, andere broeikasgassen en overige milieuvervuilende stoffen (hierna CO2 c.a.) worden beperkt (en niet alleen op papier).

Restwarmte is duurzame warmte (zie nr. 1) en daarom hoeft de uitstoot van CO2 door de warmteleveranciers niet te worden betrokken bij de onderzoeksopgave voor de warmtetransportleiding.

4. Zelfstandige afweging en onderzoek naar alternatieven

Aangezien de NRD is opgesteld in opdracht van LdM CV en ook nog de status van concept heeft, meent DHF dat niet aannemelijk is dat de provincie in deze een zelfstandige beoordeling van de alternatieven voorstaat.

De NRD is het startpunt voor de scope van het MER en wordt pas na de beantwoording van de zienswijzen hierop het definitieve kader waaraan het MER zal moeten voldoen. In dit geval hebben GS in het ARD (naar aanleiding van andere zienswijzen) geadviseerd om het MER op enkele punten uit te breiden. Naar onze mening is die uitbreiding noodzakelijk voor een goed onderbouwde besluitvorming over het inpassingsplan en de benodigde vergunningen. De genoemde 'vooringenomenheid' is dus vooral een kwestie van beeldvorming.

5. Provinciaal belang

DHF ziet in het besluit graag een onderbouwing opgenomen over welk provinciaal belang gemeoid is bij het project.

In het ontwerp provinciaal inpassingsplan (PIP) zal hierop worden ingegaan.

6. Impact provinciaal inpassingsplan en legitimiteit

DHF ziet graag onderbouwd in hoeverre de provincie met keuze voor een PIP de ambities en doelen van gemeenten en waterschappen buiten spel zet, welke doelen en ambities worden nagestreefd en hoe dit project erin past. Gemotiveerd moet worden op grond van welke bevoegdheid de provincie in de plaats treedt van de gemeenten en waterschappen en welke besluiten daarin voorzien. Gemeenten en waterschappen die meewerken moeten aangeven hoe hun medewerking past binnen de eigen ambities en doelen.

De realisatie van een regionale warmte-infrastructuur is niet een exclusief provinciaal belang, daarom is aan de zes gemeenten en het waterschap bestuurlijk commitment gevraagd op deze aanpak en om hierin samen met de provincie op te trekken. In dat kader hebben deze partijen stilgestaan bij hun eigen doelen en ambities. Met het uitblijven van een standpunt van de gemeente Den Haag is bij de besluitvorming rekening gehouden. Wij concluderen dan ook dat er ruim voldoende bestuurlijke en democratische legitimiteit is voor het besluit van Provinciale Staten van 18 december 2019 om voor de realisatie van deze warmtetransportleiding tussen Vlaardingen en Den Haag een provinciaal inpassingsplan op te stellen en de provinciale coördinatie-regeling uit artikel 3.33 Wro toe te passen. Overigens behouden alle bevoegde gezagen in dit project hun normale wettelijke bevoegdheden qua vergunningverlening en inspraak. Van het buiten spel zetten van andere bevoegde gezagen door de provincie is dus geen sprake. Zie ook nr. 8.

7. Verband met leiding Vondelingenplaat

DHF meent dat het tracé tussen Vlaardingen en Den Haag niet los gezien kan worden van het deel vanuit Vondelingenplaat. Beide leidingen moeten daarom gelijk worden ingezet en via dezelfde procedure tot stand komen. Ook moet naar de vertragingrisico's worden gekeken.

Het tracé vanuit Vondelingenplaat maakt geen deel uit van de warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag. De warmtetransportleiding tussen Vlaardingen en Den Haag wordt in eerste instantie volledig gevoed vanuit de Leiding over Noord. Pas wanneer het warmtetransportnet wordt uitgebreid komen andere aan – en aftakkingen (zoals Vondelingenplaat) in beeld. Dat er in dit grotere plaatje van een bovenregionaal warmtetransportnetwerk sprake is van samenhang tussen verschillende projecten maakt niet dat zij per se samen en gelijktijdig via dezelfde procedure moeten worden gerealiseerd. Er is dus geen sprake van een verplichting om het tracé Vondelingenplaat in dit inpassingsplan op te nemen en er is dus ook geen verplichting om beide projecten in het MER volledig te beschrijven.

8. Samenwerking en respect voor gemeentelijke besluitvorming

DHF voelt zich overvallen door de start van het project door de provincie, in weerwil van het verzoek van de gemeente Den Haag om eerst lokale besluitvorming af te wachten. DHF verwacht in het vervolgbesluit een toelichting op de bestuurlijke samenwerking.

In het provinciaal inpassingsplan wordt ingegaan op de samenwerking tussen provincie en alle overige betrokken overheden. Zie ook nr. 6.

9. Energietransitie van onderop

DHF meent dat een PIP een ingrijpende beperking is in de ruimte die bewoners hebben om de energietransitie van onderop vorm te geven. Daarom moet worden onderbouwd dat het voorplan tot stand is gekomen vanuit het beleidsuitgangspunt dat de energietransitie van onderop wordt vormgegeven, of dat dit principe niet wordt aangetast.

Dat de energietransitie van onderop haaks staat op het realiseren van een warmtehoofdinfrastructuur is een onjuist beeld. Integendeel, een aanwezige hoofdinfrastructuur maakt juist dat voor veel wijken via de distributienetten van warmtebedrijven een CO2-vrije, betaalbare en beperkt ingrijpende keus wordt toegevoegd aan de al aanwezige lokale opties. De keuze voor wat lokaal als passend wordt beschouwd, wordt door de gemeenten besloten, dit gebeurt veelal op basis van gemeentelijke warmtetransitievizies en wijkuitvoeringsplannen.

10. Onderbouwing bestuurlijke afwegingen

DHF mist in de NRD de afwegingen die in het vervolgbesluit weloverwogen genomen moeten worden.

De NRD is het document dat het startsein vormt voor het uit te voeren milieuonderzoek (MER). De uitkomsten van het MER worden vervolgens betrokken bij de te nemen besluiten door de bevoegde gezagen. Het is aan de bevoegde gezagen om dan die afwegingen te maken.

11. Gebrek alternatieven in reikwijdte en detailniveau

DHF meent dat het doorlopen trechteringsproces miskent dat in het MER juist breed naar alternatieven moet worden gekeken en dat alternatieven nauwkeurig beschreven moeten worden, inclusief de afgevallen van alternatieven.

Wij menen dat DHF de verplichtingen vanuit de m.e.r.-regelgeving over de alternatievenafweging te ver oprekt. De wet vraagt om het onderzoeken van de 'redelijkerwijs' te beschouwen alternatieven en het motiveren van die keuze. Trechteren is een geaccepteerde methode om te komen tot een beperkt aantal realistische (dat wil zeggen technisch maakbare, haalbare en betaalbare) alternatieven voor dit tracé. In het kader van de vaststelling van de Visie Ruimte en Mobiliteit medio 2014 is al een plan-MER uitgevoerd waarin onder meer is ingegaan op de gevolgen van een regionaal warmtenetwerk. In dat MER wordt geconcludeerd dat de ontwikkeling van een dergelijk netwerk positief is voor alle natuur- milieu-, energie- en klimaatdoelstellingen. De warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag betreft de ontwikkeling van een deel van dit regionale warmtenetwerk.

12. M.e.r.-beoordelingsplicht

DHF meent dat ten onrechte wordt gesteld dat het project niet voldoet aan de drempelwaarden uit categorie D8.4 van het Besluit mer. De diameters van beide leidingen moeten bij elkaar worden opgeteld en in de tekst van het Besluit mer zou en/of moeten staan in plaats van en. Het is niet redelijk om te veronderstellen dat de regelsteller heeft bedoeld dat een mer-beoordelingsplicht niet noodzakelijk is als slechts aan een van beide criteria wordt voldaan.

Wij menen dat DHF de tekst van categorie D8.4 onjuist interpreteert. Provinciale Staten hebben om andere redenen al besloten dat voor het project een Combi-MER wordt opgesteld, in plaats van een mer-beoordeling, dit is in de NRD beschreven. Een nadere beschouwing op dit punt is dus irrelevant.

13. Referentiekader

DHF meent dat de in de NRD gehanteerde definitie van 'referentiesituatie' mogelijk leidt tot een verkeerde weging van de effecten in het MER.

In het MER wordt altijd naar de toekomst gekeken. De referentiesituatie wordt daarbij altijd gebaseerd op de huidige situatie van het milieu, samen met de gevolgen van zogenaamde autonome ontwikkelingen, voor zover daarover al definitieve besluitvorming heeft plaatsgevonden. De hier gehanteerde definitie is een zeer gangbare die in de rechtspraak is bekrachtigd en daarom zien wij geen aanleiding om deze definitie aan te passen.

14. Eerdere studies

DHF maakt bezwaar tegen het feit dat eerder uitgevoerde studies de basis zullen vormen voor de vergelijking van strategische alternatieven. Hierdoor is het voor derden niet mogelijk om gemotiveerd alternatieven aan te reiken.

De inspraak op de NRD biedt juist mogelijkheden om alternatieven aan te dragen, zoals anderen ook hebben gedaan. Dat alternatieven mede worden vergeleken op basis van uitkomsten van bestaande studies verschaft juist een transparant en inzichtelijk afwegingskader. Wij zien hierin geen belemmering voor het aandragen van alternatieven.

15. Onterechte beperking alternatief tot vastgesteld beleid

DHF meent dat in deze m.e.r.-procedure een onjuiste definitie van 'autonome ontwikkeling' wordt gehanteerd. Uit deze definitie en uit het feit dat de realisatie van een bovenregionaal warmtenetwerk (de warmerotonde) al sinds 2014 opgenomen is in het provinciaal beleid, leidt DHF af dat sinds 2014 niet c.q. veel minder is gewerkt aan alternatieve 'ontwikkelingen'.

De provincie zet in op verscheidene duurzaamheids- en energiestrategieën, waaronder een regionaal warmtenetwerk. De gehanteerde definitie is een zeer gangbare en wij zien geen aanleiding deze definitie aan te passen. Zie nr. 13.

16. Onderzoek naar leveren warmte voor basislast
Omdat het provinciale voornemen zich beperkt tot het leveren van flat-line basislast via een regionaal netwerk, meent DHF dat moet worden onderzocht of juist aan die warmte grote behoefte is. DHF meent juist dat de basiswarmtevraag ondergeschikt is omdat er lokaal wordt geïnvesteerd in isolatie en in duurzame bronnen die zowel de basis- als de piekvraag kunnen leveren. Daardoor gaat ook de terugverdientijd van duurzame bronnen omlaaggaat. Daarom moet worden onderzocht hoe de levering van flat-line basiswarmte via een regionaal netwerk invloed kan hebben op de lokale investeringen in duurzame bronnen en op de milieueffecten die daaruit voortvloeien.

De transportleiding voorziet in een potentieel aanbod van warmte. Het is aan de afnemer om te bepalen of de ingekochte transportcapaciteit ingezet wordt als basislast of meer. Deze leiding voegt op lokaal en individueel niveau een keuzemogelijkheid toe in de warmtetransitie. Lokale investeringen zijn afhankelijk van de keuzes die op zeer lokaal niveau worden gemaakt (denk aan individuele investeringsmogelijkheden en overige persoonlijke afwegingen) de hiervan afgeleide milieueffecten gaan ver buiten de scope van de doelstellingen van dit milieuonderzoek. Deze overwegingen horen thuis in warmtetransitieplannen en wijkuitvoeringsplannen. Zie ook nr. 9.

17. Beoordeling alternatieven op welke gronden
DHF meent dat de alternatieven op veel meer gronden moeten worden beoordeeld en somt daarna een groot aantal gronden die verbonden zijn aan de duurzaamheid van het voornemen aan onder meer de klimaatdoelen van Parijs, de CO2-reductie, de klimaatdoelen van de EU, het Rijk, de Provincie en elk van de individuele gemeenten en waterschappen. Hoe het voornemen toekomstige innovatie tegenwerkt of juist stimuleert, of het een bijdrage levert aan de piekvraag in de energietransitie, bewonersparticipatie, klimaatrechtvaardigheid en klimaatadaptatie.

In het MER behorende bij de Visie Ruimte en Mobiliteit 2014 is geconcludeerd dat de ontwikkeling van een regionaal warmte netwerk positief is voor alle natuur- milieu-, energie- en klimaatdoelstellingen. De warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag vormt een deel van dit regionale warmtenetwerk. Het doel van een milieueffectrapportage is het milieubelang een volwaardige plaats geven in de besluitvorming. Daarvoor is vereist dat er voldoende milieu-informatie aanwezig is en dat die van voldoende kwaliteit is. Dat betekent niet automatisch dat in het MER altijd tot op zeer gedetailleerd niveau inzicht moet worden gegeven in de milieueffecten van het voornemen en de alternatieven. Op dat punt mag best worden gewerkt met modelmatige uitgangspunten ter abstraheering van de complexe werkelijkheid, vaak is dat zelfs onontkoombaar om te komen tot een helder afwegingskader voor de alternatieven. Wij menen dat DHF de beoordelingsgronden te ver doorvoert. Wij zien geen aanleiding die beoordelingsgronden zo ver op te rekken en daarom blijven deze buiten de scope van dit milieuonderzoek. Zie ook de nrs. 2, 3 en 9.

18. Toetsing duurzaamheidsstrategieën en prijsstelling
DHF meent dat op grond van de Urgenda-uitspraak het onvoldoende is om de afweging van alternatieven te baseren op bestaande duurzaamheidsstrategieën van overheden. Bij die afweging moet ook gekeken worden naar de effecten op de uitstoot van CO2. Voorts is onderzoek nodig naar het risico op stranded assets. Gezien de focus van de plannen op een regionaal netwerk, is de beoordeling van hoe het voornemen past in de provinciale en andere duurzaamheidsstrategieën, ongepast waardoor bij het opstellen van een mer-beoordeling vooringenomenheid dreigt te ontstaan. Bij het afwegen van alternatieven moet ook naar de prijs van die alternatieven worden gekeken. Daarin moet ook de prijs worden meegenomen voor het later uit de atmosfeer halen van CO2 bij een teveel aan uitstoot gemeten over de levensduur van LdM.

De warmtetransportleiding leidt niet tot extra CO2 uitstoot bij de warmteleveranciers, er is immers sprake van gebruik van restwarmte. Er is dan ook geen sprake van het meenemen van de prijs voor het verwijderen van zogenaamde (niet) uitgestoten CO2 door de industrie, dat valt ver buiten de scope van dit project. De provincie zet in op verscheidene duurzaamheids- en energiestrategieën, waaronder een regionaal warmtenetwerk. Er is dan ook geen sprake van vooringenomenheid ten aanzien van dit MER voor de warmtetransportleiding van Vlaardingen naar Den Haag. Zie ook de nrs., 1, 2, 3, 12, en 21.

19. Werkelijke uitstoot centraal

DHF vraagt wat in het MER wordt bedoeld met de begrippen 'verduurzaming' en 'duurzame warmte'. Gaat dat om daadwerkelijke besparingen op CO₂ en andere broeikasgassen of om besparingen als gevolg van definities en rekenmodellen? DHF meent dat het MER de daadwerkelijke effecten in beeld moet brengen, en dus ook op de daadwerkelijke uitstoot die aan bepaalde keuzes is verbonden.

De warmtetransportleiding en het gebruik van restwarmte leidt niet tot extra CO₂ uitstoot bij de warmteleveranciers, er is immers sprake van hergebruik van deze bij het productieproces vrijgekomen warmte. Er is dus geen daadwerkelijke uitstoot te berekenen behalve die benodigd is voor het transporteren van de warmte door de leiding. De uitstoot van CO₂ als gevolg van het transporteren van de warmte door de warmtetransportleiding wordt meegewogen bij de vergelijking van de strategische alternatieven. Zie ook de nrs. 1, 2, 17 en 18.

20. Enkele overwegingen bij de onderzoeken

DHF meent dat uit het gegeven dat LdM een warmteneutraal netwerk is en geen specifieke infrastructuur voor duurzame energie, voortvloeit dat voor alle onderzoeken geldt dat separaat aandacht besteed moet worden aan de situatie dat de leiding Vondelingenplaat niet doorgaat dan wel na LdM opengaat.

De leiding vanuit Vondelingenplaat maakt geen deel uit van het PIP en de vergunningen voor de warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag. Er wordt dus in het kader van deze procedure hiervoor geen separaat onderzoek uitgevoerd of aandacht besteed aan de leiding vanuit Vondelingenplaat. Zie ook nr. 7.

21. Onderzoeksvolgorde

DHF meent dat twee parallele onderzoekstrajecten nodig zijn: enerzijds de lokale vraag naar basiswarmte en anderzijds de effecten van investeringen in infrastructuur voor fossiele restwarmte uit de Rotterdamse haven.

De Warmtetransportleiding Vlaardingen Den Haag biedt mogelijkheden om aan te takken, het is aan de gemeenten zelf te bepalen waar en hoe die warmte wordt ingezet. Door de gemeenten worden naast regionale energiestrategieën (RES) ook lokale warmtevisies en wijkuitvoeringsplannen opgesteld. Daarbij bepalen zij zelf welke strategieën zij volgen. Naast beschikbaarheid of juist gebrek aan lokale bronnen is het goed denkbaar dat ook andere strategische overwegingen op gemeentelijk niveau meespelen. Zie ook de nrs. 2, 9 en 17.

22. Onderzoekspad 1: lokale warmte

Omdat LdM alleen basiswarmte zal leveren moet het referentieonderzoek eveneens alleen de vraag naar basiswarmte in ogenschouw te nemen. Daarbij dient volgens DHF van onderop te worden onderzocht of er lokaal voldoende echte duurzame basiswarmte is ontwikkelen is, waar in de regio tekorten zijn, en of dat met lokale import via een warmteleiding op te lossen is. Pas daarna komen regionale oplossingen in beeld.

Zie nr. 21.

23. Onderzoekspad 2: van grote kaders naar detail

Parallel aan onderzoekspad 1 meent DHF dat moet worden gekeken of het voornemen past binnen de grote kaders en of strategische alternatieven werkelijk afvallen. Onderzocht moet worden of bijvoorbeeld met het beprijzen van milieu- en klimaatschadelijke processen, eerder een duurzaam omslagpunt kan worden bereikt en wat de effecten zijn op het niet-beprijzen van niet-efficiënte deelprocessen waarbij restwarmte vrijkomt. Op basis hiervan kan worden onderzocht worden welke effecten het voornemen heeft op de leveranciers van warmte en hun uitstoot van CO₂ c.a. Pas dan wordt duidelijk of er gedurende de levensduur van LdM sprake is van een overschot aan echt duurzame basiswarmte in de Rotterdamse haven.

Zie nr. 21.

24. Onderzoekspad 3: regionaal beleid op basiswarmte

Pas als de onderzoekspaden 1 en 2 zijn doorlopen, kan er volgens DHF onderzoek worden gedaan naar regionaal beleid. Daarin zou moeten worden onderzocht op welke wijze de energievraag verder kan worden teruggebracht door vergaande isolatie en vestigingsbeleid en hoe vervolgens het energietransport naar die locaties kan worden vormgegeven. Onderzocht moet worden of basis-restwarmte van 120 graden omgezet kan worden in elektriciteit of een andere transporteerbare vormen die vervolgens kunnen worden ingezet als piekvoorziening. Pas na het uitvoeren van deze onderzoeken, is duidelijk of er sprake is van een regionale behoefte aan warmte-transport, waarbij gekeken kan worden naar wat de meest passende modaliteit is. Het alternatief dat daaruit als meest gewenste naar voren komt moet nogmaals worden onderzocht de randvoorwaarden van CO2-uitstoot, Urgenda, beleidsbeperking Hoge Raad, EU, Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen. Dat levert de finale toets op voor besluitvorming.

Zie nr. 21.

25. Hoge temperatuur en duurzame bronnen

Volgens DHF gelden er voor het gebruik van warmte van duurzame bronnen twee principes:

- gebruik hoge temperatuurwarmte voor processen die de meest hoge temperatuur vergen
- zet zoveel mogelijk in op lage temperatuurwarmte want er is immers meer duurzame warmte van 40 graden beschikbaar dan van hogere temperaturen en dat maakt ook dat die bronnen goedkoper zijn.

Het algemeen streven is de beschikbare duurzame warmtebronnen zo efficiënt mogelijk in te zetten voor de transitie, passend bij de benodigde warmtevraag. De keuze voor het meest passende alternatief is vrij en wordt door individuele burgers, woningcorporaties en lokale overheden bepaald. Gemeenten doen dat onder andere via gemeentelijke warmtetransitieviesies en wijkuitvoeringsplannen. Zie ook nr. 9.

26. Relatie temperatuur, isolatiegraad en labels

Volgens DHF zijn er veel misvattingen over de temperatuur die nodig is om een huis te verwarmen en over de invloed die isolatiemaatregelen hebben op de warmtevraag (basis-warmte en piek-warmte) en op het energielabel van die woning. Daarom moet in het onderzoek van de effecten van LdM op de energietransitie rekening worden gehouden met het effect op de maatregelen die leiden tot minder energievraag, minder piekvermogen en zo laag mogelijke aanvoertemperaturen. Pas daarbinnen moet worden gestuurd op een zo laag mogelijke energierekening. Als om politieke redenen die energierekening toch sturend is, dan moeten ook aanpassingen van de energiebelasting voor bedrijven en huishoudens in het onderzoek worden betrokken en welke effecten dat heeft op de totale CO2-uitstoot.

De beschreven onhandigheden van labels herkennen wij. We baseren ons bij het vormgeven van de warmtevoorziening dan ook niet op de labelsystematiek. De warmtetransportleiding maakt onderdeel uit van verscheidene strategieën op rijk, provinciaal en gemeentelijk niveau die samen de energietransitie vorm moeten geven. Het onderzoeken van de effecten van LdM op de energietransitie als totaal, de energierekening, en de energiebelasting voor huishoudens en bedrijven vallen buiten de scope van het MER. De primaire verantwoordelijkheid voor de financiële consequenties van de warmtetransitie ligt bij het Rijk. Zie ook nr. 17.

27. Relatie prijsstelling en duurzaamheid

DHF meent dat er een verband is tussen de prijs van warmte en de duurzaamheid ervan. Daarom moet worden onderzocht met welke prijsstellingen de verschillende partijen in de keten zullen rekenen en welke prijsprikkels buiten de energieketen relevant zijn. Daarbij moet zowel naar de GJ-prijs worden gekeken als naar de vaste kosten, want op die manier wordt duidelijk waar de financiële prikkels liggen en welke kant die op gaan en of die voor het voornemen en de alternatieven richting een CO2-neutrale toekomst wijzen.

De provincie streeft naar verdere verandering van de Warmtewet 2.0 op het punt van de tariefstelling/vergoeding voor restwarmte, maar de beprijzing van warmte valt buiten de scope van dit MER. Zie de nrs. 1, 17 en 19.

28. Daadwerkelijke CO2-uitstoot versus rekenregels en definities

De onderzoeken die moeten worden gedaan voor het bepalen van de effecten op het milieu enz. moeten inzicht geven in de daadwerkelijke uitstoot van CO₂ c.a. Bij onderzoek naar de gevolgen van gedrag door de verschillende partijen mag wel worden uitgegaan van de voor de partijen geldende regels over de toerekening van CO₂ c.a. DHF vindt het belangrijk dat wordt onderzocht hoe eenduidig de uitstoot van CO₂ c.a. van warmte wordt toegerekend, zodat de totale uitstoot van CO₂ c.a. bij de leverancier terugkomt in de verdeling tussen primair proces en restwarmte en de prijsprikkels voor CO₂-besparing blijven bestaan. Nu wordt daarin geen onderscheid gemaakt waardoor in de verhouding tussen leveranciers en afnemende huishoudens de toerekening van CO₂ en de prijsprikkels voor CO₂-besparing inconsequent is.

Het is onwenselijk om restwarmte afkomstig van fossiele energie onbenut te laten. Er is een effectieve prikkel nodig om tegen te gaan dat energie wordt weggegooid of dat de kwaliteit daarvan grotendeels onbenut wordt gelaten. In lijn met wat zou gebeuren in geval van een lozing van restwarmte, heeft restwarmteoverdracht geen CO₂-overdracht tot gevolg. Dat is ook logisch: die restwarmte veroorzaakt geen CO₂. De opgave om het onderliggende proces met hernieuwbare energie te voeden in plaats van met fossiele bronnen blijft dus overeind. Deze lijn is ook terug te vinden in de Warmtewet 2.0. Prijsprikkels voor CO₂ besparing maken daarom geen onderdeel uit van de scope van het MER. Zie ook de nrs. 1 en 19.

29. **Onderbouwing met studies van afvallen strategische alternatieven**
DHF merkt op dat in de NRD meerdere studies worden genoemd zonder deze bij naam te noemen. Dit moet in het vervolgbesluit duidelijk worden aangegeven, en op basis van welke elementen uit deze studies bepaalde strategische alternatieven zouden zijn afgevallen. DHF ziet niet in waar en hoe is aangetoond dat LdM het beste alternatief is en behoudt zich het recht voor om in het vervolgbesluit hierop nader in te gaan. Voorts volgt uit een studie waarin collectieve warmte wordt voorgesteld nog niet dat er daarom een LdM moet komen. Dat er beleidsstukken zijn waarin sprake zou van "realisatie van een bovenregionaal warmtenetwerk" is volgens DHF noch een onderbouwing van afvallende alternatieven, noch een pleidooi voor een specifiek bouwwerk. DHF meent dat in de aan te halen studies verwezen moet worden naar de aannames die daarin gedaan zijn en zulke aannames inclusief de incongruenties daartussen moeten in de vervolgbesluiten apart worden onderzocht, zeker als deze aannames uit die studies worden gebruikt om strategische alternatieven te doen afvallen.

Het MER gaat in op de strategische alternatieven en de onderbouwing c.q. beschrijving van de effecten daarvan. Dit is in het NRD beschreven, daarom is het gevraagde geen aanvulling. Bij verschil van inzicht en meningen lopen de interpretatie van onderzoeken en de toepassing van die onderzoeksresultaten vaak uiteen. Wij menen dat DHF de verplichtingen vanuit de m.e.r.-regelgeving te ver oprekt. Zie ook de nrs. 2, 3, 9, 11 en 17.

30. **Pompenergie**
DHF meent dat moet worden onderzocht welke pompenergie maximaal nodig is.

In het MER wordt ook aandacht besteed aan de benodigde pompenergie voor het transporteren van de warmte door deze warmtetransportleiding. Zie ook nr. 19.

31. **Temperatuur Leiding door het Midden**
DHF meent dat moet worden onderzocht welke temperatuur het mogelijk maakt om lokale geothermiebronnen te ontwikkelen die zonder extra investeringen kunnen invoeden op de LdM. Ook moet worden onderzocht hoe LdM dan nog rendabel kan draaien.

Bronnen kunnen invoeden op het hoofdtransportsysteem als aan technische voorwaarden wordt voldaan. Op de (lokale) distributienetten is invoeding van lage temperatuurbronnen mogelijk. Lokale initiatieven en de daarbij benodigde investeringen vallen buiten de scope van dit MER. Zie de nrs. 9 en 17.

32. **Temperatuur aansluitende hoofdnetstructuur**
DHF meent dat de hoge temperatuur van LdM (120 graden) ertoe leidt dat andere hogere temperatuurbronnen (fossiele restwarmte) over grotere afstanden kunnen transporteren terwijl lagere temperatuurbronnen (< 70 graden) hun warmte alleen lokaal in een subnet kwijt kunnen. Daardoor ontstaat er marktwerking voor fossiele restwarmte in plaats van voor duurzame bronnen.

Onderzocht moet worden hoe duurzame bronnen bij minder vraag zonder extra kosten kunnen leveren aan LdM. DHF vindt dat onderbouwd moet worden hoe LdM kan dienen als aanjager van duurzame lokale bronnen, in het bijzonder voor de situatie in Den Haag waar deze rol nu al wordt vervuld door de Uniper-centrale. Voor de andere gemeenten moet onderzocht worden of tijdelijke financiële ondersteuning bij niet-gelijktijdige oplevering van distributienetten en duurzame bronnen niet gunstiger is dan investeren in een warmtetransportnet dat de werkelijk duurzame bronnen juist in de weg zit. Separaat moet worden onderzocht hoe de businesscase en concurrentiepositie van werkelijk duurzame bronnen eruitzien met en zonder LdM. DHF betwist de stelling dat biomassa daadwerkelijk bijdraagt aan de reducties van CO2 enz. en meent dat die moet worden onderzocht en onderbouwd.

De warmtetransportleiding en lokale initiatieven kunnen prima naast elkaar staan en zijn complementair aan elkaar. Onderzoek hoe duurzame lokale bronnen bij minder vraag zonder extra kosten kunnen leveren aan de LdM valt buiten de scope van dit MER. Ook business cases en concurrentieposities van lokale warmtebronnen en het vraagstuk rond biomassa-projecten vallen niet onder de scope van dit project. Zie de nrs. 2, 9 en 17.

33. Uitstoot in Rotterdam of Den Haag

DHF meent dat in het kader van dit project moet worden berekend hoeveel daadwerkelijke uitstootbesparing LdM oplevert, zodat dit kan worden vergeleken met een alternatief zonder LdM of met een ander alternatief. In dat onderzoek moeten de tijdvensters 2020 en 2030 worden vergeleken en gekeken worden naar de klimaatneutraal-doelstelling voor 2050. Specifiek voor Den Haag moet onderzocht worden welke invloed LdM heeft op de Haagse ambitie om in 2030 klimaatneutraal te zijn. DHF meent dat met de restwarmte van Uniper ruim voldoende warmte geleverd kan worden aan het bestaande warmtenet en betwijfelt of de LdM zal leiden tot daadwerkelijk minder CO2-uitstoot. DHF vindt dat 3 hypothesen moeten worden onderzocht:

A. Bestaand warmtenet in Den Haag blijft evenveel CO2 uitstoten en uitstoot door fossiele restwarmte gaat in Rotterdam en Den Haag door. Bij uitbreiding van het Haagse net blijft die situatie gelijk.

B. Geothermie en LdM concurreren op de levering van basiswarmte vanwege de beperkte beschikbaarheid van warmtenetten om de warmte af te zetten.

C. Op basis van diameters en pompsnelheden kan LdM veel meer dan 2 PJ aan Den Haag leveren. Onderzocht moet worden hoeveel warmte LdM kan leveren bij 120 graden en de retourtemperatuur van het Eneco-netwerk wordt verlaagd naar 40 graden.

Onderzocht moet worden hoeveel warmtenetaansluitingen in Den Haag gerealiseerd moeten worden en in welk tempo voordat er een langdurig tekort aan basiswarmte ontstaat, dat de investering en aanleg van LdM rechtvaardigt. Uit dat onderzoek zou moeten volgen dat LdM pas richting Den Haag wordt aangelegd als die langdurig nodig is voor de levering van basiswarmte. Ook moet worden onderzocht hoe snel de ontwikkeling van geothermiebronnen en andere duurzame bronnen in andere gemeenten kan gaan als wordt besloten om LdM niet aan te sluiten en/of zijn er geen andere tijdelijke fossiele bronnen te gebruiken die ook voor de piek van LdM kunnen worden ingezet?

De gemeente Den Haag, Uniper en WarmtelinQ zijn tot een samenwerking gekomen, waarin ook de warmte van Uniper een rol heeft. Dit wordt technisch nader uitgewerkt, maar is geen onderdeel van de scope van dit MER. Zie nrs. 9 en 17. Geothermie wordt in het MER meegenomen als strategisch alternatief, dit is al verwoord in het NRD. Wat betreft de vraag om de "daadwerkelijke" uitstoot te berekenen volgens drie hypothesen, zie ook de nrs. 1 en 19. De aangehaalde hypothesen zijn deels gebaseerd op keuzen die in het verlengde liggen van de gemeentelijke visies, over warmtedistributie en inzet. Ook onderzoek naar hoeveelheid warmteaansluitingen, het tempo en de investeringen hiervoor en lokale (geothermie) ontwikkelingen is een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Zie nr. 9.

34. Andere overheidsmaatregelen die zelfde of beter effect op uitstoot CO2, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen hebben

DHF meent dat onderzocht moet worden welke andere alternatieve overheidsmaatregelen eenzelfde of beter effect hebben op uitstoot van CO2 c.a. als LdM. Ook moet de flat-line prijs voor de uitkoppeling van warmte ten opzichte van de marktprijs van warmte worden onderzocht. DHF meent dat de gasprijs voor grootverbruikers in de Rotterdamse haven ten minste zo hoog moet

zijn dat uitkoppeling van warmte loont. Anders leidt de aanleg van LdM tot oneerlijke concurrentie tussen flatline industrieel restwarmtegebruik en seizoensafhankelijk restwarmtegebruik door huishoudens.

In het MER wordt ingegaan op strategische alternatieven en hun effecten ten opzichte van de warmtetransportleiding. Beprijzing van warmte, dat wil zeggen het invoeren, transporteren, leveren en afleveren van warmte bij de consument maakt geen onderdeel uit van de scope van dit MER. Dit is afhankelijk van de marktwerking en wat het Rijk hiervoor regelt in de Warmtewet 2.0. Zie voor effect op uitstoot CO2 nr. 19.

35. Lokale marktordening met en zonder leiding door het midden, en bij alternatieven DHF meent dat onderzocht moet worden welk effect het aanleggen van LdM zal hebben op de lokale marktordening aan de aanbod- en vraagzijde. Volgens DHF moeten minstens twee scenario's worden onderzocht, namelijk de situatie zonder LdM, waarbij in Den Haag wordt ingezet op lokale geothermie en aanvulling van de pieken door de Uniper-centrale en de situatie met LdM die voor allerlei ongewenste gevolgen zal zorgen, zoals verdwijnen van de isolatieprikkel, verminderde beschikbaarheid van duurzame bronnen (door hogere temperatuur) en verslechtering van de businesscase. Voorts de verdwijning van prikkel voor CO₂-uitstoot en warmteverspilling in de Rotterdamse haven. DHF meent dat hierdoor de verduurzaming van de haven stil kom te liggen.

De warmtetransportleiding en lokale initiatieven kunnen prima naast elkaar staan en zijn complementair aan elkaar. De uitwerking van distributienetten is een gemeentelijke aangelegenheid. De gemeente Den Haag, Uniper en WarmtelinQ zijn tot een samenwerking gekomen, waarin ook de warmte van Uniper een rol heeft. Dit wordt technisch nader uitgewerkt door die partijen. Zie ook nr. 9. Onderzoek naar duurzame lokale bronnen en individuele investeringen (zoals isolatiemaatregelen) vallen buiten de scope van dit MER. Zie ook nr. 17.

36. Robuustheidstest

DHF meent dat onderzocht moet worden of de LdM, de alternatieven en/of het niet aanleggen van een leiding robuust positief blijven op de uitstoot van CO₂ c.a. bij een versnelde uitvoering van de ambities, de invoering van energiebelasting en ODE op warmtelevering en bij flexibele energieprijzen door vraag en aanbod.

Restwarmte is duurzame warmte, daarmee is de robuustheid aangetoond, zie ook de nrs. 1 en 19. De invoering van een energiebelasting en/of flexibele energieprijzen is geen provinciale aangelegenheid. Deze vallen buiten de invloedssfeer van dit project en dus ook buiten de scope van dit MER.

37. Alternatief gebruik fossiele restwarmte in Rotterdam

DHF meent dat moet worden onderzocht (a) op welke wijze duurzaam in de totale warmtevraag van huishoudens en kassen moet worden voorzien wanneer LdM juist voorziet in jaarrond basiswarmte. Dit omdat die duurzame bronnen juist ook die basiswarmtevraag nodig hebben om rendabel te zijn. Volgens DHF moet worden onderzocht of (b) in de lokale warmtetransitie behoefte is aan het separaat toevoegen van basiswarmtecapaciteit zoals die door LdM wordt geleverd of dat deze in het economisch model wellicht schadelijk is voor de energietransitie? Voorts zou moeten worden onderzocht (c) hoeveel procesindustrie er in de provincie is die gebruik kan maken van deze flat-line warmte, waar deze gevestigd is en welke oorsprong, route en eindpunt nodig zijn om LdM daar optimaal op af te stemmen en (d) of herplaatsing van bepaalde procesindustrie kan bijdragen aan de kostenreductie van warmte-infrastructuur. Met jaarrond basiswarmte van 120 graden kan op de plek van oorsprong eventueel ook nieuwe procesindustrie worden gestart, waar de aanlegkosten van LdM worden uitgespaard en anders besteed. Daarom zou moeten worden onderzocht (e) waar welke hoge temperatuurprocessen plaatsvinden en of die processen te plaatsen zijn bij de bronnen van deze warmte. Daarbij horen ook dingen als het opwarmen van ruwe olie (Botlek) voor het verpompen. Met jaarrond basiswarmte van 120 graden ook energiedragers worden geproduceerd die opgeslagen kunnen worden. Daarom moet onderzocht worden (f) of op die manier, al dan niet met gebruik van hoge temperatuur warmtepompen, restwarmte kan worden omgezet naar energiedragers die in de piekvraag bruikbaar zijn en die eenvoudig transporteerbaar zijn via boot, trein of vrachtwagen. Tot slot moet worden onderzocht (g) of restwarmte een rol kan spelen in het transport van LNG in gasleidingen.

De lokale warmtetransitie en het in beeld brengen van vraag en aanbod voor warmtedistributienetten en de daarbij te volgen strategie (per type huishouden of kas) is een lokale verantwoordelijkheid. Zie nr. 9. Deze warmtetransportleiding kan niet afdwingen waar bedrijven en of industrie zich gaan vestigen. Bedrijven bepalen zelf hun vestigingslocatie op basis van diverse criteria en vestigingsmogelijkheden. Het herplaatsen van bedrijven en (proces)industrie is - als al een betere locatie vanuit een goede ruimtelijke ordening kan worden gevonden - een langdurig en financieel kostbaar proces, dit draagt zeker niet bij aan een kostenreductie. Bedrijven kunnen zich vrijwillig melden voor invoeden/afname van warmte. Het transporteren van warmte via boot, trein of vrachtwagens zijn in casu geen reële alternatieven voor een robuust en betrouwbaar regionaal warmtetransportnet. Ook het vervoeren van LNG in gasleidingen valt buiten de scope van dit MER, zie nr. 17.

38. Potentie van echt duurzame bronnen
DHF meent dat onderzocht moet worden welke duurzame bronnen er in Den Haag en de andere gemeenten nog meer aanwezig zijn (naast wat er al eerder onderzocht is).

Zie nr. 9.

39. Zet Rotterdamse restwarmte in waar in de toekomst onvoldoende duurzame bronnen beschikbaar zijn
DHF vindt dat onderzoek moet worden gedaan naar de duurzame CO₂-neutrale samenleving van 2050 en met welke duurzame bronnen het warmtenet dan gevoed kan worden, zodat op die situatie geanticipeerd kan worden. Onderzocht moet worden hoe het aanbod aan afval en biomassa zich zal ontwikkelen en welke gevolgen dat heeft voor de verdeling van tekorten en overschotten van warmte en voor de bestaande warmtenetten. DHF wil onderzocht hebben bij welke gemeentelijke warmteplannen er lokale daadwerkelijk duurzame bronnen beschikbaar zijn, zodat de fossiele restwarmte uit de haven ingezet kan worden op plekken waar op termijn geen duurzame bronnen beschikbaar zijn.

Restwarmte is duurzame warmte. Zie de nrs. 1 en 19. De opzet en inhoud van de gemeentelijke warmteplannen zijn een lokale verantwoordelijkheid, zie nr. 9.

40. Volgtijdelijkheid: Leiding door het Midden pas bouwen wanneer er niet lokaal in te vullen vraag is
DHF betwijfelt of er vanuit duurzaamheidsperspectief behoefte is aan LdM. Vanwege de ruime beschikbaarheid van geothermie in Den Haag en het tempo waarop dit beschikbaar komt. Om die reden moet worden onderzocht in welke tempo lokale bronnen en distributienetten kunnen worden ontwikkeld in alle gemeenten. De Uniper-centrale kan ondersteunende flexibiliteit, leveringszekerheid, piek- en back-upcapaciteit leveren. DHF wil onderzocht hebben hoe kosten- en CO₂-effectief het is om overtollige geothermiewarmte via LdM aan andere gemeenten te leveren. Qua volgorde-lijkheid stelt DHF dat onderzocht moet worden of eerst lokale warmtenetten kunnen worden aangelegd met duurzame bronnen. Pas bij een tekort kan LdM er alsnog komen. Als duurzame bronnen suboptimaal kunnen leveren moet onderzocht worden of de kosten voor LdM opwegen tegen de kosten van een suboptimale benutting en tot slot of uitstel van LdM niet beter is omdat de leiding dan gedimensioneerd en gepositioneerd kan worden op een toekomstig tekort.

Bij de ontwikkeling van warmtenetten kunnen drie aspecten aan de orde zijn, die naast elkaar kunnen en moeten functioneren: de realisatie van duurzame lokale warmtebronnen zoals de genoemde geothermie; de realisatie van een warmtetransportleiding en de realisatie van distributienetten. De realisatie van ieder van deze drie aspecten volgt een eigen proces met initiatiefnemers die eigen investeringsbeslissingen maken. De initiatiefnemers van LdM zijn van mening dat LdM en Geothermie gelijktijdig kunnen bijdragen aan het voorzien in huidige en toekomstige warmtevraag. Beide zullen nodig zijn om aan de warmtevraag te kunnen voldoen. Van volgtijdelijkheid is daarom geen sprake. Onderzoek naar lokale warmtenetten is een gemeentelijke aangelegenheid en valt buiten de scope van dit MER, zie nr. 9.

41. Onderzoeken of en, zo ja, wanneer de daadwerkelijk duurzame bronnen in de haven beschikbaar zijn
DHF vindt aanleg van LdM niet logisch en meent dat daadwerkelijk duurzame restwarmte in de toekomst een veel hogere prijs zal kennen. Er moet onderzoek worden gedaan naar de scenario's

van de Rotterdamse haven zodat aangetoond kan worden dat de bronnen uiteindelijk daadwerkelijk duurzaam zullen zijn, wanneer en met welke temperatuur en of die warmte niet dichterbij kan worden gebruikt. Onderzoek ook of de contracten voor de levering van restwarmte zo opgesteld zijn dat duurzaam opgewekte (rest)warmte voorrang heeft op fossiele restwarmte.

DHF gaat er bij dit punt van uit dat het afnemen van restwarmte in de Rotterdamse haven zal leiden tot het minder snel afbouwen van het gebruik van fossiele brandstoffen door die bedrijven. Dit is een stelling waarin wij niet mee kunnen gaan. Afspraken over de verduurzaming van de industrie zijn vastgelegd in het klimaatakkoord. Onderzoek en monitoring van die afspraken zullen in dat kader plaats moeten vinden, zij vallen in ieder geval buiten de scope van dit MER. Elke bron die wordt aangeboden wordt - met het oog op het maatschappelijk belang - beoordeeld op de criteria betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid van de warmte. Restwarmte is een duurzame warmtebron, zie de nrs. 1 en 19.

42. Onderzoek daadwerkelijke contracten voor levering warmte
Volgens DHF moet worden onderzocht (a) hoeveel van de warmte die nu in de Rotterdamse haven wordt gedumpt 120 graden of hoger heeft, want dit lijkt in strijd met bestaande regelgeving. Vervolgens zal er (b) gekeken moeten worden of deze restwarmte rendabel uit te koppelen is en of de betrokken partijen zich daaraan willen binden. Tot die tijd meent DHF dat niet onomstotelijk is aangetoond dat er voldoende (fossiele) restwarmte beschikbaar is.

Het is niet de verantwoordelijkheid van de toekomstige onafhankelijk netbeheerder om onderzoek te doen naar het lozen dan wel de levering van warmte. Zie nr. 2.

43. Onderzoek daadwerkelijke contracten voor afname warmte
DHF vindt dat onderzocht moet worden of, en zo ja, waar aan de leiding er ook daadwerkelijke contracten zijn voor de afname van warmte via LdM. In dat onderzoek moet de lokale situatie en het lokale beleid worden betrokken. Ook moet specifiek aandacht worden besteed aan het feit dat LdM flatline basiswarmte levert, terwijl de levering aan huizen seizoensinvloeden kent. Daardoor moet ook gekeken worden naar de levering van piekwarmte en hoe duurzaam die is. Bij dit onderzoek moet bekeken worden of de afnamecontracten realistisch zijn en of die warmte niet lokaal kan worden ingevuld en waarom warmte via LdM leidt tot minder uitstoot van CO₂ dan de alternatieven.

De levering van warmte en daarmee verbonden contracten is niet de verantwoordelijkheid van de toekomstige onafhankelijk netbeheerder want dit is ook afhankelijk van lokale investeringskeuzes en de lokale transitievisies en strategieën. Dit valt buiten de scope van het MER, zie ook de nrs. 2, 9 en 17.

44. Onafhankelijk beheer
DHF vindt dat moet worden onderzocht hoe het onafhankelijk beheer op LdM vormt gaat krijgen, mede in het licht van het feit dat de leiding wordt aangesloten op de commercieel geëxploiteerde Leiding over Noord van Eneco en tussen beide leidingen geen warmtewisselaar is voorzien.

De Gasunie treedt op als de toekomstige onafhankelijk beheerder van deze warmtetransportleiding. De vraag of dit onafhankelijk genoeg is betreft geen milieuonderwerp en valt daarom buiten de scope van het MER.

45. Geschiktheid voor diverse duurzame bronnen
DHF stelt dat LdM flatline basiswarmte (120 graden) gaat vervoeren naar gebieden waar vraag is naar warmte. Onderzocht moet worden welke daadwerkelijke duurzame bronnen geschikt zijn om via LdM 120 graden warmte te leveren en wat de meerkosten zijn om hen voor het leveren van die warmte geschikt te maken. Vervolgens moet worden onderzocht of de duurzame bron met deze extra kosten kan concurreren met fossiele restwarmte.

In gemeentelijke visies zullen aanwezige en potentiële (duurzame) warmtebronnen in beeld worden gebracht. Of lokale warmtebronnen kunnen worden ingezet is afhankelijk van lokale omstandigheden en individuele (lokale) investeringsbeslissingen. Het is niet aan het bevoegd gezag om uit te rekenen of een individuele investeringsbeslissing rendabel (c.q. concurrerend genoeg) is. Zie nr. 2 en 9.

46. Net bevordert bepaalde warmtespelers en benadeeld anderen
DHF pleit voor onderzoek naar alle spelers op de warmtemarkt en welke er door de aanleg van LdM worden bevoorreed of benadeeld en welk effect dat heeft op de uitstoot van CO2 enz. Onderzocht moet worden of raffinaderijen langer openblijven door lock-in, lagere kosten of de prijs van warmte, zo ja, dan moeten de milieugevolgen hiervan worden onderzocht, inclusief de milieugevolgen van de geproduceerde producten elders. Volgens DHF benadeeld de aanleg van LdM de ontwikkeling van een geothermiebron op het terrein van Uniper en moeten de effecten van LdM op de ontwikkeling van dit project worden onderzocht. Ook moet worden onderzocht wat er met de warmte en CO2 van Uniper gaat gebeuren en welke milieuschade dit geeft als deze niet meer aan het Haagse warmtenet kan worden geleverd?

Het bevorderen of benadelen van warmteleveranciers is geen milieuaspect dat onderzocht moet worden. Restwarmte is duurzame warmte, de CO2 uitstoot van warmteleveranciers zoals raffinaderijen hoeft dan ook niet te worden berekend. Zie nrs. 1, 2 en 19. De warmtetransportleiding en lokale initiatieven zijn complementair aan elkaar. De veronderstelling dat op termijn alleen LdM het Haagse warmtenet gaat voeden is niet juist. Ook lokale warmtebronnen, zoals geothermie, zonnethermie en aquathermie, zijn nodig voor de warmtetransitie. De gemeente Den Haag, Uniper en WarmtelinQ zijn tot een samenwerking gekomen, waarin ook de warmte van de stadscentrale van Uniper aan het De Constant Rebecqueplein in Den Haag een rol heeft.

47. Hoe onafhankelijk is een keuze om een netwerk te maken van een energiereus naar dezelfde energiereus
DHF meent dat de aanleg van LdM ervoor zorgt dat de monopolypositie van Eneco in de Haagse regio wordt versterkt. Daarom moet onderzocht worden hoe onafhankelijk een partij is die deze leiding koopt en vervolgens deze monopolist via de leiding warmte laat vervoeren. En hoe de gewenste aansluiting naar de raffinaderijen in Vlaardingen onafhankelijk kunnen worden. DHF meent dat moet worden onderzocht of LdM voldoet aan alle wettelijke voorschriften over staatssteun, mededingingsrecht en of hier geen Europese toetsingsprocedure van toepassing is. Onderzocht moet worden hoe de benodigde capaciteit van LdM is bepaald want deze is in de NRD groter (250 MW) dan eerder gemeld bij de beantwoording van technische vragen van gemeenteraad van Den Haag (100 MW).

Deze warmtetransportleiding is een eerste stap op weg naar een groter regionaal netwerk. In dat opzicht zal het MER daar aandacht aan besteden. Monopolyposities van warmteleveranciers, staatssteun, mededingingsrecht of Europese toetsingsprocedures zijn geen milieuaspecten die in het kader van de aanleg van deze warmtetransportleiding onderzocht dienen te worden. De 100 MW die is genoemd in de beantwoording van de Haagse raadvragen betreft de beoogde warmtelevering in Den Haag. De 250 MW in de NRD is de totale capaciteit van de transportleiding.

48. Staatssteun, mededingingsrecht en toets op marktmacht
DHF meent dat er onderzoek moet worden gedaan naar staatssteun en mededingingsrecht en er dient een toets op marktmacht te worden gedaan, niet alleen van de leidingbeheerder maar ook de leveranciers en gebruikers.

Staatssteun, mededingingsrecht en een toets op de marktmatch zijn geen milieuaspecten die in het MER onderzocht dienen te worden.

49. Lock-in
DHF vindt dat onderzocht moet worden hoe de warmtevraag en -aanbod via de LdM zich gedurende de levensduur ontwikkelen en hoe zich die verhouden tot duurzame bronnen. Onderzocht moet worden hoe zich dit verhoudt tot de prognoses van de VNPI, hoe lang de effecten plaatsvinden en welke terugverdientijd er is verbonden aan de investeringen. Ook moet worden onderzocht hoe het uitkoppelen van warmte ervoor zorgt dat de kostprijs van die warmte zo laag wordt dat de businesscases voor duurzame warmte zich onvoldoende kan ontwikkelen.

Hoe de warmtevraag en aanbod zich gaan ontwikkelen is mede afhankelijk van nog te maken lokale keuzes en strategieën, zie nr. 9. De prijs van warmte is geen milieuaspect en wordt door het rijk via de Warmtewet bewaakt. Zie ook de nrs. 41, 42 en 43.

50. Total costs

DHF meent dat bepaalde effecten van LdM gemitigeerd moeten worden met beleid en subsidies. Daarom moet onderzoek worden gedaan naar welk additioneel beleid en welke extra kosten er gemoeid zijn met het onderhavige besluit. Het gaat daarbij om de totale kosten, niet alleen om de kosten die bij dit besluit betrokken zijn.

Het Rijk kijkt bij de aanpassing van de Warmtewet naar de ontwikkeling van flankerend beleid en subsidiestromen. Wij achten het niet nodig en onlogisch om de totaalkosten te betrekken bij de besluitvorming over een concreet project. Deze opmerking over kosten heeft geen betrekking op het uit te voeren milieuonderzoek. Zie nr. 2.

51. Energy charter treaty

DHF meent dat in casu vanwege het Energy Charter Treaty onderzoek moet worden gedaan naar de rechten en verwachtingen bij bestaande partijen in verband met de overheidsbesluiten over de leiding en naar het te investeren publiek geld waarmee anders CO2 bespaard had kunnen worden.

Het gebruik van restwarmte is duurzaam. Deze opmerking is niet direct gerelateerd aan te verwachten milieugevolgen en valt buiten de scope van dit MER. Zie de nrs. 1 en 19.

52. Effecten warmte op bodem en omgeving

DHF meent dat onderzocht moet worden welke effecten de hoge temperatuur (120 graden) warmte heeft op de bodem en de omgeving, omdat zij effecten verwacht op de bodem, op het leven, het milieu, op andere ondergrondse leidingen en op het functioneren van bomen. En welke gevolgen dat heeft voor de breedte van de wijziging en bevoegdheid van bestemmingsplannen. Beleidsmatig en juridisch moet worden onderzocht of een hogere bodemtemperatuur alleen voor deze leiding mogelijk wordt gemaakt of ook voor duurzame lokale (seizoens)opslag.

In het NRD is vermeld dat wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van de leiding op het bodemleven, het grondwater en andere leidingen. In het gevraagde is dus al voorzien. Ook de effecten op groen en bomen komen aan de orde in het MER. Het door DHF gevraagde detailniveau van het functioneren van bomen in relatie tot temperatuurwijzigingen is afhankelijk van de het type boom, de standplaats factoren en het seizoen waarin de werkzaamheden plaats vinden. Dit detailniveau is niet relevant voor het in beeld brengen en afwegen van alternatieven in het MER. In de stukken bij de kapvergunningaanvragen en de herinrichtingsplannen zal meer in detail worden ingegaan op de eventuele effecten op de bomen en het groen. Zie nr. 2.

53. Effecten op uitstoot, duurzaamheid en milieu in brede zin

DHF meent dat aangetoond moet worden dat de warmte-energie die door LdM getransporteerd zal worden daadwerkelijk duurzaam is. Daarom zou het project (en alle alternatieven) niet alleen moeten worden getoetst op de directe effecten van de aanleg, maar ook op de effecten van het doel, namelijk beperking van de CO2-uitstoot.

Het doel van het project is het leveren van duurzame warmte. Restwarmte is gedefinieerd als duurzame warmte, daarmee voldoet de warmteleiding aan de doelstelling. Dit geldt ook voor de tracé alternatieven die in het MER worden vergeleken. Strategische alternatieven worden in het MER afgewogen op duurzaam warmtegebruik, haalbaarheid, waarborgen leveringszekerheid en toepasbaarheid in stedelijk gebied. Zie de nrs. 1, 2 en 11.

54. Provinciaal belang

DHF vindt dat aangetoond moet worden dat het provinciaal inpassingsplan een provinciaal belang dient. De verwijzing naar de huidige beleidsplannen is volgens DHF onvoldoende omdat realisatie van het project niet strookt met andere beleidsdoelen en ook niet met de inhoud van het klimaat-akkoord van Parijs.

Voor de verwezenlijking van de provinciale beleidsdoelstellingen staan verschillende ruimtelijke instrumenten en planvormen ten dienste. Wij zijn ervan overtuigd dat de toepassing van het provinciaal inpassingsplan voor onderhavig project voldoet aan de juridische randvoorwaarden. Zie nr. 5. Wij zijn van mening dat dit project juist bijdraagt aan het klimaat-akkoord van Parijs, zie ook nr. 19. Dit onderwerp heeft geen betrekking op het uit te voeren milieuonderzoek.

55. Toepassen Crisis- en herstelwet

DHF meent dat het project ten onrechte onder de Chw wordt gebracht aangezien de te transporteren warmte/energie niet duurzaam zou zijn.

Vanuit de Europese en nationale regelgeving is de CO2 uitstoot van restwarmte nul. Het voornemen valt onder categorie 1, duurzame energie van bijlage I van de Crisis- en herstelwet. Uit dien hoofde is de Chw op het project van toepassing. Deze uitleg wordt ondersteund door de Memorie van Toelichting waaruit blijkt dat de term in dit verband ruim moet worden uitgelegd, het gaat onder meer over een schoon milieu en een duurzame energievoorziening, zowel in Nederland als elders in de wereld.

56. Alternatieve vervoersmethoden

DHF meent dat ook onderzoek moet worden gedaan naar alternatieve vervoersmethoden zoals warmtetransport via binnenwater of zeeschepen, warmteterminals op zee en in havens en/of geïsoleerde warmtezakken onder zee.

Alternatieven waarbij het warmtetransport niet via een leiding, maar via schepen van de bron naar afnemers wordt gebracht, achten wij geen realistisch alternatief. We zien dan ook geen aanleiding om dit alternatief in het MER te onderzoeken. Zie nr. 11.

57. Varianten-onderzoek leidingroute

DHF meent dat de navolgende varianten pas relevant zijn wanneer uit overig onderzoek onomstotelijk is komen vast te staan dat LdM er moet komen. Ook die varianten moeten breed worden getoetst op de gevolgen voor de doelstellingen en randvoorwaarden. Pas na dat onderzoek kan tot besluitvorming worden overgegaan.

We nemen kennis van dit standpunt. Zie de nrs. 2 en 11.

58. Waar vandaan en waarheen wordt leiding aangelegd

DHF meent dat onderzocht moet worden waarom een alternatief tracé vanuit oogpunt van duurzaamheid niet beter is. Als in casu blijkt dat in het Rotterdamse havengebied daadwerkelijk een groot overschot aan duurzame energie is, dan moet deze energie worden vervoerd naar locaties waar lokale warmtebronnen tekortschieten.

In het kader van de warmerotonde zijn reeds verschillende tracés in beeld geweest. Ons standpunt ten aanzien van het benutten van lokale warmtebronnen is verwoord onder de nrs. 9 en 40.

59. Variant tot Delft

DHF meent dat er in dit kader ook een variant moet worden onderzocht waarbij LdM in Delft stopt, Den Haag de warmtevraag invult met lokale duurzame basiswarmte en Rijswijk vanuit Delft de lokale warmtenetten kan voeden.

Een variant tot Delft sluit niet aan bij het streven naar een bovenregionaal warmtetransportnet, onder andere van Vlaardingen naar Den Haag. Bovendien is de potentiële warmtevraag in Den Haag en Rijswijk zo groot dat deze niet met alleen lokale bronnen kan worden ingevuld. Daardoor is een variant tot Delft geen realistisch alternatief. Zie ook nr. 11.

60. Variant met Uniper-pijp

DHF meent dat in dit kader varianten moeten worden onderzocht waarbij basiswarmte kan worden geleverd aan warmtenetten via de Uniper-pijp vanuit Rotterdam naar het noorden.

Met deze tracévariant wordt niet de regio bereikt die de initiatiefnemer met de transportleiding tussen Vlaardingen en Den Haag wil bedienen en daarom valt een dergelijke variant dus buiten de scope van dit MER. Zie ook nr. 2.

61. Variant zonder leiding Vondelingenplaat, alleen vanaf Leiding over Noord

DHF meent dat varianten met alleen LdM zonder Vondelingenplaat moeten worden onderzocht en dat andere bronnen zelf een pijpleiding naar LdM moeten aanleggen en bekostigen. Zo wordt netneutraliteit aangehouden en niet actief gestuurd op aansluiting op de grootste CO2-uitstoters.

<p><i>In de NRD en in het MER is de leiding Vondelingenplaat niet meegenomen als afzonderlijke variant. Zie nr. 7. De kosten die gemoeid zijn met de aanleg van eventuele toekomstige uitbreidingen van het regionale transportnet vallen buiten de scope van dit project en/of het milieuonderzoek. Zie nr. 2. Wat betreft de CO2 uitstoot, zie nr. 19.</i></p> <p>62. Variant zonder over dimensionering DHF meent dat moet worden onderzocht of een smallere leiding de negatieve effecten van over dimensionering kan beperken. Hierbij moet rekening worden gehouden met de toetredingskansen van nieuwe partijen, de gevolgen voor CO2-uitstootreductie, de aantrekkelijkheid van lokale warmtenetten en het draagvlak voor de energietransitie in totaal.</p> <p><i>Er is geen sprake van over dimensionering, want de leiding is ontworpen om de basislast te faciliteren. Het onderzoeken van varianten met grotere of kleinere leidingdiameters achten wij dan ook niet realistisch. Zie nr. 2.</i></p> <p>63. Tracé onderdelen DHF meent dat de tracés juist beoordeeld moeten worden op het gebrek aan potentie voor lokale duurzame bronnen. Vervolgens moet worden onderzocht of bewoners fossiele restwarmte of alternatieven aantrekkelijker vinden.</p> <p><i>Lokale distributienetten en lokale warmtebronnen worden door lokaal bestuur uitgewerkt. Door de aanleg van de LdM ontstaat juist een extra keuzemogelijkheid voor afnemers. Zie de nrs. 9, 21 en 40.</i></p> <p>64. Uitbreiding beoordelingskader bij tracés DHF meent dat op grond van het voorgaande het aantal beoordelingscriteria en thema's zowel in de gebruiks- als aanlegfase sterk zal stijgen. En als criteria niet worden betrokken bij de aanlegfase, dan dienen deze te worden toegevoegd aan de criteria voor de gebruiksfase.</p> <p><i>De meeste onderzoekswensen die in deze zienswijze zijn genoemd hebben geen betrekking op het 'milieu', maar op warmtelevering, voorrang geven aan lokale bronnen en de beprijzing van energie gerelateerd aan de nut en noodzaak van LdM. In de nrs. 2 en 4 is al beschreven op welke wijze het MER zal ingaan op de strategische en andere alternatieven voor de LdM. Wij zien geen noodzaak om dit naar aanleiding van deze zienswijze aan te passen.</i></p> <p>BIJLAGE C ONDERDEEL VAN DEZE ZIENSWIJZE PETITIE INDUSTRIELE RESTWARMTE Géén industriële restwarmteleiding door Zuid-Holland</p> <p><i>We nemen kennis van de ingestelde petitie.</i></p>
--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z52	Ingetrokken
	De ingediende (pro forma) zienswijze is op 3 juni 2021 ingetrokken.

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z53	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk betrekking op onderwerpen uit het Combi-MER of in de vergunningen van de gemeente Delft. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	Indiener verzoekt om de ecologische kern gebieden te behouden en te zoeken naar alternatieve plaatsing van de pomp, niet in de woonwijk. <p><i>Zie Z24 nummer 20 voor de beantwoording van het onderwerp overlast. Zie Z14 en Z24 nummer 9 voor de beantwoording over aantasting van het groen en het proces rond de herinrichtingsplannen. Onnodige aantasting van groen zal zoveel als mogelijk worden voorkomen. De komende tijd vinden overleggen plaats tussen WarmtelinQ, gemeente Delft en natuurverenigingen om het herinrichtingsplan in Tanthof nader uit te werken. Zo kan een fraaie, soortenrijke en toekomstbestendige landschapsstrook ontstaan. Zie Z24 nummer 23 voor de beantwoording inzake de locatie van het pompstation.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z54	Particulier uit Delft
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z55	Particulier uit Delft
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z56	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
!	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op onderwerpen uit het PIP c.q. Combi-MER. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerpbesluiten Delft</i> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	Indiener verzoekt om het tracé te wijzigen en te verplaatsen naar de andere zijde van de A4, zodat de beplanting en de bewoners van de wijk Tanthof West worden ontzien.

	<i>Zie Z27 voor de beantwoording inzake een tracéalternatief langs de A4. Zie Z02 nummer 1 voor de beantwoording op het onderwerp overlast. De provincie en de gemeente Delft stellen zich op het standpunt dat Warmtelinq van belang is voor de gemeente Delft en de overige deelnemende gemeenten.</i>
--	--

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z57	Particulier uit Delft
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp-PIP • Combi-MER • Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden • Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen • Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener vraagt of de optie onderzocht is om de leiding langs de bestaande (snel) wegen te leggen in plaats van midden door een woonwijk (Tanthof) en recreatiegebied (Midden Delfland). Daar heeft nauwelijks iemand last van.</p> <p><i>Zie Z27 voor de beantwoording inzake een tracéalternatief naar langs de A4 en zie Z02.1 voor de beantwoording op het onderwerp overlast. De provincie en de gemeente Delft stellen zich op het standpunt dat Warmtelinq van belang is voor de gemeente Delft en de overige deelnemende gemeenten.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z58	Mevlana Restaurant & Pizzeria BV
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	<p>Indiener is fel tegen. Deze smeerpip heeft veel negatieve effecten en zorgt voor omzetverlies voor ondernemers. Na moeilijkheden door Corona kan nog meer omzetverlies door maandenlange werkzaamheden voor aanleg van de leiding, zelfs tot een faillissement leiden. Hopelijk wordt er daarom geen vergunning afgegeven. Voorts maakt indiener bezwaar tegen de kap van 130 bomen die niet meer worden teruggeplaatst.</p> <p><i>Ten aanzien van de aspecten overlast en nadeelcompensatie wordt verwezen naar de beantwoording van Z02 nummers 1 en 2.</i></p>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z59	<p>Sekerli Holding BV</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden <p>Indiener is tegen aanleg van de leiding dwars door Den Haag en de Kempstraat terwijl nog niet eens bekend is welke woningen ervan gebruik gaan maken. Het geld voor de leiding kan beter in de bouw van nieuwe woningen worden gestoken want er is een groot woningtekort in Den Haag. Voorts maakt indiener bezwaar tegen de kap van 130 bomen die niet meer worden teruggeplaatst. Tot slot hoopt hij dat de vergunningen niet worden afgegeven.</p> <p><i>Ten aanzien van de aspect nadeelcompensatie wordt verwezen naar de beantwoording bij Z02 nummer 2. Dat de gekapte bomen niet worden gecompenseerd door nieuwe aanplant is niet juist. Er worden in Den Haag meer bomen teruggeplant dan er worden gekapt en de herinrichtingsplannen voor de openbare ruimte en de herplant maken onderdeel uit van deze vergunningen.</i></p>
------------	---

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z60	<p>Energie Samen / Natuur- en Milieufederatie</p> <p>De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Combi-MER <p>! <i>De zienswijze heeft inhoudelijk ook betrekking op onderwerpen uit het PIP. In afwijking van de eigen opgave is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i> <p>Energie Samen en de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) reageren met een gezamenlijke zienswijze vanuit het perspectief van de regionale bottom-up warmte-initiatieven. Op basis van de beschikbare stukken en de nog ontbrekende informatie over de Warmteling en het bredere kader van de RES hebben indieners diverse vragen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alternatieven zijn maar beperkt onderzocht, waarbij met name de potentie van individuele en collectieve hybride systemen en meer elektrificatie van warmte onvoldoende zijn geanalyseerd. Ook is onduidelijk of in de kostenberekening alle relevante kosten (ook voor draagvlak) zijn meegenomen evenals de uitgangspunten voor de kosten van de alternatieven. <p><i>De vragen over de alternatieven voor Warmteling zijn begrijpelijk, maar niet iedere suggestie voor een alternatief hoeft door de initiatiefnemer te worden onderzocht. Zie op dit punt de beantwoording van Z19 nummer 1. In het Combi-MER zijn diverse alternatieven onderzocht. In het plan-MER zijn de effecten van een aantal energiescenario's beschreven, zoals all-electric en collectieve warmte. Het project MER-deel beschrijft de effecten van de tracéalternatieven voor het concrete project van de initiatiefnemer. Deze aanpak is conform de geldende m.e.r.-wet- en regelgeving. Zie ook de beantwoording onder Z42 nummer 11. De haalbaarheid van Warmteling is overigens al meermalen vastgesteld. Het meest recent nog in het Integrale Ontwerp van Gasunie. Zie ook de beantwoording op Z24 nummer 15.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 2. In hoeverre is restwarmte uit de haven CO2-vrij en blijft er op langere termijn voldoende HT-restwarmte beschikbaar? In de analyse is niet gekeken naar de invloed van toekomstige wijzigingen in CO2-beprijzing en energiebelasting op deze beschikbaarheid. <p><i>In de nationale regelgeving (in wording) is er inderdaad niet voor gekozen om restwarmte die afkomstig is uit fossiele energie, het etiket 'hernieuwbare energie' te geven en daarom worden in de oWCW (artikel 6.2 e.v.) Garanties van oorsprong niet opengesteld voor restwarmte uit fossiele energie. Restwarmte uit fossiele energie is aldus wél CO2-vrij, maar niet hernieuwbaar. CO2-vrij én hernieuwbaar is restwarmte alleen als de restwarmte afkomstig is uit</i></p>
------------	--

	<p><i>hernieuwbare energie. Het begrip 'duurzaam' is breder dan alleen de hernieuwbare origine van de energie waaruit restwarmte is ontstaan. Duurzaam gaat ook over circulariteit, over zuinig zijn met grondstoffen en met energie, ect. In die bredere betekenis is gebruik van restwarmte ook van fossiele energie duurzaam, omdat het hergebruik van afval is. Op grond van onder meer de afspraken in het Klimaatakkoord wordt door de industrie al gewerkt aan energiebesparing en verhoging van de energie efficiëntie. Ook in het Rotterdams Klimaatakkoord worden hierover afspraken gemaakt. Hergebruik van restwarmte maakt onderdeel uit van deze afspraken en dat is een van de manieren om warmteverspilling te voorkomen. Verder zijn in het Rotterdams klimaatakkoord afspraken gemaakt over de verdere verduurzaming van de industrie, onder andere over het gebruik van de restwarmte die ook in de circulaire economie zal vrijkomen. In elk geval is duidelijk dat er ook in de toekomst restwarmte beschikbaar blijft. Deze restwarmte is duurzaam en de inzet ervan is een belangrijk onderdeel van de energietransitie in Zuid-Holland.</i></p> <p>3. In hoeverre kunnen lokale bronnen nog rendabel ontwikkeld worden bij een met rijksgeld sterk ontwikkeld aanbod van regionale HT-warmte. Indiener vreest dat gebrek aan concurrentie leidt tot onvoldoende prikkels tot kostenreductie met hogere kosten tot gevolg.</p> <p><i>De restwarmte die via de leiding van Vlaardingen naar Den Haag wordt getransporteerd, is complementair aan de warmte uit lokale bronnen. Deze laatste kunnen bovendien in de toekomst ook op de leiding of de aanliggende distributienetten worden aangesloten, mits ze voldoen aan de technische randvoorwaarden. Zo kan dit hoofdtransportnet leiden tot een stimulans van lokale initiatieven.</i></p> <p>4. In hoeverre vormt verdere aanscherping van CO2-reductiedoelstellingen een risico voor Warmtetransportleiding en wat zijn de bijstuurmogelijkheden. In hoeverre leidt dat tot onevenredig hoge kosten c.q. risico's op stranded assets?</p> <p><i>Verdere aanscherping van klimaatdoelen leidt tot nog grotere urgentie en snelheid om CO2-reductie te realiseren. De opties om snel tot grote CO2-reducties te komen zijn schaars de aanleg van deze warmtetransportleiding is één van de opties.. Een geleidelijke uitbouw van het netwerk zoals naar Leiden en aansluiting van glastuinbouwgebieden maakt het mogelijk om dit aan te laten sluiten bij het regionale warmteaanbod en de vraag naar warmte waardoor dit nog voor 2030 kan gaan bijdragen aan de doelen.</i></p> <p>5. Indiener meent dat bovenstaande punten onvoldoende belicht zijn, is het voor gemeenten, bedrijven en lokale warmte-initiatieven moeilijk om tot een degelijke afweging te komen. Hiervoor is besluitvorming op rijksniveau nodig, bijvoorbeeld over de nieuwe Warmtewet. De vraag is of het geheel van RES, gemeentelijke warmtevisies en WarmtelinQ flexibel genoeg is om zich aan te passen aan nieuwe keuzes op rijksniveau gericht op meer ruimte voor bottom-up initiatieven.</p> <p><i>De restwarmte die via de leiding van Vlaardingen naar Den Haag wordt getransporteerd, is complementair aan de warmte uit lokale bronnen. Deze laatste kunnen bovendien in de toekomst ook op de leiding of de aanliggende distributienetten worden aangesloten, mits ze voldoen aan de technische randvoorwaarden. Zo kan dit hoofdtransportnet leiden tot een stimulans van lokale initiatieven.</i></p> <p>6. Tot slot brengen indieners graag het 'manifest voor coöperatieve warmte' onder de aandacht. Vanuit de rol die indieners samen spelen in het kader van de RES Rotterdam-Den Haag hebben zij ook opdracht gegeven om een review te doen naar het warmtedeel in de RES en de resultaten daarvan zijn als bijlage bij de zienswijze gevoegd.</p> <p><i>De inhoud van deze documenten nemen wij voor kennisgeving aan.</i></p>
--	---

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z61	Particulier uit Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen • Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
	Zie Z59 <i>Zie beantwoording Z59</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z62	Kebabci Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): <ul style="list-style-type: none"> • Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren • Den Haag: Tijdelijk afwijken van bestemmingsplan voor aanleg werkstroken/werkwegen
	Indiener wil geen warmtetransportleiding door de Kempstraat. Het te openen restaurant verkeert door corona al in moeilijke tijden omdat het nog niet open kan en indiener wil dat er maandenlang werkzaamheden verricht gaan worden. Hopelijk wordt er daarom geen vergunning afgegeven. <i>De werkzaamheden zullen zeker een periode van meerdere maanden in beslag nemen. Gevolgen voor de bereikbaarheid van de omgeving zullen zo veel mogelijk worden beperkt, maar kunnen helaas niet geheel worden voorkomen. Het belang van dit project voor het behalen van de klimaatdoelen is dermate groot dat de overlast aanvaardbaar wordt geacht. Als een bedrijf door bijvoorbeeld verminderde bereikbaarheid schade leidt, dan kan hiervoor nadeelcompensatie worden aangevraagd. Wij verwijzen u voor verdere informatie hierover naar het antwoord op Z02</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z63	Particulier uit Den Haag
	De zienswijze heeft betrekking op (eigen opgave): Geen opgave
	<i>De zienswijze heeft inhoudelijk betrekking op onderwerpen die geregeld worden in het PIP c.q. Combj-MER. Daarom is de zienswijze betrokken bij de volgende besluiten:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwerp-PIP/Combi-MER</i>
	Indiener kan niet beoordelen of er in de gepubliceerde informatie onjuistheden staan en/of dat er zaken of belangen over het hoofd worden gezien, maar hij wil toch zijn bezwaren uiten: <ol style="list-style-type: none"> 1. De geleverde restwarmte is afkomstig uit industrie die fossiele brandstoffen gebruikt; 2. De leidinglengte is te lang 3. De investering zal niet opwegen tegen de te verwachten opbrengst <i>Ondanks dat de restwarmte afkomstig uit de industrie is het hergebruik van die restwarmte wel duurzaam. Zie ook de beantwoording van Z13 en Z19 , nummer 4. Dit hoofdtransportnet kan de warmte prima over deze afstanden vervoeren. De investering in dit hoofdtransportnet zorgt voor de gehele regio voor een betaalbaar warmte alternatief.</i> <ol style="list-style-type: none"> 4. De aanleg geeft op vele plaatsen verkeershinder en overlast voor aanwonenden. <i>Zie Z02 nummer 1 voor de beantwoording van het onderwerp overlast.</i>

	<p>5. In het AD van 22 maart 2021 staat dat "Ook Westland krijgt mogelijk een aansluiting". Dat bevreemd indiener omdat in Poeldijk in de gemeente Westland al een aardwarmtecentrale staat en er volgens het personeel nog meer komen.</p> <p><i>De restwarmte die via de leiding naar onder andere Den Haag wordt getransporteerd, is complementair aan de warmte uit lokale bronnen. Dat geldt ook voor Westlandse bronnen. Lokale bronnen kunnen bovendien in de toekomst ook op de leiding of de aanliggende distributienetten worden aangesloten, mits ze voldoen aan de technische randvoorwaarden.</i></p> <p>6. Indiener heeft een alternatief plan ontwikkeld voor het elektrische verwarmen van woningen, waardoor de warmteleiding niet meer nodig is en ook de huidige nadelen van zon en wind-energie opheft. Hij heeft het plan voor deze natuurkrachtcentrale aan diverse deskundigen aangeboden en wacht nog op een reactie.</p> <p><i>We zijn benieuwd welke innovaties de warmte- en energietransitie nog verder kunnen gaan helpen.</i></p>
--	---

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

Z64	Particulier uit Den Haag
	<i>De zienswijze is niet-ontvankelijk</i>

Conclusie

De zienswijze heeft geen gevolgen voor de ontwerpbesluiten in deze procedure.

3.3 Conclusie

In totaal zijn 64 zienswijzen ingediend. Acht zienswijzen (Z07, Z23, Z31, Z34, Z37, Z54, Z55 en Z64) zijn wegens ontbreken van inhoud of overschrijding van de zienswijzetermijn door alle bevoegde gezagen niet-ontvankelijk verklaard. Deze zijn in onderstaande verzameltabel oranje gearceerd. De zienswijzen Z26 en Z36 zijn tijdig ontvangen, maar ingediend met een voorlopig (Z26) of pro forma karakter (Z36). Beide zienswijzen zijn binnen de gestelde termijn door indieners bekrachtigd dan wel aangevuld en derhalve ook ontvankelijk. Zienswijze Z52 is naderhand door de indiener ingetrokken.

De meeste indieners hebben op het digitale zienswijzenformulier of in hun brief aangegeven op welk ontwerpbesluit de zienswijze betrekking had. In die gevallen is hun opgave gevolgd, behalve als de zienswijze duidelijk ook gericht was op andere – niet-aangekruiste – ontwerpbesluiten. In die gevallen is de zienswijze ook bij die andere besluiten betrokken. Als indiener zelf geen opgave deed, is deze afgeleid uit de strekking van de zienswijze. Andersom zijn er ook zienswijzen die inhoudelijk geen betrekking bleken te hebben op de aangekruiste ontwerpbesluiten. Deze zijn in onderstaande verzameltabel paars gearceerd. Om die reden zijn de bevoegde gezagen voorgesteld om de zienswijzen Z06, Z10, Z11, Z13, Z21, Z22, Z24, Z26, Z27, Z28, Z38, Z39, Z43 en Z51 gedeeltelijk niet-ontvankelijk te verklaren, namelijk voor zover deze gericht zijn tegen niet-relevante ontwerpbesluiten. Voor de duidelijkheid wordt benadrukt dat deze zienswijzen voor de overige ontwerpbesluiten wel ontvankelijk zijn.

In paragraaf 3.2 zijn alle ontvankelijke zienswijzen door de bevoegde gezagen inhoudelijk beantwoord en betrokken bij de definitieve besluitvorming over het PIP dan wel de definitieve beschikkingen in cluster 1. Hiervan geven 10 zienswijzen (Z08, Z20, Z24, Z25, Z26, Z29, Z30, Z35, Z44 en Z47) aanleiding tot aanpassingen in het vast te stellen PIP. Deze zijn in de verzameltabel groen gearceerd. De zienswijzen geven geen aanleiding tot aanpassingen in de definitieve besluiten.

In onderstaande verzameltabel zijn de conclusies met betrekking tot alle zienswijzen samengevat.

Legenda:

Oranje: niet-ontvankelijk voor alle bevoegde gezagen vanwege gebrek aan motivering/termijnoverschrijding

Paars: niet-ontvankelijk voor bepaalde bevoegde gezagen vanwege strekking zienswijze

Groen: zienswijze die aanleiding geeft tot aanpassingen in de ontwerpbesluiten

Nrs	Heeft betrekking op ontwerpbesluiten van (ja/nee) ! = wijkt af van eigen opgave	Wijziging Besluit(en) ja/nee	Nrs	Heeft betrekking op ontwerpbesluiten van (ja/nee) ! = wijkt af van eigen opgave	Wijziging besluit(en) ja/nee
Z01	! Alle bevoegde gezagen: ja	Nee	Z33	! PS PZH: ja	Nee
Z02	College B&W Den Haag: ja ! PS PZH: ja	Nee Nee	Z34	Alle bevoegde gezagen: Niet-ontvankelijk	-
Z03	College B&W Den Haag: ja ! PS PZH: ja	Nee Nee	Z35	PS PZH: ja	Ja (PIP)
Z04	PS PZH: ja	Nee	Z36	College B&W Den Haag: ja	Nee
Z05	College B&W Delft: ja ! PS PZH: ja	Nee Nee	Z37	Alle bevoegde gezagen: Niet-ontvankelijk	-
Z06	! PS PZH: niet-ontvankelijk College B&W Den Haag: ja	- Nee	Z38	PS PZH: ja College B&W Delft College B&W Midden-Delfland: ja ! HHD, GS PZH en RWS: niet-ontvankelijk	Nee Nee Nee -
Z07	Alle bevoegde gezagen: niet-ontvankelijk	-	Z39	PS PZH College B&W Delft ! MRDH en GS PZH: niet-ontvankelijk	Nee Nee -
Z08	PS PZH: ja	Ja (PIP)	Z40	PS PZH: ja College B&W Delft: ja College B&W Midden-Delfland: ja	Nee Nee Nee
Z09	College B&W Den Haag: ja	Nee	Z41	PS PZH: ja College B&W Delft: ja College B&W Midden-Delfland: ja	Nee Nee Nee
Z10	College B&W Den Haag: ja ! MRDH: niet-ontvankelijk	Nee -	Z42	PS PZH: ja	Nee
Z11	College B&W Den Haag: ja GS PZH: niet-ontvankelijk	Nee -	Z43	PS PZH: ja College B&W Delft: ja ! Colleges B&W Den Haag, Midden-Delfland en Vlaardingen en GS PZH: niet-ontvankelijk	Nee Nee -
Z12	College B&W Delft: ja PS PZH: ja	Nee Nee	Z44	PS PZH: ja College B&W Den Haag: ja	Ja (PIP) Nee
Z13	! Coll. B&W Den Haag: ja PS PZH: niet-ontvankelijk	Nee -	Z45	PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Nee Nee
Z14	College B&W Delft: ja PS PZH: ja	Nee Nee	Z46	PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Nee Nee
Z15	College B&W Den Haag: ja	Nee	Z47	PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Ja (PIP) Nee
Z16	PS PZH: ja College B&W Den Haag: ja	Nee Nee	Z48	! PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Nee Nee
Z17	Coll. Den Haag	Nee	Z49	PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Nee Nee
Z18	College B&W Schiedam: ja College V&W Vlaardingen: ja	Nee? Nee?	Z50	PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Nee Nee
Z19	PS PZH: ja	Nee	Z51	PS PZH: ja College B&W Den Haag: ja ! Colleges B&W Delft, Midden-Delfland, Rijswijk, Schiedam en Vlaardingen, HHD, MRDH, GS PZH en RWS: niet-ontvankelijk	Nee Nee -
Z20	PS PZH: ja College B&W Den Haag: ja	Ja (PIP) Nee	Z52	ingetrokken	-

Z21	PS PZH: ja RWS: ja ! Overige bevoegde gezagen: niet-ontvankelijk	Nee Nee -	Z53	PS PZH: ja ! Coll. Delft: ja	Nee Nee
Z22	College B&W Den Haag: ja MRDH: niet-ontvankelijk	Nee -	Z54	Alle bevoegde gezagen: Niet-ontvankelijk	Nee
Z23	Alle bevoegde gezagen: niet-ontvankelijk	-	Z55	Alle bevoegde gezagen: Niet-ontvankelijk	Nee
Z24	PS PZH: ja College B&W Delft: ja ! Overige bevoegde gezagen: niet-ontvankelijk	Ja (PIP) Nee -	Z56	! PS PZH: ja College B&W Delft: ja	Nee Nee
Z25	PS PZH: ja ! College B&W Den Haag: ja	ja (PIP) Nee	Z57	PS PZH: ja College B&W Delft: ja College B&W Midden-Delfland: ja	Nee Nee Nee
Z26	PS PZH: ja ! College B&W Delft: niet-ontvankelijk	Ja (PIP) -	Z58	College B&W Den Haag	Nee
Z27	College B&W Delft: ja PS PZH: ja ! GS PZH: niet-ontvankelijk	Nee Nee -	Z59	College B&W Den Haag	Nee
Z28	PS PZH: ja ! HHD: niet-ontvankelijk	Nee -	Z60	! PS PZH: ja	Nee
Z29	PS PZH	Ja (PIP)	Z61	College B&W Den Haag: ja	Nee
Z30	PS PZH	Ja (PIP)	Z62	College B&W Den Haag: ja	Nee
Z31	Alle bevoegde gezagen: Niet-ontvankelijk	-	Z63	! PS PZH: ja	Nee
Z32	PS PZH: ja College B&W Den Haag: ja	Nee Nee	Z64	Alle bevoegde gezagen: Niet-ontvankelijk	Nee

4. Vervolprocedure

De beantwoording van de ingediende zienswijzen maakt deel uit van de besluitvorming door Provinciale Staten over de vaststelling van het PIP en de verlening van de definitieve vergunningen in cluster 1 door de overige bevoegde gezagen. Voor de zienswijzen die gericht zijn op het ontwerp-PIP en/of Combi-MER geldt dat het antwoord in deze Nota van Beantwoord een conceptantwoord is van Gedeputeerde Staten. Voordat Provinciale Staten een besluit gaan nemen over de vaststelling van het PIP en het MER krijgen de indieners van de zienswijzen die (mede) betrekking hebben op het PIP en/of het MER een uitnodiging om deze mondeling te komen toelichten in een nog te plannen hoorzitting in september 2021. Deelname daaraan is uiteraard vrijwillig. Naar aanleiding van deze bijeenkomst zullen Provinciale Staten naar verwachting in oktober een besluit nemen over eventuele aanpassingen in de Nota van Beantwoording en op het voorstel tot vaststelling van het PIP en het MER. Op grond van artikel 3.8 lid 3 Wro jo artikel 3.36 Wro wordt het besluit tot vaststelling van het inpassingsplan binnen twee weken na de vaststelling door Provinciale Staten bekendgemaakt. Omstreeks die tijd zullen de overige bevoegde gezagen de besluitvorming over de overige vergunningen hebben afgerond. De indieners van de zienswijzen zullen hiervan op de hoogte worden gesteld.

In verband met de toepassing van de provinciale coördinatieregeling zullen het vastgestelde inpassingsplan, de verleende beschikkingen, het MER en de daarop betrekking hebbende stukken opnieuw gedurende zes weken ter inzage worden gelegd. Gedurende deze termijn kunnen belanghebbenden tegen deze besluiten beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Omdat het project onder categorie 1, duurzame energie van bijlage I van de Crisis- en herstelwet valt, zal op die beroepsprocedure artikel 1.1, eerste lid, onder a, van de Crisis- en herstelwet van toepassing is. Dit betekent onder andere dat geen pro forma beroepschriften mogen worden ingediend en dat de Afdeling in principe binnen zes maanden op de ingediende beroepen dient te beslissen.

5. Afkortingen en begrippenlijst

ARD	Advies Reikwijdte en Detailniveau, de notitie waarin na inspraak de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER zijn beschreven.
Awb	Algemene wet bestuursrecht
B&W	Burgemeester en Wethouders
Commissie m.e.r.	Commissie voor de milieueffectrapportage, onafhankelijke door het Rijk ingestelde commissie die een wettelijke taak heeft inzake de advisering over milieueffectrapporten
GS	Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
PCR	Provinciale coördinatieprocedure (wettelijke procedure voor de coördinatie van verschillende vergunningen en andere uitvoeringsbesluiten)
PIP	Provinciaal inpassingsplan (vergelijkbaar met bestemmingsplan)
PS	Provinciale Staten van Zuid-Holland
MER	Milieueffectrapport, dat wil zeggen de schriftelijke rapportage van de onderzochte milieuaspecten
m.e.r.	De procedure voor het opstellen van een MER
NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau, de notitie waarin de reikwijdte en detailniveau van het op te stellen MER zijn beschreven